

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

BETÄNKANDE

MED UTREDNING OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

INRÄTTANDE AV EN STATS-VETENSKAPLIG EXAMEN

AVGIVET AV

INOM ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

DEN 1 MARS 1935

S T O C K H O L M

1 9 3 5

Statens offentliga utredningar 1935

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. Marcus. 134 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. Beckman. 86' 265 s. **S.**
3. Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. Beckman. 23 s. **S.**
4. Promemoria angående tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. Marcus. 70 s. **Ju.**
5. Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. Norstedt. 79 s. **Ju.**
6. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. Norstedt. x, 338, 32' s. **S.**
7. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägyssendet. Del 2. Broar. Haggström. 130 s. **K.**
8. Betänkande med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Idun. 406 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. Peréus. 164 s. **Jo.**
10. Utredning och förslag angående rundradion i Sverige. Norstedt. 202 s. 13 kartor. **K.**
11. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen. Marcus. 80 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935: 11

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED UTREDNING OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

INRÄTTANDE AV EN STATSJETENSKAPLIG EXAMEN

AVGIVET AV

INOM ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

DEN 1 MARS 1935

STOCKHOLM 1935

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

REKONSTRUKTION

ÖFVERSKÖPINGS FÖRHANDLINGAR

ÅR 1888

INNEHÅLLS

REKONSTRUKTION

ÅR 1888

ÖFVERSKÖPINGS FÖRHANDLINGAR

ÅR 1888

ÅR 1888

ÖFVERSKÖPINGS FÖRHANDLINGAR

ÅR 1888

Innehållsförteckning.

Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet	Sid. 5
A. Tidigare utredningar och förslag m. m.	7
1910 års betänkande sid. 7. — 1933 års departementspromemoria sid. 8. — Yttranden över departementspromemorian sid. 9. — Sammanfattning av föreliggande förslag sid. 18. — Statsvetenskaplig examen i de nordiska grannländerna sid. 20. — Ekonomisk magisterexamen vid handelshögskolan i Stockholm sid. 20.	
B. De sakkunnigas utredning och förslag	20
Kompetensfrågan: allmänna synpunkter sid. 20. — Gällande kompetensregler inom statsförvaltningen sid. 21. — Statistik rörande kompetensförhållandena inom statsförvaltningen m. m. sid. 24. — De sakkunnigas överläggningar med representanter för ämbetsverken sid. 28. — De studerandes planläggning av sina studier sid. 30. — Motiv för inrättande av en statsvetenskaplig examen sid. 31. — Allmänna riktlinjer för en statsvetenskaplig examens anordnande sid. 33. (a. Filosofisk linje sid. 33. — b. Juridisk linje sid. 37.) — Examenslinjernas speciella anordning sid. 46. (a. Den filosofiska linjen sid. 46. — b. Den juridiska linjen sid. 48.) — För de båda linjerna gemensamma frågor sid. 51. — Sammanfattning sid. 57.	
Utkast till stadga angående statsvetenskaplig examen	58
Särskilda yttranden	61
Bilagor:	
A. P. M. ang. statsvetenskaplig examen (1933 års departementspromemoria)	65
B. Statsvetenskaplig examen i Danmark, Norge och Finland	75
C. Ekonomisk magisterexamen m. m. vid handelshögskolan i Stockholm	79
D. Förteckning över verk och inrättningar, som ingå i den i betänkandet (sid. 24—28) omförmälda statistik rörande kompetensförhållandena inom statsförvaltningen	80

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 april 1934 bemyndigades chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att inom departementet biträda med ytterligare utredning angående inrättande av en statsvetenskaplig examen.

Med anledning härav tillkallade departementschefen den 30 april 1934 såsom sakkunniga för nämnda ändamål professorn vid universitetet i Uppsala A. K. A. Brusewitz, ordförande, statssekreteraren i finansdepartementet G. H. Eriksson, professorn vid Stockholms högskola K. G. Myrdal och professorn vid universitetet i Lund K. H. K. Olivecrona.

Enligt departementschefens förordnande har såsom sekreterare hos de sakkunniga tjänstgjort förste amanuensen i ecklesiastikdepartementet N. G. K. G. Rosén.

De sakkunniga ha vid utredningsarbetet under hand samrått med representanter för vissa ämbetsverk och myndigheter ävensom erhållit del av undersökningar rörande vissa utredningsuppdraget avseende förhållanden, vilka undersökningar utförts av de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning angående tillströmningen till de intellektuella yrkena.

Till fullgörande av sitt uppdrag få de sakkunniga vördsamt överlämna bifogade betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen.

Undertecknade Brusewitz och Olivecrona ha i avseende å vissa punkter i de sakkunnigas förslag avgivit särskilda yttranden, som finnas fogade vid betänkandet.

Stockholm den 1 mars 1935.

AXEL BRUSEWITZ.

HERMAN ERIKSSON.

GUNNAR MYRDAL.

KARL OLIVECRONA.

/ Nils Gustav Rosén.

A. Tidigare utredningar och förslag m. m.

Den sedan mer än tjugo år aktuella frågan om inrättande av en statsvetenskaplig examen har huvudsakligen framdrivits av statsförvaltningens växande behov av arbetskraft med utbildning i de statsvetenskapliga ämnena (statskunskap, nationalekonomi och statistik). På grund av förvaltningsverksamhetens utveckling har den närmast för domare- och advokaturket avsedda, rent juridiska utbildningen kommit att framstå såsom alltför ensidig för blivande statstjänstemän. Krav ha därför framställts på anordnande av en utbildningslinje, inrättad med tanke på statsförvaltningens särskilda behov men även med sikte på vissa fria yrken m. m.

1910 års betänkande.

År 1910 avgåvo särskilt tillkallade sakkunniga (landshövdingen Hj. L. Hammarskjöld, ordförande, samt professorerna S. J. Boëthius och Eli F. Heckscher) betänkande om inrättande av en statsvetenskaplig examen.

Ifrågavarande betänkande utmynnade i ett förslag om inrättande av en ny universitetsexamen, vilken skulle innesluta både juridiska och filosofiska ämnen. Examens centrala ämnen skulle vara statskunskap, nationalekonomi med finansvetenskap samt statistik. Det juridiska elementet skulle bestå dels av en elementär undervisning i juridikens grundläggande principer, förmedlade genom den propedeutiska kurs, som anordnas för alla juris studerande, dels ock av det nybildade ämnet administrativrätt, vilket skulle innesluta de för förvaltningstjänsten viktigaste juridiska specialkunskaperna (flertalet under benämningen speciell privaträtt sammanfattade specialdiscipliner samt förvaltningsrätt och finansrätt i erforderlig utsträckning; beträffande samtliga dessa discipliner dock med undantag för de delar, som inginge i nationalekonomi och statskunskap). Examen skulle få tre huvudtyper allteftersom den studerande lade huvudvikten på statskunskap, nationalekonomi eller statistik. Såsom valfria ämnen skulle förekomma civilrätt (en mindre kurs än för juris kandidatexamen), folkrätt, internationell privaträtt, rättshistoria, politisk och ekonomisk geografi, nordiska språk, latin, tyska, engelska och franska. I vissa ämneskombinationer skulle historia och matematik utgöra obligatoriska biämnen. Sammanlagt skulle fordras minst sju betygsenheter. Studieti-

den beräknades till fyra år. Examen skulle berättiga till avläggande av filosofie licentiatexamen men ej juris licentiatexamen.

Den föreslagna examens närmaste och viktigaste uppgift skulle vara att tillgodose statsförvaltningens behov av statsvetenskaplig utbildning. Därjämte framhölls att examen skulle få vidsträckta uppgifter även på andra områden, såsom i riksdagens och dess utskotts kanslier samt särskilt i kommunalförvaltningen. Vidare skulle examen få betydelse för dem, som ville ägna sig åt frivilligt socialt arbete av olika slag, för journalistutbildningen, för utbildningen till tjänst i näringslivets korporationer samt för utbildningen av lärare i statsvetenskapliga ämnen, främst vid fackläroverk av olika slag men även i folkundervisningen på dess högre stadier. Slutligen framhölls att examen skulle få betydelse såsom en lämplig anordning av de vetenskapliga studierna i statsvetenskapliga ämnen, främst nationalekonomi.

Förslaget möttes av en ganska stark kritik från de juridiska fakulteterna, som ansågo det juridiska elementet otillfredsställande, medan de filosofiska fakulteterna i stort sett ställde sig mera välvilliga. Ett flertal ämbetsverk gävo förslaget ett visst erkännande ehuru i många fall utan att tillmäta det större betydelse för sin egen del.

En utförligare redogörelse för ifrågakvarande betänkande och däröver avgivna yttranden återfinnes i *bilaga A*.

1933 års departementspromemoria.

Frågan återupptogs år 1933, då en promemoria i ämnet utarbetades inom ekklesiastikdepartementet (*bilaga A*).

I nämnda promemoria förkastades tanken att sammanföra juridiska och filosofiska ämnen i en examen. Avläggandet av både juridisk och filosofisk examen borde få bero på det frivilliga initiativet. Möjligheten att tillgodose den statsvetenskapliga bildningen genom en omläggning av juris kandidatexamen förtjänade att övervägas men förmenades icke kunna ge någon lösning av frågan om inrättande av en speciell statsvetenskaplig examen. Därför återstode endast den utvägen att, såsom förordats i vissa yttranden över 1910 års förutnämnda betänkande, anordna en statsvetenskaplig examen inom filosofiska fakulteten.

De ämnen, som borde ingå i denna examen, vore i första rummet statskunskap, nationalekonomi och statistik. Därjämte borde historia och kulturgeografi komma i fråga. Detsamma skulle gälla om sociologi, vilket ämne dock tills vidare måste lämnas ur räkningen, då det icke funnes företrätt inom universitetsundervisningen. Övervägas borde, huruvida även andra ämnen kunde ingå i examen, såsom matematik, teoretisk och praktisk filosofi samt språk. De statsvetenskapliga ämnena skulle dock i så fall alltid utgöra huvudinnehållet i examen. Koncentration och fördjupning i dessa ämnen vore ett huvudönskemål. I allmänhet skulle man kunna utgå ifrån de för filosofie kandidat- eller ämbetsexamen gällande

kurserna. För vissa ämnen skulle dock en omläggning av dessa kurser bli nödvändig. I statskunskap borde exempelvis en koncentration ske till den moderna författningen och förvaltningen och större utrymme måhända beredas för svensk statskunskap. Studietiden beräknades till tre och ett halvt år. Filosofie licentiatexamen skulle kunna avläggas efter statsvetenskaplig examen. Det borde tagas i övervägande, huruvida studerande, som avlagt statsvetenskaplig examen, skulle kunna avlägga examen i första gruppen av juris kandidatexamens ämnen, dock med utbytande av romersk rätt mot förvaltningsrätt. Möjligen borde också medgivas rätt till tentamen i enstaka juridiska ämnen, exempelvis rättshistoria, förvaltningsrätt och folkrätt.

Ändamålet med den föreslagna examen skulle vara att skapa en samhällsvetenskaplig bildningslinje i den akademiska undervisningen, uppmuntra till studier av hithörande ämnen samt bidra till en rationalisering och fördjupning av dessa studier. Härigenom skulle denna examen bli av betydelse såsom förutbildning för inträde i vissa grenar av statsförvaltningen. Kompetensfrågan och behovet av statsvetenskapligt utbildade tjänstemän inom statsförvaltningen krävde emellertid en ingående undersökning. Vidare kunde examen få viss betydelse för historielärarnas utbildning samt för en del fria yrken.

Yttranden över departementspromemorian.

Över nyssnämnda departementspromemoria avgåvos yttranden av de större akademiska konsistorierna och de juridiska och filosofiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, av den stats- och rättsvetenskapliga samt den humanistiska fakulteten vid Stockholms högskola ävensom av högskolans lärarråd, av Göteborgs högskolas lärarråd samt av kanslern för rikets universitet.

De större akademiska konsistorierna återopade i sina yttranden vad fakulteterna anfört och lärarrådet vid Stockholms högskola återopade vad högskolans vederbörande fakulteter yttrat. Då vissa bestämda skiljelinjer kunna uppdragas mellan de ståndpunkter, som intagits i frågan av å ena sidan de juridiska, å andra sidan de filosofiska fakulteterna, torde det vara lämpligt att vid efterföljande koncentrerade referat av remissvaren först redogöra för de meningar, som hävdats av de juridiska fakulteterna, och sedan för de yttranden, som avgivits av de filosofiska fakulteterna och av lärarrådet vid Göteborgs högskola. Sist lämnas en sammanfattning av vad universitetskanslern anfört i ärendet.

Juridiska fakulteten i Uppsala har intet att erinra mot förslaget att inrätta en statsvetenskaplig examen inom den filosofiska fakulteten men framhåller, att, då nämnda examen icke avsåge att meddela mer omfattande och ingående kunskaper i det svenska rättssystemet, den blott kunde få begränsad användning inom statsförvaltningen. Den nya examens hu-

vud användning torde framför allt bli att förbereda för fria yrken. En examen med uppgift att vid sidan av juris kandidatexamen giva utbildning för inträde i den svenska statsförvaltningen, d. v. s. en verklig förvaltningsexamen, skulle däremot kunna organiseras inom den juridiska fakulteten efter följande grunder.

Examens huvudsyfte borde vara att giva förmåga att på ett juridiskt riktigt sätt tillämpa de skiftande författningar, som mötte en förvaltningsämbetsman. Studietiden borde vara sju terminer, alltså ett år kortare än vid juris kandidatexamen. Kunskaper borde erhållas i allmän rättslära till samma omfång som i juris kandidatexamen samt grundläggande kunskaper fordras rörande det svenska rättssystemet, i den mån detta innefattade civil-, straff- och processrätt. Dessutom borde uppställas krav på mer ingående kunskaper i nationalekonomi, finansrätt, statsrätt och förvaltningsrätt, motsvarande minst fordringarna i juris kandidatexamen. Vidare borde i nationalekonomi och finansrätt eller i statsrätt och förvaltningsrätt fordras ytterligare studier, grundade på en högre kurs, delvis bestående av självständigt arbete och dokumenterade med högre betyg än godkänd. Hinder borde ej möta att såsom komplettering och stöd för nationalekonomi utöka examen med exempelvis statistik eller matematik. Däremot borde icke finnas möjlighet att komplettera med enstaka juridiska ämnen.

Som en särskild fördel med nämnda förslag framhålles, att de studenter, som avlade denna nya förvaltningsexamen, utan större tidsförlust skulle kunna fortsätta på juris kandidatexamen.

Vid ärendets behandling inom fakulteten avstyrkte professorn Reuterskiöld förslaget att inrätta en statsvetenskaplig examen, intill dess den kompetens, som kunde förvärfvas genom den nya examen, blivit i förväg klart begränsad till sådana befattningar, som vore utan betydelse för den vanliga och egentliga förvaltningen, och intill dess den nya examen begränsats till en humanistisk-filosofisk examen utan varje spår av juridik och kvasijuridik.

Juridiska fakulteten i Lund förordar, med hänvisning till vad vid ärendets behandling inom fakulteten anförts, fortsatt utredning av frågan.

Av fakultetsprotokollet framgår, att professorn *Malmgren* icke funne anledning avstyrka, att en examen med den i promemorian föreslagna karaktären finge bereda kompetens till sådana befattningar, till vilka redan nu filosofisk examen öppnade tillträde, men däremot med hänsyn till dess brist på juridiskt inslag ställde sig bestämt avvisande till densamma, om det gällde att göra den till den normala förvaltningsexamen. I stället ifrågasattes vissa reformer av de juridiska examina, exempelvis bestämmelser, att nationalekonomi skulle vara obligatoriskt ämne i juris kandidatexamen och att statistik skulle vara antingen valfritt eller obligatoriskt såväl i nyssnämnda examen som i kansliexamen. En lämplig komplettering av de juridiska examina eller möjligen en uppdelning

av juris kandidatexamen på en domstolsjuridisk och en förvaltningsjuridisk linje syntes vara, vad man för närvarande borde inrikta sig på.

Professorn *Ernberg* framhåller, att den praktiska betydelsen av en statsvetenskaplig examen, som förberedde för verksamhet inom statsförvaltningen, icke gärna kunde antagas bli annat än ganska begränsad. Dessamma syntes gälla beträffande examens betydelse för arbetsuppgifter inom andra områden.

Professorn *Bergman* instämmer i princip med professorn *Malmgren* och ville föreslå, att första avdelningen av juris kandidatexamen skulle omfatta propedeutisk kurs med juridisk encyklopedi, nationalekonomi, finansrätt, statsrätt samt förvaltningsrätt, eventuellt med avskiljande av ämnets rent processuella innehåll, vilket kunde ingå i processrätten. Så sammansatt, skulle den ifrågavarande första avdelningen bilda en sluten enhet med ett självständigt bildningsvärde av betydelse icke minst för det ej ringa antal studerande, som icke fullfölja de rent juridiska studierna. Därmed bortföle väsentligen anledningen att bibehålla den nuvarande kansliexamen. Kvalificerad examen i nämnda avdelning med tillägg av ett eller ännu hellre två av de juridiska ämnena jämte statistik syntes kunna tills vidare utgöra en tillfredsställande lösning av kravet på en statsvetenskaplig examen.

Professorn *Björling* anför bland annat, att det i fråga om den tilltänkta examens inordnande i statsförvaltningen såsom kompetensvillkor för vissa befattningar vore önskvärt, att frågan om en kombination av examensstudierna inom juridiska och filosofiska fakulteterna närmare utreddes. Det syntes vara av största vikt för statsförvaltningen att erhålla tjänstemän, skolade i förvaltningsrätt och därmed sammanhängande ämnen. Faran för en utveckling av vår statsförvaltning i en för densamma främmande, icke önskvärd riktning, som otillräckligt beaktade dess urgamla rättskaraktär, motades otvivelaktigt bäst genom en säker förvaltningsrättslig, icke enbart privaträttslig bildning hos förvaltnings-tjänstemännen. För skapande av denna krävdes examensstudier med huvudvikten lagd på vissa ämnen inom den juridiska fakulteten och med studierna härav helt utbyggda med studier inom en del av den filosofiska fakultetens läroområde.

Professorn *Sommarin* erinrar, att filosofie kandidatexamen med två betygsheter i ämnet nationalekonomi årligen avlades av åtskilliga studerande oftast i kombination med ämnena statskunskap och statistik men även med andra och mycket växlande kombinationer, att denna examen i flera fall beräknats såsom merit utöver studentexamen för vissa anställningar, att en statsvetenskaplig examen med i promemorian föreslaget innehåll möjligen skulle ge en fastare ram åt sådana studier, att en sådan examen emellertid också kunde medföra en skärpning av kompetenskraven inom vissa av de verksamhetsområden, för vilka en filosofie kandidatexamen av antydd art betraktats såsom merit, att den föreslagna stats-

vetenskapliga examen icke kunde väntas ge en mycket bättre utbildning i de särskilda ämnena än den filosofiska examen, som redan funnes, *samt att* inrättandet av en ny examensform kunde verka förledande på så sätt, att dess avläggande förväntades öppna utsikter till framkomst på nya banor, ehuru i verkligheten dessa utsikter kunde komma att visa sig ganska begränsade. Å andra sidan anföres, *att* sedan år 1910, då frågan senast var föremål för utredning, omfattande ämbetsverk utbyggt, *att* en ingående kännedom om den sociala lagstiftningen inom vissa av dessa ämbetsverk vore ett naturligt krav åtminstone på de högre tjänstemännen, *att* emellertid undervisningen och examensfordringarna i ämnet nationalekonomi varken inom den filosofiska eller den juridiska fakulteten kunde med nu tillgängliga lärarkrafter bereda sådan ingående kännedom om nämnda allmänna omfattande lagstiftning *samt att* ett realiserande av önskemålet att inrätta en sådan statsvetenskaplig examen, som garanterade juridiska kunskaper, oumbärliga inom de flesta grenar av förvaltningen, men icke avsåge att samtidigt ge kompetens till inträde på domarbanan, för överskådlig framtid skulle omöjliggöras, ifall frågan löstes efter de enkla linjer, som skisserats i departementspromemorian.

Stats- och rättsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms högskola tillstyrker fortsatt utredning av frågan under hänvisning till vad fakultetens ledamöter anfört. Av fakultetsprotokollet framgår härutinnan följande.

Professorn *Herlitz* med instämmande av numera professorn *Myrdal* yttrade, att den i promemorian skisserade examen torde äga sin största betydelse för vissa fria yrken, såsom för tidningsmän och tjänstemän hos vissa ekonomiska organisationer, men att den däremot inom statsförvaltningen knappast torde finna användning annat än på vissa begränsade områden, där redan nu humanistiskt skolad arbetskraft anlitas. Förvaltningen kunde i stort sett icke undvara den juridiska utbildningen. Med dessa mer begränsade syftemål borde dock examen kompletteras med en grundligare och allsidigare ekonomisk skolning än förslaget åsyftade samt vidare i den föreslagna studiegången infogas en elementär orientering i civil-, straff- och processrätt (omkring en termins studium). På åtskilliga verksamhetsområden framstode det otvivelaktigt som en kännbar brist, att rättslivets företeelser icke ens i sina allmänaste drag studerades av andra än dem, som beredde sig till juridisk examen. Ett kompletterande av den ifrågasatta statsvetenskapliga examen med juridiska studier kunde däremot icke tillstyrkas, möjligen dock med undantag för finansrätt. Ett specialstudium av särskilda juridiska ämnen kunde svårigen bli fruktbart och kunde i varje fall icke motsvara det ovan angivna syftet. För den åsyftade undervisningen i juridikens elementer kunde helt visst erforderliga arbetskrafter utan svårighet erhållas från de juridiska fakulteterna.

Även efter nyssnämnda utvidningar motsvarade examen endast i myc-

ket ringa grad statsförvaltningens behov. Det vore över huvud taget icke möjligt att organisera en examen, som på samma gång den motsvarade de fria yrkenas behov i huvudsak löste statsförvaltningens utbildningsproblem. För lösande av detta problem ifrågasattes en differentiering av de nu bedrivna juridiska studierna på en linje för förvaltningstjänstemän och en för domare och advokater. I den förra linjen kunde ingå ett större mått av offentlig rätt och nationalekonomi, tilläventyrs också ett vidgat studium av förvaltningen ur ekonomiska, sociala och praktiskt politiska synpunkter ävensom statistik, medan å andra sidan fordringarna i civil-, straff- och processrätt samt rättshistoria och internationell privaträtt minskades och ämnet romersk rätt bortföll. Vid sidan härav skulle för blivande domare och advokater den nuvarande ordningen kvarstå i huvudsak orubbad, dock möjligen med någon minskning av fordringarna i statsrätt, förvaltningsrätt och finansrätt. De båda studievägarna kunde förslagsvis gestaltas inom ramen av en och samma examen så att överbetyg, beroende av särskilt inhämtat kunskapsstoff, fordrades på *den förra linjen* i statsrätt, förvaltningsrätt, folkrätt, finansrätt och nationalekonomi och på *den senare linjen* i rättshistoria, civilrätt, straffrätt, processrätt, speciell privaträtt och internationell privaträtt. Kompetens skulle alltså samtidigt kunna förvärfvas för såväl domare- som förvaltningsbanan.

Professorn *Hassler* anför bland annat, att förvaltningsarbetet, fränsett vid vissa tjänster med tekniskt specialiserad verksamhet, krävde en grundlig juridisk utbildning. Mot förslaget att differentiera den juridiska utbildningen erinrades, att en sådan differentiering måste förminska juristernas möjligheter till framkomst. Däremot kunde en mindre omläggning av juris kandidatexamen övervägas. I och med att förvaltningsrätten som vetenskap utvecklades, kunde den göra anspråk på ett större utrymme inom nämnda examen, varav följde nödvändigheten att jämka fordringarna i andra ämnen nedåt eller att utesluta ett eller annat ämne. — Det ovanberörda av juridiska fakulteten i Uppsala framlagda förslaget avstyrktes, enär den föreslagna förvaltningsexamen syntes lämna alltför klen utbildning för högre förvaltningstjänster och enär endast de svagaste, som ej rädde med att taga juris kandidatexamen, och det fåtal, som ej kunde kosta på sig ett års längre studium, skulle reflektera på förvaltningsexamen.

Docenten *Sjögren* yttrar, med instämmanden av professorn *Stjernberg* och dekanus, professorn *Eberstein*, att en studiegång, sådan som det remitterade förslaget avsåge, torde äga sin största betydelse för vissa fria yrken men knappast finna användning annat än på vissa begränsade områden inom statsförvaltningen, där redan nu humanistiskt skolad arbetskraft anlätades. Mot att den ifrågasatta examen inrättades för att bättre tillgodose ifrågavarande behov vore intet att invända. För statsförvaltningen i stort sett torde en verklig juridisk utbildning icke kunna und-

varas. Ett isolerat specialstudium av särskilda juridiska ämnen kunde svårigen bli fruktbart. Frågan om inrättandet av en för detta ändamål bättre avpassad utbildning inom juridisk fakultet vore förtjänt att upptagas till allvarlig omprövning, varvid de synpunkter, som anförts av professorerna Herlitz och Hassler, förtjänade att särskilt övervägas.

Professorn *Benckert* instämde i huvudsak i sistnämnda yttrande men ifrågasatte, om ej de av professorn Herlitz framförda önskemålen skulle kunna åtminstone tills vidare delvis förverkligas genom att de juris kandidater, som önskade ägna sig åt statsförvaltningen, erhöles tillfälle att undergå efterprovning för högre betyg i förvaltningsrätt, nationalekonomi och möjligen även andra ämnen med särskild betydelse för förvaltningstjänsten.

Filosofiska fakulteten i Uppsala anser det synnerligen önskvärt, att inom dess studieområde funnes en bildningslinje, som tillgodosåge kravet på särskild utbildning för vissa grupper statsämbetsmän och samtidigt kunde bli till direkt nytta för utövarna av vissa med det offentliga livet nära samhöriga fria yrken, bland annat journalistyrket. En sådan examen skulle vara ägnad att fördjupa och på ett bättre sätt än hittills organisera det statsvetenskapliga studiet genom att giva det en enhetligare prägel. Genom de förändrade studiekurser, som komme att erfordras för denna examen, skulle den komma att representera en ny och självständig linje inom fakultetens examensordning. Fakulteten förordade därför, att den föreslagna examen inrättades. I tre, högst fyra av de ämnen, på vilka examen borde baseras, nämligen statskunskap, nationalekonomi, statistik, historia och geografi, borde minst sju betygsenheter förvärfvas. Särskilda examens typer genom olika kombinationer av ämnena torde med hänsyn till deras begränsade antal icke erfordras. Inom gruppen statskunskap, nationalekonomi och statistik borde dock alltid två ämnen utväljas som kärnämnen och minst två betyg i vardera av dem förvärfvas. Det borde vara den studerande obetaget att i examen dessutom erhålla vitsord över undergången provning i ett eller flera av fakultetens övriga ämnen.

Professorn *Sahlgren* håller före, att ämnet nordiska språk i den statsvetenskapliga examen borde få samma ställning som ämnet geografi, enär kunskaper i förstnämnda ämne vore av stor vikt för alla ämbetsmän, som hade med tolkning av äldre texter att göra.

Professorn *Frödin* har i en till konsistoriet ingiven skrivelse framhållit, att ämnet geografi i en blivande examen borde utgöra ett kärnämne jämte statskunskap, statistik och nationalekonomi eller också de i denna examen föreslagna fem ämnena göras likaberättigade och alltså frågan om kärnämnen förfalla.

Filosofiska fakulteten i Lund påpekar, att en statsvetenskaplig utbildning för att bli fullt konkurrensduglig inom förvaltningen helst borde inbegripa även en viss grad av juridisk skolning. Med hänsyn till ut-

vidgningen av den offentliga administrationen sedan år 1910, då frågan senast var föremål för utredning, till mer allmänt socialt och statistiskt betonade uppgifter och även med hänsyn till betydelsen för de fria yrkena av en enhetligt organiserad statsvetenskaplig utbildningslinje kunde det å andra sidan motiveras, att en statsvetenskaplig ämbetsexamen inrättades inom de filosofiska fakulteterna. Med eller utan medtagande av juridiska ämnen borde en statsvetenskaplig examen uppbyggas kring ett eventuellt två av ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap. Skulle examen avläggas helt inom filosofiska fakulteten — en lärostol i nationalekonomi inom fakulteten torde i så fall bli nödvändig — borde som beståndsdelar i examen därutöver ifrågakomma historia, geografi, matematik och praktisk filosofi, den studerande obetaget att jämväl medtaga andra ämnen. Fakulteten anmärker, att i ämnet praktisk filosofi inginge åtminstone vid Lunds universitet sociologiska studier, vilka hörde till den statsvetenskapliga ämnesgruppen, varförutom vissa andra delar av den praktiska filosofien intimt hörde samman med statskunskapen, såsom särskilt rättsfilosofien och dess historia samt allmän rätts- och statslära, och värdepsykologien och värdeteorien sammanhängde på samma sätt med nationalekonomien.

Om sju betyg stadgades som minimum, kunde ifrågasättas, att statsvetenskaplig examen skulle avläggas med minst två betyg i ettdera av ämnena nationalekonomi, statistik eller statskunskap samt i ett annat ämne inom denna centrala grupp *eller* inom gruppen historia, geografi, matematik och praktisk filosofi. De återstående tre betygsenheterna syntes böra förvärras inom de nämnda två ämnesgrupperna men i övrigt full frihet få råda i fråga om val av tilläggsämnen. Matematik lämpade sig särskilt för kombination med statistik och nationalekonomi som huvudämnen och borde måhända föreskrivas som obligatoriskt, när statistik inginge som enda huvudämne inom den centrala ämnesgruppen, eventuellt även när både statistik och nationalekonomi medtoges som huvudämnen.

Av fakultetsprotokollet framgår, att professorn *Lagerroth* anser, att ämnet statskunskap, såsom garanterande en för varje ämbetsman önskvärd teoretisk utbildning, borde vara obligatoriskt. Vidare ifrågasatte professorn *P:n Nilsson*, om icke behovet av en kombination mellan juridiska ämnen och vissa ämnen inom filosofiska fakulteten kunde — i likhet med den för teologie kandidater anordnade särskilda prövningen i vissa av den filosofiska fakultetens ämnen — tillgodoses så, att den, som avlagt juridisk examen, finge rätt att avlägga särskild prövning i vissa ämnen inom filosofiska fakulteten, lämpade för vederbörandes blivande verksamhet.

Det må här antecknas, att professorn *P:n Nilsson* vid ärendets behandling i det större akademiska konsistoriet ytterligare utvecklade dessa synpunkter och bland annat framhöll, att nyssnämnda särskilda prövning skulle kunna förekomma främst i ämnena statskunskap, nationalekonomi,

statistik och matematisk statistik och att med hänsyn till provningens ändamål särskilda studieplaner borde uppgöras.

Humanistiska fakulteten vid Stockholms högskola — som ej anser sig böra ingå på frågan om en *förvaltningsexamen* — funne behov föreligga av en stats- och samhällsvetenskaplig examen vid sidan av existerande examina. Denna examen borde omfatta även vissa juridiska studier. Det vore nämligen på åtskilliga verksamhetsområden en kännbar brist, att rättslivets företeelser icke ens i sina allmännaste drag studerades av andra än dem, som beredde sig till juridisk examen. Den i departementspromemorian föreslagna examen garanterade ej en naturlig koncentration på en central ämnesgrupp. Studietiden syntes för kort för att tillåta ett fördjupat studium i någon riktning. De juridiska studierna erhöles ej en tillfredsställande plats. Förslaget beredde i huvudsak icke några studiemöjligheter, som icke redan funnes inom filosofiska fakulteten, utan endast en förändring av namn på redan nu möjliga examenskombinationer. I stället framlade fakulteten följande förslag.

Inom ramen för en och samma examen borde ordnas två linjer. Å *den ena linjen* skulle nationalekonomi utgöra huvudämnet med studium väsentligt utöver exempelvis fordringarna för två betyg i filosofie kandidatexamen. Naturliga biämnena på denna linje vore ett inledande allmänt juridiskt studium, statistik, statskunskap, företagsekonomi, ekonomisk historia, ekonomisk geografi, matematik, matematisk statistik, finansrätt samt eventuellt förmögenhetsrätt. Studiet av företagsekonomi syntes kunna anordnas genom samarbete med handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg. Å *den andra linjen* skulle statskunskap vara huvudämnet. Större vikt borde läggas på dess åt förvaltningsrätten och folkrätten vetande sidor än vad som skedde vid ämnets studium för filosofie ämbets- och kandidatexamen. Som biämnena borde ifrågakomma nationalekonomi, statistik, historia, ekonomisk historia, geografi, ett inledande allmänt juridiskt studium samt finansrätt. I den mån sociologi upptoges vid universitet och högskolor, borde detta ämne infogas i båda linjerna. Fakulteten lade större vikt vid den förra linjen.

Lärarrådet vid Göteborgs högskola avstyrker promemorians förslag. En från den nuvarande juris kandidatexamen artskild examen vore emellertid ägnad att fylla ett verkligt behov inom statsförvaltningen och kanske även inom vissa andra områden. Lärarrådet ville understryka, att en statsvetenskaplig examen borde tillmätas en bestämd, ej alltför snävt tillmätt kompetens till statsämbeten och statstjänster, nämligen dels en exklusiv sådan till vissa befattningar, dels en med juris kandidatexamen konkurrerande till andra. Studietiden borde fördenskull ej vara kortare än fyra år, varav två år borde reserveras för rent juridiska studier utan nationalekonomi (lärarrådet synes ha tänkt sig, att dessa juridiska studier väsentligen skulle motsvara den nuvarande kansliexamen) och två år för statsvetenskapliga studier med sammanlagt fem betygsenheter. De två

delexamina borde avläggas inför juridiska respektive filosofiska fakulteten, varigenom kunde undvikas organisatorisk nybildning av examensmyndigheter. Möjlighet borde beredas att först studera alla hithörande juridiska ämnen och därefter eventuellt vid annan högskola bedriva de samlade statsvetenskapliga studierna och erhålla slutexamen.

De statsvetenskapliga studieämnena borde obligatoriskt vara statskunskap och nationalekonomi samt fakultativt historia, statistik och geografi. Av de fem betygsenheter, som skulle krävas i denna delexamen, borde två fordras i vardera av ämnena statskunskap och nationalekonomi eller ock statskunskap och historia (mer än ett betyg i statistik borde ej ifrågakomma, ty därför krävdes även matematik). Den femte betygsenheten kunde användas till att höja betyget i statskunskap eller nationalekonomi till tre enheter eller också avse ett av de fakultativa ämnena. Filosofie licentiatexamen borde få avläggas i sådana humanistiska ämnen, som ingått i en avlagd statsvetenskaplig examen.

I särskilt yttrande synes professorn *Åkerman* ifrågasätta, att i den juridiska delexamen, som i övrigt väsentligen skulle motsvara den nuvarande kansliexamen, borde beredas ett väsentligt ökat utrymme åt den allmänna förmögenhetsrätten (sak- och obligationsrätt). Straffrätten borde utgå såsom varande obehövlig för administrativa tjänstemän men som motvikt häremot straffrättens ställning i den propedeutiska kursen väsentligen förstärkas. I den statsvetenskapliga delexamen borde obligatoriskt förekomma vissa rättsstudier, vilka på grund av sitt naturliga sammanhang med nationalekonomien, vilket ämne skulle studeras i denna delexamen, borde undantagas från den juridiska delexamen. Hit hörde sålunda sociallagstiftningen, såsom lagarna om arbetarskydd, om kollektivavtal och om arbetsdomstol samt socialförsäkringslagarna ävensom banklagstiftningen. Professorn *Åkerman* upptager också ett i 1910 års betänkande berört förslag angående förutbildning vid länsstyrelserna av dem, som avlagt berörda examen, i analogi med juris kandidaternas utbildning vid underdomstolarna.

Professorn *Andrén* ansluter sig i väsentliga delar till vad lärarrådet och professorn *Åkerman* anfört men ville bland annat ifrågasätta, om icke även statsrätten borde väsentligen elimineras ur den juridiska delexamen och i stället förvaltningsrätten i denna delexamen få en mer förstärkt position. På detta sätt kunde också kansliexamen koncentreras kring ett mer begränsat antal juridiska discipliner. Statskunskapens studium i den humanistiska avdelningen kunde kanske anpassas med hänsyn till de särskilda behov, som motiverade en dylik examen. Sålunda skulle de rent historiska momenten kunna något reduceras till förmån för studierna av den nuvarande statens organisation och även måhända i det statsvetenskapliga seminariet diskussionen av statsrättsliga problem kompletteras med behandling av förvaltningsrättsliga och budgetpolitiska

frågor. Däremot borde fordringarna på den utländska statsrättens område icke förminskas.

Universitetskanslern avstyrker promemorieförslaget, ifall meningen vore, att den där avsedda examen skulle godtagas såsom kompetensprov inom avsevärda delar av statsförvaltningen. Förvaltningsarbetet krävde ovillkorligen en grundlig juridisk utbildning. Värdet av differentieringen av utbildningen för olika slag av förvaltningstjänster hade i hög grad överskattats. Förslaget om differentiering av studierna för juris kandidatexamen på en domstolsjuridisk och en förvaltningsjuridisk linje avstyrktes. Då emellertid blivande funktionärer inom vissa grenar av statsförvaltningen kunde ha nytta av studier inom filosofiska fakulteten anslöte sig kanslern till den ovan återgivna av professorn P:n Nilsson framförda tanken om särskild prövning inom filosofiska fakulteten efter fordringarna för filosofie kandidatexamen i de ämnen, som kunde räknas såsom statsvetenskapliga, för dem som avlagt juridisk examen.

Sammanfattning av föreliggande förslag.

Av redogörelsen här ovan för departementspromemorian och för yttrandena över densamma framgår, att diskussionen utmynnat i väsentligen följande tvenne huvudriktlinjer för anordnande av en statsvetenskaplig examen:

1. inrättande av en *rent filosofisk examen*;
2. inrättande av en *examen, sammansatt av juridiska och filosofiska studier*.

Härutöver har framförts bland annat den tanken, att det syftemål, som ligger till grund för förslagen att inrätta en ny examensform, skulle kunna vinnas genom vissa reformer inom den nuvarande juris kandidatexamen. Så har ifrågasatts en klyvning av juris kandidatexamen på två linjer, en domstolsjuridisk och en förvaltningsjuridisk.

Dessutom har föreslagits, bland annat av universitetskanslern, att möjlighet skulle beredas dem, som avlagt juridisk examen, att undergå särskild prövning i vissa humanistiska ämnen.

Förslaget att inrätta en *rent filosofisk examen* representeras av departementspromemorian. Det innebär följande.

Såsom examensämnen i den nya examensformen skulle ifrågakomma statskunskap, nationalekonomi, statistik, historia och geografi. Minst tre och högst fyra av dessa ämnen skulle kunna ingå i examen och i dessa ämnen skulle förvärfvas minst sju betygsenheter. I departementspromemorian ifrågasätts alternativt två former för kombination av nämnda ämnen, *dels* en friare med två obligatoriska ämnen, tillika huvudämnen, i olika föreningar (statskunskap och nationalekonomi *eller* statskunskap och historia *eller* nationalekonomi och statistik *eller* nationalekonomi och geografi *eller* historia och geografi), *dels* och en mer fixerad med stats-

kunskap och nationalekonomi som fast obligatoriska ämnen, varav dock blott det ena borde göras till huvudämne, så att det andra huvudämnet skulle kunna tagas bland något av de övriga, tillvalda ämnena.

På ett par håll (bland annat inom stats- och rättsvetenskapliga fakulteten och av humanistiska fakulteten vid Stockholms högskola) har uttalats, att även en av enbart filosofiska ämnen sammansatt statsvetenskaplig examen borde kompletteras med en orientering över vissa juridiska ämnesområden.

Förslagen att inrätta en *examen, sammansatt av juridiska och filosofiska studier*, ha utformats på följande olikartade sätt:

a. examen skulle omfatta väsentligen juridiska men även vissa filosofiska ämnen;

b. examen skulle bestå av ungefärligen lika delar juridiska och filosofiska studier;

c. examen skulle omfatta väsentligen filosofiska men även vissa juridiska ämnen.

Förslaget a., som företrätts av juridiska fakulteten i Uppsala, innebär i jämförelse med den nuvarande juris kandidatexamen ett års kortare studietid och studier väsentligen i vissa av de ämnen, som nu ingå i den första avdelningen av juris kandidatexamen, sålunda i nationalekonomi, finansrätt och statsrätt samt dessutom i — från andra avdelningen — förvaltningsrätt. Studierna i dessa ämnen böra enligt förslaget utgå från fordringarna för juris kandidatexamen men ytterligare mer kvalificerade studier och betyg krävas i två av nämnda ämnen. Härutöver skulle fördras kännedom om allmän rättslära och grundläggande kunskaper om det svenska rättssystemet. De juridiska studierna skulle eventuellt kompletteras med studier i statistik eller matematik. Det må antecknas, att inom stats- och rättsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms högskola framlagts ett förslag, vilket i princip synes ansluta sig till den tankegång, som följts av juridiska fakulteten i Uppsala.

Förslaget b., som förordats av Göteborgs högskolas lärarråd, förutsätter en studietid av fyra år, varav två år för rent juridiska studier utan nationalekonomi och två år för statsvetenskapliga studier med sammanlagt fem betygsenheter (obligatoriskt statskunskap och nationalekonomi samt fakultativt historia, statistik och geografi). Det närmare innehållet i de juridiska studierna anges icke, men meningen synes ha varit, att de i huvudsak skulle motsvara de studier, som nu ingå i kansliexamen.

Förslaget c. är förordat av humanistiska fakulteten vid Stockholms högskola. Enligt detta förslag skulle en statsvetenskaplig examen uppbyggas efter två linjer inom ramen för en och samma examensform, en nationalekonomisk och en statsvetenskaplig. Huvudvikten lägger fakulteten vid den nationalekonomiska linjen. Huvudämnet skulle här vara nationalekonomi med studier utöver fordringarna för två betyg i filosofie kandidatexamen och naturliga biämnena utgöra *dels* statistik, statskunskap,

företagsekonomi, ekonomisk historia, ekonomisk geografi, matematik och matematisk statistik, *dels ock* ett inledande juridiskt studium, finansrätt samt eventuellt förmögenhetsrätt.

Statsvetenskaplig examen i de nordiska grannländerna.

Statsvetenskapliga examina finnas inrättade i alla de nordiska länderna utom i Sverige.

I *Danmark* inrättades en sådan examen redan 1848. Examensformen har under den tid, den funnits till, undergått betydande förändringar. Nu i ämnet gällande bestämmelser utfärdades år 1929.

I *Norge* har en s. k. statsekonomisk examen funnits sedan år 1905. Genom en lag av år 1934 ersattes denna examen med en ekonomisk ämbetsexamen.

Vid Åbo akademi i *Finland* kan enligt en stadga av år 1927 avläggas politices kandidat- och licentiatexamen samt statsvetenskaplig examen.

Beträffande dessa nu angivna examina i de nordiska grannländerna hänvisas till redogörelse i *bilaga B* vid detta betänkande.

Ekonomisk magisterexamen vid handelshögskolan i Stockholm.

Vid handelshögskolan i Stockholm har så sent som år 1932 inrättats en ekonomisk magisterexamen, som i viss mån erinrar om den tilltänkta statsvetenskapliga examen. Beträffande examens anordning hänvisas till redogörelse i *bilaga C* vid detta betänkande.

B. De sakkunnigas utredning och förslag.

Kompetensfrågan: allmänna synpunkter.

Under diskussionen angående inrättandet av en statsvetenskaplig examen har uttalats önskvärdheten av en utredning av frågan om den kompetens, särskilt inom statsförvaltningen, som en sådan examen skulle kunna bereda. Härvid har frågan närmast gällt, huru denna examen i kompetenshänseende skulle förhålla sig till juris kandidatexamen. I detta avseende vilja de sakkunniga förutskicka följande synpunkter, vilka i viss mån angiva ramen för utredningen.

De sakkunniga anse sig icke kunna föreslå några ändringar i gällande kompetensbestämmelser. Frågan härom måste bedömas särskilt för varje myndighet eller grupp av myndigheter och torde lämpligen böra bli föremål för prövning från vederbörande myndigheters sida, sedan en statsvetenskaplig examen blivit inrättad. Det lär emellertid kunna förut-

sättas, att kompetensbestämmelserna ändras därhän, att statsvetenskaplig examen, eventuellt en på visst sätt kvalificerad sådan, kommer att bereda kompetens till de flesta av de befattningar, till vilka nu filosofisk examen ger tillträde. Därest examen skulle innesluta åtminstone lika mycket juridik som kansliexamen, torde vidare kunna påräknas, att den skall grunda kompetens i samma omfattning som denna. De sakkunniga förutsätta icke någon inskränkning i den kompetens, som nu följer med juris kandidatexamen. Det måste betonas, att statsvetenskaplig examen aldrig såsom juridisk examen kan ersätta juris kandidatexamen. Det juridiska element, som kan inläggas i en statsvetenskaplig examen, blir med nödvändighet mycket begränsat. Såsom framhölls redan i 1910 års betänkande, måste huvudvikten i en sådan examen alltid ligga på de statsvetenskapliga ämnena.

Vidare bör här framhållas, att en statsvetenskaplig examens betydelse för statsförvaltningen måste begränsas till statsdepartementen, den centrala förvaltningen och utrikesförvaltningen. Länsstyrelserna, vilkas högre befattningshavare enligt gällande kompetensvillkor i allmänhet måste äga fullständig juridisk utbildning, torde icke för närvarande i detta sammanhang komma ifråga.

Av det anförda följer, att frågan om behovet av en statsvetenskaplig examen i första hand är beroende av i vad mån redan nu filosofiska examina och kansliexamen medföra behörighet till befattningar i statsförvaltningen. Av indirekt betydelse äro även motsvarande förhållanden beträffande juris kandidatexamen. Till vägledning härutinnan lämnas nedan en av de sakkunnigas sekreterare upprättad översikt över vissa inom statsförvaltningen gällande kompetensbestämmelser. Därefter meddelas en del av sekreteraren sammanställda statistiska uppgifter rörande befattningarnas fördelning inom statsförvaltningen på personer med olika slags utbildning. Av ovannämnda skäl bortses härvid från landsstaten. I sammanhang med nyssberörda undersökning redovisas vissa motsvarande uppgifter beträffande befattningshavare hos kommuner och landsting.

Gällande kompetensregler inom statsförvaltningen.

Grundläggande för kompetenskraven inom statsförvaltningen är Kungl. Maj:ts kungörelse den 12 maj 1865 (nr 32, sid. 1) angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar. Bestämmelserna i denna kungörelse ha emellertid numera i väsentliga delar ersatts med senare utfärdade föreskrifter i instruktioner för vederbörande verk och myndigheter. Kungörelsen äger dock fortfarande tillämpning bland annat å vissa befattningar i statsdepartementen. För dessa gäller såsom kompetensvillkor kansliexamen. I praktiken har dock denna formella föreskrift på grund av det stora antalet på inträde i statsdepartementen

aspirerande juris kandidater, oftast med tingsmeriter och ej sällan även med hovrättsutbildning, förlorat i betydelse. Det må anmärkas, att under de senaste åren i några få fall sökande med enbart filosofisk examen antagits till tjänstgöring i statsdepartement.

De i ämbetsverkens instruktioner meddelade kompetensföreskrifterna äro både till art, innehåll och avfattning ganska olikartade. För vissa ämbetsverk, såsom för riksförsäkringsanstalten, riksräkenskapsverket och skolöverstyrelsen, ha föreskrifter angående kompetens icke alls eller i mycket ringa utsträckning meddelats. Åt vissa andra, såsom åt socialstyrelsen, har i författningsbestämmelserna inrymmts möjlighet att lämpa kompetensfordringarna inom ganska vida gränser. Vid åter andra, såsom fångvårdsstyrelsen, pensionsstyrelsen och statistiska centralbyrån, ha detaljerade kompetensvillkor ganska snävt bundits vid ett stort antal befattningar i vederbörande ämbetsverk.

Som en allmän regel gäller, att bestämmelser om kompetens icke äro meddelade beträffande de icke-ordinarie befattningshavarna, sålunda exempelvis ej för den stora tjänstemannagruppen amanuenser. Detta dock med undantag för exempelvis statsdepartementen och socialstyrelsen, vid vilka kompetensbestämmelserna erhållit en så vid avfattning att de, såsom av det föregående och efterföljande framgår, gälla även beträffande nyssnämnda grupp befattningshavare.

Efterföljande koncentrerade undersökning rörande kompetensbestämmelsernas huvudsakliga innehåll avser det övervägande flertalet ämbetsverk och myndigheter inom den centrala statsförvaltningen, dock icke en del med huvudsakligen juridiska funktioner, såsom kammarkollegium och kammarrätten, samt ej heller en del speciella verk, såsom patent- och registreringsverket, lotsstyrelsen och generaltullstyrelsen, beträffande vilka den föreliggande frågan torde hava relativt liten betydelse. Ej heller avser undersökningen riksdagens verk och sådana institutioner som riksarkivet, kungl. biblioteket jämte andra arkiv och bibliotek samt museala inrättningar. Även begränsad på nu angivet sätt, avser undersökningen den huvudsakliga delen av den centrala statsförvaltningen.

Juris kandidatexamen fordras såsom kompetensvillkor obligatoriskt och alltså ej endast fakultativt vid bland annat följande befattningar.

Nyssberörda befattningar äro i *fångvårdsstyrelsen* en byrådirektör å avdelningen för straffregistret jämte två sekreterare och en aktuariefattning, i *riksförsäkringsanstalten* en byråchefsbefattning samt en sekreterare och ombudsman, i *pensionsstyrelsen* byråcheferna å kanslibyrån, fond- och kameralbyrån samt gransknings- och besvärshyråerna, två sekreterare å sistnämnda byråer, en sekreterare å envar av fond- och kameralbyrån och kanslibyrån samt en sekreterare å statistiska byrån, i *medicinalstyrelsen* byråchefen å administrativa byrån, i *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* byråchefen å kameralbyrån, i *vattenfallsstyrelsen* fyra sekreterare å administrativa byrån, i *statskontoret* en byrådirektör och ombudsman, i *statistiska centralbyrån* en aktuarie å äktenskapsregistret, i *kontrollstyrelsen* en byråchef för rusdrycksförsäljningsärenden m. m., i *skolöverstyrelsen* tre sekreterare, i *domänstyrelsen* byråche-

fen å kamerallbyrån och domänfiskalen, i *lantbruksstyrelsen* byråchefen å administrativa byrån, i *försäkringsinspektionen* byrådirektören, i *generalpoststyrelsen* byrådirektören och ombudsmannen å första byrån, förste intendenten å andra byrån (fastighets-, upphandlings- och stämpelärenden m. m.), i *telegrafstyrelsen* sekreterarna å ekonomi- och kanslibyrån samt å linjebyrån och slutligen i *järnvägsstyrelsen* sekreterarna å kanslibyrån samt å byggnadsbyrån.

Filosofiska examina fordras obligatoriskt vid bland annat efterföljande befattningar.

I *riksförsäkringsanstalten* skola en byråchef och en aktuarie besitta s. k. aktuariekompetens, i *pensionsstyrelsen* byråchefen och förste aktuarien å statistiska byrån ha avlagt filosofisk examen i nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik samt byråchefen och förste aktuarien å försäkringstekniska byrån äga aktuariekompetens, i *statistiska centralbyrån* byråcheferna samt förste aktuarierna (med undantag för den, som har befattning med rättsstatistik) ha avlagt filosofie licentiatexamen med statistik som huvudämne samt aktuarierna (med enahanda undantag) ha avlagt filosofisk examen i statistik samt i nationalekonomi, matematik, statskunskap, geografi, historia eller språk, i *kommerskollegium* aktuarierna ha avlagt filosofisk examen i nationalekonomi, statistik, statskunskap, historia, geografi, matematik eller språk, i *försäkringsinspektionen* förste aktuarien äga aktuariekompetens, i *generalpoststyrelsen* förste aktuarien å tredje byrån (bland annat för statistiska ärenden) ha avlagt filosofisk examen, vari ingår nationalekonomi eller statistik, i *telegrafstyrelsen* sekreterare, som tjänstgör såsom statistiker, ha avlagt filosofisk examen i nationalekonomi eller statistik och förste sekreterare, som förestår utrikesavdelningen, ha avlagt filosofisk examen i moderna språk, särskilt franska, och slutligen i *järnvägsstyrelsen* förste aktuarien och chefen för samt aktuarien i statistiska kontoret ha avlagt filosofisk examen, vari ingår nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik.

Härutöver finnes ett stort antal befattningar, till vilka enligt vederbörande instruktioner två eller flera examina av juridisk, filosofisk eller ekonomisk karaktär jämsides bereda tillträde (*konkurrerande kompetens*).

Så gäller som villkor för inträde såsom attaché i *utrikesdepartementet*, att vederbörande skall ha avlagt antingen juris kandidatexamen med minst betyget godkänd i nationalekonomi eller ock kansliexamen tillika med ekonomisk examen vid handelshögskolan med minst betyget godkänd i nationalekonomi med statistik, ekonomisk geografi samt stats- och rättskunskap. Vid *socialstyrelsen* medför icke någon examen exklusiv kompetens till viss befattning. I stället gäller helt allmänt, att för inträde i socialstyrelsen fordras någondera av a) filosofisk examen i nationalekonomi, statskunskap, statistik, historia, språk eller matematik, varvid vid matematiskt betonad examen fordras aktuariekompetens, b) juris kandidat- eller kansliexamen, c) examen vid handelshögskola, d) medicinsk examen eller e) examen vid tekniska högskolan. För vissa kamerala befattningar i *medicinalstyrelsen* och *byggnadsstyrelsen* fordras juridisk examen eller examen vid handelshögskola, för vissa notariebefattningar i *vattenfallsstyrelsen* juris kandidat- eller kansliexamen, för befattning såsom byråinspektör och förste byråinspektör, såsom extra byråingenjör, förste aktuarie eller amanuens i *kontrollstyrelsen* antingen filosofisk examen i nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik, juridisk examen eller ock examen vid handelshögskola. Kompetens till befattning såsom domänkamrerare, domänstatistiker eller notarie i *domänstyrelsen* bereder, förutom examen vid skogsinstitutet eller jägmästareexamen, också juridisk examen eller filosofisk examen, vari ingår nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik.

Översikten visar, att juris kandidatexamen endast för en del av de befattningar, varom här är fråga, utgör *exklusivt* kompetensvillkor. Inom ett mycket vidsträckt område saknas kompetensföreskrifter. I ganska stor utsträckning medför juridisk eller filosofisk eventuellt ekonomisk examen vid sidan av varandra samma kompetens. Filosofisk examen gäller som exklusivt kompetensvillkor till ett ganska stort antal befattningar.

Statistik rörande kompetensförhållandena inom statsförvaltningen m. m.

Av nyss anförda redogörelse för kompetensreglerna inom statsförvaltningen torde framgå, att sådana regler äro meddelade endast beträffande en del av det stora antalet befattningar inom statsförvaltningen. En kompetensgrund, som meddelats för en högre befattning, torde emellertid automatiskt gälla även för vissa lägre befattningar inom vederbörande verk, vilkas befattningshavare ju böra ha möjlighet att uppehålla eller avancera till vederbörande högre befattning. Vidare gäller, att inom verk, där kompetensbestämmelser icke eller i mycket ringa utsträckning förekomma, ej sällan utbildats en viss praxis vid rekryteringen till tjänster. En statistik rörande kompetensförhållandena inom statsförvaltningen bör icke taga hänsyn allenast till de tjänster, vid vilka kompetensen reglerats genom författningsföreskrift, utan bör om möjligt avse även nyss antydda förhållanden.

Försök ha gjorts att med ledning av tillgängliga officiella publikationer verkställa beräkningar rörande i vilken utsträckning filosofiska examina, speciellt i de statsvetenskapliga ämnena, medföra behörighet till olika befattningar inom statsförvaltningen. Dessa beräkningar ha emellertid icke kunnat omfatta samtliga tjänster och ha även i vissa andra avseenden icke kunnat bli fullständiga. En värdefull vägledning har emellertid erhållits genom undersökningar, som i dessa och i vissa andra hänseenden utförts av de nu arbetande sakkunniga för utredning angående tillströmningen till de intellektuella yrkena.

Ifrågavarande undersökningar ha närmast varit avsedda att tjäna som utgångsmaterial för bedömandet av den högre utbildningens betydelse för anställning inom offentlig tjänst m. m. samt för beräkningar rörande behovet av rekrytering av högre utbildad arbetskraft under de närmaste åren. I detta syfte utsände nämnda sakkunniga i mars 1934 till statliga och kommunala verk och inrättningar m. fl. frågeformulär, vari uppgifter begärdes bland annat om antalet befattningar vid början av år 1934, fördelade efter kompetensfordringar, samt rörande antalet befattningshavare i full tjänst å ifrågavarande befattningar, fördelade efter examina och jämförliga meriter. Av frågeformuläret inhämtas, att vid angivandet av kompetensfordringarna skulle särskilt framhållas i huvudsak, om viss examenskvalifikation för vederbörande befattning vore *antingen* på grund av gällande författningsföreskrift såsom regel

nödvändig (fordringsklass A), *eller* enligt praxis eller vanligen tillämpat förfarande erforderlig (fordringsklass B) *eller ock* av annat skäl tillämpad (fordringsklass C). De av verken och inrättningarna besvarade frågeformulären ha bearbetats av nämnda sakkunniga och materialet har i bearbetat skick tillställts de sakkunniga för ytterligare utredning angående inrättande av en statsvetenskaplig examen.

Utredningen är av preliminär karaktär och gör därför icke anspråk på att giva en uttömmande bild av förhållandena på området. Den skänker emellertid en ungefärlig uppfattning om i vilken utsträckning filosofiska och juridiska examina äro företrädade inom här ifrågavarande områden. För detta begränsade ändamål synes utredningen vara användbar.

Det torde redan på grund av vad nyss anförts icke vara erforderligt att i detalj redovisa resultatet av utredningen. I det efterföljande lämnas en inom de sakkunniga för utredning angående tillströmningen till de intellektuella yrkena granskad sammanfattning av de huvudsakliga slutsatser, som kunna dragas av det företedda statistiska materialet. Därvid har ej ansetts erforderligt att använda sig av den i ovan angivna frågeformulär tillämpade fördelningen av befattningarna i olika fordringsklasser, detta redan av det skälet att vederbörande myndigheter icke synas ha följt enhetliga principer vid befattningarnas fördelning mellan ifrågavarande fordringsklasser.

Statistiken avser statsförvaltningen, kommunalförvaltningen och landstingen. Den är mest fullständig i vad angår statsförvaltningen. Början göres med förhållandena på detta område. Härvid bortses helt ifrån kompetenskrav och examensmeriter vid domstolsväsendet, vars utbildningsbehov ju är av helt annan art än det, som skall tillgodoses genom en statsvetenskaplig examen. Ej heller tages hänsyn till landsstaten och till vissa speciella institutioner, närmast att hänföra till kategorien lärda verk, såsom en del akademier och lärda samfund, landsarkiven, vissa museala institutioner etc. Begränsad på detta sätt, omfattar undersökningen väsentligen statsdepartementen, utrikesförvaltningen samt den centrala statsförvaltningen. Härvid bör dock påpekas, att efterföljande uppgifter jämväl inbegripa vissa vetenskapliga laboratorier, rikets allmänna kartverk, statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, riksarkivet m. fl. likartade institutioner, vilkas utbildningsbehov icke kunna anses omedelbart falla inom ramen för en statsvetenskaplig examens uppgifter. Då emellertid ifrågavarande institutioners personalstater torde omfatta endast en förhållandevis mindre del av det sammanlagda antal befattningar och befattningshavare, som undersökningen avser, torde nämnda inadvartens ej ha avgörande betydelse för slutresultatet. Till klargörande av vilka verk och inrättningar, som ingå i efterföljande undersökning, fogas vid detta betänkande en förteckning över desamma (*bilaga D*).

Efterföljande relationstal avse sammanlagt 1089 befattningar inom statsförvaltningen, till vilka *författningsenligt eller enligt praxis* fordras *antingen* filosofiska *eller* juridiska examina. Det må anmärkas, att bland de befattningar, till vilka fordras filosofisk examen, finnes ett antal, till vilka fordras kemisk-teknisk utbildning. Enligt uppgift gäller detta emellertid endast om ett tiotal av de här avsedda befattningarna.

Filosofiska examina fordras vid 336, d. v. s. omkring 30 % av ifrågasvarande befattningar, och juridiska examina vid 753, d. v. s. omkring 70 % av samma befattningar. Vid 169 av sistnämnda befattningar gäller kansliexamen som kompetensvillkor. Sammanföras dessa 169 befattningar med dem, till vilka fordras filosofisk examen, befinnes det, att filosofisk examen eller kansliexamen fordras till $(336 + 169 =) 505$, d. v. s. 47 % av totala antalet befattningar, och alltså juris kandidatexamen till $(1089 - 505 =) 584$ eller 53 % av totala antalet befattningar.

Till de nu anförda relationstalen må emellertid fogas ett par viktiga reservationer.

Enligt uppgift ha vid undersökningen i vissa fall till de befattningar, vid vilka fordras juridisk examen, även förts sådana tjänster, till vilka enligt gällande instruktioner juridiska och filosofiska examina bereda *konkurrerande* kompetens. Så har skett, då det befunnits, att juridisk examen faktiskt varit oftast företrädd bland verkets befattningshavare. Av den förut återgivna undersökningen rörande för vissa statliga verk meddelade kompetensbestämmelser framgår, att föreskrifter om konkurrerande kompetens gälla beträffande åtminstone ett par av statsförvaltningens större ämbetsverk (exempelvis socialstyrelsen och domänstyrelsen). Ovannämnda relationstal inrymma alltså en marginal till förmån för filosofiska examina. Det torde kunna antagas, att enbart filosofiska examina bereda kompetens till minst $\frac{1}{3}$ av ovannämnda 1089 befattningar.

Vidare må understrykas, att ovan anförda relationstal för filosofiska respektive juridiska examina som nämnts innesluta icke endast sådana befattningar, vid vilka enligt *författningsföreskrift* viss examenskvalifikation är som regel nödvändig — i själva verket gälla sådana föreskrifter allenast beträffande ett relativt mindre antal av de 1089 befattningarna — utan även befattningar, som *enligt praxis* vanligen besättas med personer med sådan kvalifikation. Härav följer, att den genom nyssnämnda relationstal angivna fördelningen av befattningarna i juridiska och filosofiska icke är ett uttryck enbart för författningsföreskrifterna på området och att alltså proportionen kan förskjutas exempelvis vid reformer inom det akademiska undervisningsväsendet.

Till sist må påpekas, att det ovan angivna antalet av 169 befattningar, till vilka fordras kansliexamen, torde vara för lågt. Enbart vid statsdepartementen, vid vilka, såsom av det föregående framgår, kansliexamen formellt gäller såsom kompetensvillkor, äro anställda ett par hundra här ifrågakommande befattningshavare.

Vid 62 av de 336 befattningar, vid vilka fordras filosofiska examina, skall enligt uppgift från vederbörande uppgiftslämnande verk i examen jämlikt författningsföreskrift ingå ett eller flera av ämnena nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik. Vid 11 av samma befattningar fordras så kallad aktuariekompetens.¹ Den förut berörda omständigheten, att bland juridiska befattningar uppförts tjänster, till vilka även filosofiska examina bereda kompetens, torde medföra, att även nyss angivna båda tal ligga i underkant. Vederbörande verk och myndigheter synas icke i alla fall ha särskilt angivit vilka ämnen, som skola ingå i den för vederbörande tjänst kvalificerande examensformen. En preliminär undersökning, som dock kunnat omfatta endast en del av de verk och institutioner, som ovan avsetts, har givit vid handen, att filosofisk examen i ett eller flera av ämnena nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik gäller som stadgat kompetensvillkor vid minst ett hundratal befattningar. Samma reservation gäller beträffande nyss anförda siffra rörande antalet befattningar, vid vilka fordras aktuariekompetens. Det torde kunna antagas, att examen i nämnda ämnen eller aktuariekompetens författningsenligt fordras vid minst $\frac{1}{3}$ av förevarande 336 befattningar och i praxis meriterar till flertalet av de återstående.

Föreliggande statistiska material ger också upplysning om vilka examensmeriter ifrågavarande befattningshavare *faktiskt* äga. En undersökning huru dessa faktiska kompetensförhållanden te sig i de enskilda fallen eller inom vissa bestämda delar av statsförvaltningen skulle möjligen kunna vara av visst värde. En sådan undersökning skulle emellertid föra för långt och måhända även lämna en på grund av i de speciella fallen rådande särskilda förhållanden vilseledande bild av det verkliga läget. Liksom i det föregående angivas här vissa sammanfattande relationstal.

Av de ovan avsedda 1 089 befattningarna² uppehålls 351, d. v. s. omkring 32 %, av personer med enbart filosofisk examen. Relationstalet är alltså praktiskt taget detsamma, som tidigare angivits för förhållandet mellan antalet befattningar, till vilka fordras filosofiska examina, och det totala antalet undersökta befattningar. Examensmeriterna för innehavarna av icke mindre än 106, d. v. s. omkring 10 % av det totala antalet befattningar, bestå av kombinationer mellan olika examina. Av tjänstemännen ha vidare 173, d. v. s. omkring 15 %, enbart kansliexamen. Enbart filosofiska examina, kombinationer mellan juridiska och filosofiska examina samt kansliexamen företrädas sålunda av icke mindre än $(351 + 106 + 173 =) 630$ tjänstemän, d. v. s. närmare 60 % av de 1 089 tjänstemännen.

¹ Kungl. Maj:ts kungörelse den 21 december 1917 angående behörighet att vara aktuarie vid livförsäkringsaktiebolag.

² Denna undersökning avser på grund av tillfälligt rådande omständigheter ett obetydligt större antal tjänster än den å sid. 26 refererade. Härtill torde emellertid i detta sammanhang hänsyn icke behöva tagas.

Av nämnda siffror, jämförda med de tidigare återgivna, kunna icke dragas några slutsatser rörande i vilken omfattning här avsedda befattningar innehavas av personer med annan examenskompetens än föreskriven eller vanligen tillämpad, exempelvis rörande huruvida personer med filosofisk examen uppehålla tjänster, till vilka egentligen fordras juridisk examen, eller tvärtom.

Undersökningen ådagalägger, att bland befattningshavarna med enbart filosofisk examen filosofie licentiatier eller doktorer och filosofie kandidater förekomma i ungefär lika stor omfattning (151 filosofie licentiatier eller doktorer, 148 filosofie kandidater). Antalet filosofie magistrar uppgår till 52. Vidare framgår, att kombinationen juris kandidatexamen—filosofie kandidatexamen är talrikast företrädd (50 tjänstemän) bland de brukliga examenskombinationerna. Kombinationen kansliexamen—filosofie kandidatexamen förekommer i endast 6 fall.

Den föreliggande undersökningen angående kompetensförhållandena inom kommunernas förvaltningsorganisationer avser dels skolväsendet, dels ock kommunalväsendet. Bland befattningar inom skolväsendet ha endast medtagits mer administrativt betonade, såsom kommunala folkskolinspektörstjänster m. fl. dylika befattningar. Då denna del av undersökningen avser endast ett begränsat antal tjänster, vilka dessutom äro av mer speciell natur, torde resultatet av densamma icke här böra redovisas. Undersökningen rörande kommunalväsendet avser 335 tjänster. Till omkring 25 % av dessa tjänster fordras filosofiska examina och till omkring 75 % juridisk examen, oftast juris kandidatexamen.

Undersökningen rörande landstingen avser ett 100-tal befattningar, av vilka flertalet äro lärarbefattningar vid folkhögskolor. 85 % av innehavarna av ifrågavarande befattning ha avlagt filosofisk examen.

De sakkunnigas överläggningar med representanter för ämbetsverken.

För att få en närmare uppfattning om en statsvetenskaplig examens användbarhet inom den civila statsförvaltningen och om de nuvarande examensformernas lämplighet ha de sakkunniga haft överläggningar med personer, som framför andra torde äga möjlighet att skaffa sig inblick i dessa frågor, nämligen med representanter för vissa myndigheter och ämbetsverk. Dessa överläggningar ha ägt rum, innan de sakkunniga i detalj utformat de förslag, som i ett senare sammanhang komma att framläggas.

Samråd har sålunda ägt rum med dåvarande kabinetssekreteraren, friherre *C. F. H. Hamilton* och utrikesrådet *P. B. Johansson* för utrikesdepartementet, byråchefen *B. A. E. Nyström* och t. f. sekreteraren *C. C. Schmidt* för socialstyrelsen, framlidne generaldirektören och chefen för riksförsäkringsanstalten *S. Ribbing*, t. f. generaldirektören och chefen för

pensionsstyrelsen *H. I. Elliot*, t. f. generaldirektören och chefen för statskontoret *K. Bergendal*, generaldirektören och chefen för riksräkenskapsverket *E. R. Stridsberg* och generaldirektören och chefen för kommerskollegium *K. A. Fryxell*.

Med hänsyn till det intresse, en allmän sammanfattning av representanternas för ämbetsverken synpunkter kan ha vid bedömandet av den föreliggande frågan, ha de sakkunniga ansett sig böra intaga nedanstående av de sakkunnigas sekreterare uppgjorda och av vederbörande verksrepresentanter godkända referat av vad vid överläggningarna anförts.

Vissa befattningar förutsätta enligt de hörda representanternas för ämbetsverken mening med nödvändighet juris kandidatexamen med efterföljande domstolstjänstgöring. Vid andra befattningar får en juridisk examen anses ha företräde framför en examen med huvudvikten lagd på statsvetenskapliga ämnen. Vid åter andra befattningar vore en statsvetenskaplig examen att föredraga. Vid vissa speciella tjänster, bland annat vid en del statistiska befattningar, måste i regel fordras en högre filosofisk examen, närmast filosofie licentiatexamen.

Enbart juris kandidatexamen anses tämligen enhälligt ge en i många fall otillräcklig förutbildning till dem av nyssnämnda befattningar, till vilka icke ovillkorligt fordras juris kandidatexamen eller högre filosofisk examen. Vid rekryteringen till de befattningar, till vilka icke ovillkorligt fordras juris kandidatexamen, föredragas emellertid i allmänhet juris kandidater med tingsmeriter. Domstolstjänstgöringen skänker nämligen dels en för statsförvaltningen värdefull formell träning, dels ock vana att handlägga ärenden självständigt och på eget ansvar. Utfallet av nämnda tjänstgöring ger dessutom vederbörande ämbetsverk tillfälle att skaffa sig en uppfattning om vederbörandes förmåga att i praktiken omsätta de vid universiteten förvärvade kunskaperna. Kansliexamen, enbart för sig, anses av flertalet vara en i det stora hela taget för den centrala statsförvaltningen föga lämplig examen. Dock har en kombination av denna examen med filosofisk examen eller med examen från handelshögskola på vissa håll ansetts fördelaktig.

Vissa av representanterna för ämbetsverken ha framhållit å ena sidan, att i juris kandidatexamen ingå ämnen, som icke äro till någon egentlig nytta i förvaltningsarbetet, samt å andra sidan, att personer med nämnda examen ofta stå främmande för de ekonomiska och näringspolitiska problem, som äro förhärskande inom stora delar av statsförvaltningen. Nästan utan undantag har understrukits behovet för vissa grenar av statsförvaltningen av en examen, som avser ett systematiserat studium av statsvetenskapliga, ekonomiska och sociala ämnesgrupper. Såsom exempel härpå har erinrats, att utvecklingen i många fall förskjutit tyngdpunkten i ämbetsverkens verksamhet från de förvaltningsmässiga avgörandena till fullgörandet av utredningsuppgifter av skiftande art. Den enligt flertalet verksrepresentanters uppfattning fördelaktiga kombinationen nationalekonomi—statskunskap—statistik är alltför sällan företrädd bland de sökande till ämbetsverken. En fast ram kring studierna av dessa ämnen skulle på grund härav vara till fördel för ämbetsverken.

Ganska enhälligt har avvisats tanken att åt en ny examensform bereda exklusiv kompetens till vissa befattningar. För statsförvaltningen är det av intresse att förutbildningen differentieras efter befattningarnas art, och det har i allmänhet ansetts vara en förmån för ämbetsverken att i detta hänseende ha så fria händer som möjligt i valet mellan personer med olika förutbildning.

Beträffande den ifrågasatta examensformens allmänna läggning ha, företrädesvis i fråga om behovet av i densamma ingående juridiska studier, olika meningar företrätt. En enbart filosofisk examen i exempelvis ämnena nationalekonomi,

statskunskap och statistik har av det övervägande flertalet representanter för ämbetsverken befunnits utgöra en lämplig förutbildning till en del tjänster inom statsförvaltningen. Vissa av representanterna ha uttalat önskvärdheten av att för samma ändamål en kombinerad juridisk-filosofisk examen inrättas. I sistnämnda examen torde i så fall huvudvikten bland de juridiska ämnena böra läggas väsentligen på studier i ämnena statsrätt, finansrätt och förvaltningsrätt (inbegripet kommunalrätt) men i densamma också möjligen böra ingå ett mer allmänt studium av de civilrättsliga disciplinerna och processrätten. Däremot ha ämnena juridisk encyklopedi, rättshistoria och straffrätt i regel ansetts mer umbärliga. För en allmän juridisk kurs i en i övrigt renodlat humanistisk examen ha vissa av representanterna för ämbetsverken och myndigheterna visat ganska ringa intresse, medan däremot andra tillmätt en sådan kurs betydelse så till vida, att den kan giva en nyttig kunskap om de juridiska grundbegreppen och en allmän orientering över rättssystemet.

Från ett håll har understrukits, att med hänsyn till den svenska förvaltningens struktur och inriktningen av vårt förvaltningsarbete juridiken alltjämt bör utgöra grundvalen för det stora flertalet förvaltningstjänstemäns utbildning. Den nya förvaltningsexamen — som även å detta håll anses i hög grad önskvärd — bör fördensskull erhålla juridisk karaktär, ehuru med tyngdpunkten förlagd delvis till andra discipliner än vad fallet är med den nuvarande juris kandidatexamen och med starkt inslag av sådana ämnen som nationalekonomi och statistik samt överhuvudtaget stats- och samhällskunskap. Utbildningen för denna examen, för vilken ej bör beräknas kortare tid än för juris kandidatexamen, bör i huvudsak vara förlagd till juridiska fakulteten, vars organisation på denna grund måhända behöver undergå jämkning.

Från ett annat håll har framhållits, att en statsvetenskaplig examen, utbyggd med eller rättare sagt innefattande jämväl ett visst mått av juridik (förvaltningsrätt, finansrätt, allmän civil- och processrätt, eventuellt med utbyte frivilligt av något ämne mot straffrätt), skulle kunna överflödiggöra den nuvarande kansliexamen.

Ingen av de hörda representanterna för ämbetsverken och myndigheterna har avstyrkt, att en statsvetenskaplig examen inrättas. Enhälligt har vitsordats, att en sådan examen kunde få betydelse vid rekryteringen till ämbetsverken. Flertalet har hävdats, att inrättandet av en sådan examen är en angelägenhet av vikt, som aktualiserats genom utvecklingen på olika områden.

De studerandes planläggning av sina studier.

Av intresse i detta sammanhang är även att veta på vilket sätt de studerande, som ämna söka sig in i statsförvaltningen och till andra i detta sammanhang ifrågakommande verksamhetsområden, planlägga sina studier i de fall, då de icke uteslutande ägna sig åt juridik. Även i dessa hänseenden har en undersökning företagits av de förutnämnda sakkunniga för utredning angående tillströmningen till de intellektuella yrkena. Resultatet av denna utredning har ställts till förfogande för de sakkunniga för ytterligare utredning angående en statsvetenskaplig examen. Materialet till densamma har erhållits genom en enquête bland studerande vid universitet och högskolor. Enquêten avser förhållandena under vårterminen 1934. Bland de filosofie studerandena ha vid undersök-

ningen i den del, som här kommer i fråga, i regel medtagits endast sådana, som läst eller läsa något eller några av ämnena statskunskap, national-ekonomi eller statistik, samt vidare sådana, som avse att välja någon av följande levnadsbanor, nämligen statlig eller kommunal tjänst, socialt arbete, journalistik eller försäkringsverksamhet. Nedan lämnas en av de sakkunnigas sekreterare utförd och inom de sakkunniga för utredning angående tillströmningen till de intellektuella yrkena granskad sammanfattning av utredningens slutresultat.

Av utredningen framgår, att av de 428 filosofie studerande, densamma efter nyss angivna begränsningar kommit att omfatta, omkring 28 % studera enbart statsvetenskapliga ämnen, omkring 11 % statsvetenskapliga ämnen och moderna språk, omkring 11 % statsvetenskapliga ämnen och matematik, omkring 25 % moderna språk samt omkring 19 % andra humanistiska ämnen än moderna språk i kombination med statsvetenskapliga ämnen. Återstoden, 6 % av de studerande, studera naturvetenskapliga ämnen eller ha lämnat ofullständiga uppgifter.

Utredningen ger även vid handen, att av de studerande, som ämna välja statstjänst såsom blivande levnadsbana, flertalet studera statsvetenskapliga ämnen, ofta i kombination med moderna språk eller matematik. Ett ganska stort antal av ifrågavarande studerande läsa enbart moderna språk. Påfallande är att de studenter, som ämna ägna sig åt journalistyrket, i främsta rummet läsa främmande språk och först i andra hand statsvetenskapliga ämnen, de senare ej sällan i kombination med andra filosofiska ämnen än moderna språk.

Ifrågavarande sakkunniga ha också verkställt en undersökning rörande de juris studerandes kombination av juridiska studier med filosofiska och rörande deras avsedda levnadsbanor. Denna undersökning omfattar inalles 1 233 juris studerande. Av dessa bedriva omkring 79 % studier för enbart juris kandidatexamen, omkring 6 % för kansliexamen, omkring 5 % för juridisk examen i förening med handelshögskola samt omkring 10 % för juris kandidatexamen i förening med filosofie kandidatexamen. Av de sistnämnda, inalles 124 % studerande, studera 40 % i filosofie kandidatexamen enbart statsvetenskapliga ämnen, 26 % statsvetenskapliga ämnen och språk, 14 % enbart språk och 20 % andra eller icke uppgivna ämnen.

Motiv för inrättande av en statsvetenskaplig examen.

Av den föregående utredningen framgår, att filosofisk, ej sällan särskilt angiven statsvetenskaplig utbildning bereder kompetens till ett stort antal tjänster inom statsförvaltningen. Till gott och väl en tredjedel av det ganska stora antal tjänster, utredningen omfattat, erfordras författningenligt eller i praxis filosofisk examen. En viktig synpunkt är emellertid också i vilken utsträckning statsförvaltningen har behov av fullständig juridisk examen (juris kandidatexamen). I detta avseende har

utredningen givit vid handen, att sådan examen — dock icke exklusivt — erfordras vid omkring hälften av de befattningar, som ingå i undersökningen. Till de återstående av dessa tjänster erfordras antingen filosofisk examen eller kansliexamen. De nu gällande kompetensbestämmelserna och praxis vid rekryteringen till ett stort antal tjänster ådagalägga behovet av en statsvetenskaplig examen och nämnda bestämmelser giva även, såsom av det föregående framgår, anvisning om de ämnen, som böra ingå i en sådan examen.

Ämbetsverken ha att i stor utsträckning utföra maktpåliggande utredningar, ofta rörande vittomfattande ekonomiska, finansiella eller sociala spörsmål. Med remissväsendets nuvarande omfattning ha dessa arbetsuppgifter ingått som ett normalt och väsenligt led i ämbetsverkens verksamhet. Vid fullgörande av sådana utredningsuppdrag synes det vara av långt större betydelse att äga allmän ekonomisk och samhällsvetenskaplig utbildning än formell juridisk träning. Dessa synpunkter ha starkt understrukits av de av de sakkunniga hörda representanterna för ämbetsverken.

Även i den kommunala förvaltningen, i den högre folkundervisningen och vid vissa ekonomiska organisationer erfordras och användas i betydande utsträckning personer med statsvetenskaplig utbildning. Behovet av arbetskraft med dylik utbildning har säkerligen vuxit högst betydligt under de sista tjugo till trettio åren, och det kan knappast betvivlas, att utvecklingen framdeles kommer att fortgå i samma riktning. Inom de fria yrkena, särskilt journalistyrket, torde också absorberas ett stigande antal personer med statsvetenskaplig utbildning.

I det föregående ha återgivits vissa siffror rörande den omfattning, i vilken de statsvetenskapliga ämnena studeras vid våra universitet och högskolor. Av dessa uppgifter framgår, att intresset för dessa ämnen numera är så starkt, att det synes motiverat att sluta en fastare ram kring studierna av desamma. Med samhällsorganisationens nuvarande utveckling och den ständiga tillväxten av den statliga verksamheten framstår det som ett elementärt krav, att den akademiska undervisningen lämnar tillgång till en fast organiserad samhällsvetenskaplig examen med ett starkt inslag av ekonomisk och politisk skolning.

Redan med det sagda äro vägande skäl givna för inrättandet av en statsvetenskaplig examen. Det synes vara en helt naturlig åtgärd att på ett lämpligt sätt organisera studiet av hithörande ämnen, såsom också redan skett i våra nordiska grannländer. Av de sakkunnigas konferenser med representanter för ämbetsverken har tydligt framgått, att ett sådant steg skulle vara önskvärt ur förvaltningens synpunkt. De vid remissbehandlingen av 1933 års departementspromemoria från universitets- och högskolemyndigheterna framförda reformförslagen bära alla vittnesbörd om behovet av en ändamålsenligare förutbildning för innehavarna av vissa befattningar inom statsförvaltningen.

Härtill kommer också den nytta en fastare organisation av de samhällsvetenskapliga studierna skulle medföra för dessa studier. Många av de nu verksamma forskarna på samhällsvetenskapernas område torde kunna betyga, vilka svårigheter som mött dem vid det vetenskapliga arbetet på grund därav att de icke på ett tidigt stadium fått en allsidig och fast samhällsvetenskaplig grundval att bygga på. De akademiska lärarna inom dessa grenar av vetenskapen torde också vara väl medvetna om att en bättre organisation av de samhällsvetenskapliga studierna är ett trängande behov även med hänsyn därtill, att de studerande alltför ofta icke förstå att giva sina studier en sådan läggning och inriktning, som naturligt leder dem ut i det praktiska livet.

I sista hand avgörande för frågan om inrättande av en statsvetenskaplig examen blir emellertid, om det går att finna en examensform, som kan inpassas i den bestående universitetsorganisationen och som likväl bättre än de nuvarande examensformerna fyller de föreliggande behoven. Ett slutligt svar härpå kan icke ges, förrän i samband med en närmare diskussion av de möjligheter för examens anordnande, som erbjuda sig.

Allmänna riktlinjer för en statsvetenskaplig examens anordnande.

Av den föregående redogörelsen har framgått, att två huvudlinjer för en statsvetenskaplig examen komma i fråga, nämligen å ena sidan en helt eller huvudsakligen *filosofisk linje*, å andra sidan en linje, bestående av juridiska och filosofiska ämnen, vilken sistnämnda linje i det följande för enkelhetens skull benämnes *juridisk linje*. Det torde vara lämpligt att vid den efterföljande framställningen behandla de båda linjerna var för sig.

a. Filosofisk linje.

Under remissbehandlingen av departementspromemorian har den uppfattningen framskymtat, att det utbildningsbehov, som skulle fyllas av en statsvetenskaplig examen inom filosofiska fakulteten, skulle kunna tillgodoses inom ramen för filosofie kandidatexamen.

Nämnda examen har emellertid icke varit avsedd att tjänstgöra såsom förvaltningsexamen. Den är vad ämnesvalet beträffar den minst organiserade eller rättare sagt den enda icke organiserade examensformen vid våra universitet och högskolor. Full frihet lämnas de studerande att inom ramen av den akademiska undervisningens möjligheter sammansätta snart sagt vilka ämnen som helst till en filosofie kandidatexamen. Otvivelaktigt är att denna frihet i ämnesvalet i och för sig är en stor förtjänst hos examensformen. Lika obestridligt torde emellertid vara, att den brist på fasthet hos filosofie kandidatexamen, som vållas av det fria ämnesvalet, är en allvarlig olägenhet, om examensformen skall tjänst-

göra som förvaltningsexamen. Erfarenheten har visat, att de studerande ej sällan visa omdömeslöshet vid kombinationer av filosofiska ämnen till en filosofie kandidatexamen. Ofta få rena tillfälligheter avgöra innehållet i en filosofie kandidatexamen. Av råmaterialet till en i det föregående intagen statistik rörande de statsvetenskapliga studierna vid universiteten och högskolorna kan utläsas, att även ett ganska stort antal studerande, som förbereda sig till statstjänster, där en gedigen statsvetenskaplig utbildning är nödvändig eller önskvärd, välja mindre lämpliga ämneskombinationer. Vid de sakkunnigas överläggningar med vederbörande representanter för ämbetsverken ha nyss antydda med filosofie kandidatexamen förbundna olägenheter understrukits. Det har från nämnda representanters sida anförts, att aspiranterna till sådana befattningar i ämbetsverk, där en statsvetenskaplig examen skulle vara önskvärd, ofta nog uppvisa mindre tillfredsställande ämneskombinationer.

En brist hos filosofie kandidatexamen såsom förvaltningsexamen är också, att studierna i de statsvetenskapliga ämnena icke utgöra ett slutet helt. Studiekurserna i de olika ämnena ha icke lämpats med hänsyn till varandra och samordnats för ett gemensamt syfte; varje ämne framstår såsom en relativt isolerad enhet för sig.

Det har förmenats, att de anmärkta bristerna skulle kunna avhjälpas inom ramen för nuvarande examensordning. Man har sålunda ifrågasatt, att ett närmare samarbete borde etableras mellan lärarna i de statsvetenskapliga ämnena vid rikets universitet och högskolor. Vidare kunde, har det ansetts, anvisningar om lämpliga ämneskombinationer givas dem, som vilja söka sig in i statsförvaltningen. Den nu rådande starka konkurrensen på detta område skulle medföra, att ytterst få studerande nöjde sig med minimifordringarna i filosofie kandidatexamen. Det har därför antagits, att ämbetsverken icke skulle behöva komma att lida brist på sökande med grundliga studier i de statsvetenskapliga ämnena.

Enligt de sakkunnigas mening löses emellertid icke föreliggande problem slutgiltigt på nyss antytt sätt. En grundligare reform erfordras och en lämplig sådan ernås, om, såsom i departementspromemorian föreslagits, en statsvetenskaplig examen inrättas inom filosofiska fakulteten. Genom en sådan åtgärd betonas sambandet mellan de ämnen, varom fråga är, på ett vida kraftigare sätt än eljest kan ske. Det eftersträfvansvärda samordnandet av studieplaner och undervisning blir då en självfallen sak. De studerande få på ett i ögonen fallande sätt utstakat för sig, hur den statsvetenskapliga studiebanan bör vara beskaffad. Man kan förvänta, att intresset för de statsvetenskapliga studierna stimuleras, när deras enhetliga karaktär och samhälleliga betydelse klart markeras genom en särskild examensform. Examen skulle komma att meritera till de flesta sådana befattningar i statstjänsten, till vilka nu filosofisk examen bereder tillträde, samt vidare till åtskilliga befattningar i den kommunala förvaltningen och hos vissa ekonomiska organisationer. Den

skulle dessutom kunna vara av värde som förutbildning till vissa lärare-tjänster och för journalistisk verksamhet. Icke minst viktigt är, att examen skulle bilda en solid grundval för fortsatta vetenskapliga studier inom samhällsvetenskaperna.

Grundstommen i en filosofisk statsvetenskaplig examen bör mot bakgrunden av det nu anförda bildas av de i egentlig mening statsvetenskapliga ämnena, *nationalekonomi*, *statskunskap* och *statistik*. Det må erinras, att vid diskussionen i ärendet alltsedan år 1910 alltid förutsatts, att ifrågavarande ämnen böra utgöra ingredienser i en statsvetenskaplig examen. De sakkunnigas överläggningar med representanter för ämbetsverken ha bestyrkt riktigheten av denna uppfattning och ha givit vid handen, att speciellt dessa ämnen äro ägnade att skänka det bildningsunderlag, som erfordras vid åtskilliga av de förutnämnda tjänsterna.

Vid behandlingen av frågan vilka övriga ämnen, som kunna tänkas vara av värde för examensformen, ha de sakkunniga funnit, att ämnena *historia* och *matematik* till en början böra komma i betraktande. De komplettera de i egentlig mening statsvetenskapliga ämnena, historia såväl statskunskap och nationalekonomi som statistik och matematik de båda sistnämnda ämnena. Beträffande ämnet matematik gäller härutöver, att det är av vikt, att det kommer i fråga med hänsyn till de studerande, som vilja inrikta studierna med sikte på statistiska befattningar i ämbetsverken och annorstädes. Så kallad aktuariekompetens grundlägges genom bland annat tre betygsenheter i detta ämne i filosofisk examen. Skall aktuariekompetens förvärfvas i förevarande examen, ökas den totala betygssumman betydligt. Möjligheten att förvärva sådan kompetens inom denna examen bör emellertid hållas öppen. Då härtill kommer, att ifrågavarande ämne som nämnts i vissa hänseenden har nära samband med såväl nationalekonomi som statistik, ha de sakkunniga funnit starka skäl för sin ståndpunkt, att det bör anslutas till den ifrågasatta filosofiska examenslinjen.

Från olika håll ha vid ärendets tidigare behandling framförts önskemål, att även *geografi* och *praktisk filosofi* borde ingå i ifrågavarande examen. Med hänsyn till de för dessa förslag anförda skälen vilja de sakkunniga förorda, att också dessa ämnen förutses i den examensordning, som skall fastställas för den filosofiska linjen.

På samhällsstudiets område finnas vissa discipliner, som ännu icke erhållit företrädare inom den akademiska undervisningen (exempelvis sociologi). På grund härav är för närvarande frågan om införlivandet av dessa grenar av vetenskapen med en statsvetenskaplig examen icke aktuell. Det torde icke behöva särskilt framhållas, att om i framtiden med den akademiska undervisningen skulle förenas discipliner av här avsett slag det är av värde, att de infogas i en statsvetenskaplig examen.

Enligt de sakkunnigas mening böra alltså i en statsvetenskaplig examens

filosofiskt betonade linje komma i fråga ämnena nationalekonomi, statskunskap, statistik, historia, matematik, geografi och praktisk filosofi.

De sakkunniga övergå nu till spørsmålet, huru nämnda ämnen böra inpassas i den ifrågasatta examenstypen. I departementspromemorian tänkte man sig antingen att vissa, förslagsvis två ämnen skulle göras obligatoriska, under det övriga ämnen skulle bli valfria, eller också att två särskilda ämnen (statskunskap och nationalekonomi) borde göras fast obligatoriska, så att de komme att ingå som kärna i alla kombinationer med andra ämnen. I båda fallen skulle — förutom statskunskap och nationalekonomi — såsom ämnen förekomma statistik, historia och geografi.

Den tanke, som ligger bakom nyss antydda uppslag, är givetvis att genom icke alltför snäva föreskrifter rörande kombination av de i examen ingående ämnena ernå en smidigare anpassning av studierna efter de studiemål, de studerande uppställt för sig. De sakkunniga vilja icke förneka, att en mer elastisk studieram kan vara av värde ur nyssnämnda synpunkt. En oavvislig fordran synes emellertid, såsom tidigare framhållits, böra vara, att examen ger en solid och enhetlig bildning i de ämnen, som kunna betecknas såsom i egentlig mening statsvetenskapliga och vilkas studium synes ha det jämförelsevis största värdet med hänsyn till den nya examensformens speciella ändamål. Studierna böra med andra ord koncentreras på nämnda ämnen och en filosofisk linje av den nya examensformen bör därför enligt de sakkunnigas mening *obligatoriskt* omfatta ämnena nationalekonomi, statskunskap och statistik. På grund av vad de sakkunniga i det föregående anført, bör emellertid en studerande härutöver ha möjlighet att till nämnda ämnen foga sådana ämnen, som kunna utgöra stöd för de obligatoriska examensämnena. För att fasthålla kravet på att den nya examen blir en sluten, på vissa ändamål inriktad examen bör dock den minimibetygssumma, som examen obligatoriskt skall omfatta, ej kunna förvärras i fler än högst fyra av förevarande ämnen. Under sådana förhållanden skulle den studerande i examen kunna utöver de tre obligatoriska ämnena tillgodoräkna sig endast ett av ämnena historia, matematik, geografi och praktisk filosofi. Det lägsta i minimibetygssumman ingående antalet ämnen, som examen skulle omfatta, skulle alltså utgöra tre, nämligen de obligatoriska ämnena, och det högsta i nämnda betygssumma ingående antalet ämnen utgöra fyra, nämligen de obligatoriska plus ett tillvalsämne. Till frågan om fördelningen av betygsenheterna mellan ifrågavarande ämnen återkomma de sakkunniga i det följande.

Enligt de sakkunnigas mening bör alltså den filosofiska linjen av statsvetenskaplig examen bestå av tre obligatoriska ämnen, nämligen nationalekonomi, statskunskap och statistik, samt eventuellt ett av ämnena historia, geografi, praktisk filosofi och matematik. Här må emellertid framhållas, att när de sakkunniga i det föregående så starkt betonat värdet av

fördjupning av studierna i de statsvetenskapliga ämnena, så utesluter icke denna uppfattning, att rätt bör kunna medgivas de studerande att i examen till förutnämnda särskilt angivna ämnen frivilligt foga även andra ämnen inom filosofiska fakulteten. Den för de sakkunniga avgörande synpunkten är nämligen, att det mer obligatoriska innehållet i examen fyller kraven på grundlighet i studierna. Kunna i examen utöver den obligatoriska ramen ingå även andra filosofiska ämnen, som kunna vara av betydelse för den studerandes blivande verksamhet, exempelvis språk (för utrikesförvaltningen och för journalistyrket), så är det enligt de sakkunnigas mening endast till fördel.

Av det föregående framgår, att under remissbehandlingen av departementspromemorian från vissa håll, bland annat inom Stockholms högskola, framhållits, att det på åtskilliga verksamhetsområden otvivelaktigt framstår som en kännbar brist, att rättslivets företeelser icke ens i sina allmännaste drag studeras av andra än dem, som bereda sig till juridisk examen. De sakkunniga biträda denna mening och förorda därför, att även i en i övrigt rent filosofisk examenslinje inrymmes ett visst mått av juridiska studier. Dessa studier kunna enligt sakens natur icke göras lika omfattande som de juridiska studier, vilka enligt de sakkunnigas efterföljande förslag skola ingå i en juridisk linje av statsvetenskaplig examen. En nöjaktig uppfattning om de juridiska grundbegreppen torde kunna erhållas genom den allmänna *juridiska kurs*, som enligt vad de sakkunniga nedan föreslå skall ingå i den juridiska linjen av statsvetenskaplig examen. De sakkunniga förorda alltså, att de studerande skola obligatoriskt genomgå en allmän kurs i juridikens grunder.

De sakkunniga återkomma i det följande, sedan de undersökt möjligheterna att inrätta en juridiskt statsvetenskaplig examen, närmare till frågan om utformningen i övrigt av den filosofiska linjen.

b. Juridisk linje.

De hittills framkomna förslagen att inrätta en statsvetenskaplig examen med juridisk karaktär ha haft sitt upphov däri, att juris kandidatexamen ur tvenne synpunkter ansetts mindre tillfredsställande som förutbildning för förvaltningstjänstemän. Å ena sidan har förmenats, att juris kandidatexamen ger för ringa kunskap om de reala förhållanden, med vilka förvaltningstjänstemännen komma i beröring. Å andra sidan har anmärkts, att juris kandidatexamens kurser i civilrätt, straffrätt och processrätt äro onödigt vidlyftiga för vissa förvaltningstjänstemän, medan däremot studiet av de offentlighetsrättsliga ämnena ej är tillräckligt djupgående.

Önskemålet om en mer omfattande offentlighetsrättslig utbildning skulle kunna tillgodoses genom differentiering av juris kandidatexamen på två linjer, en domstolsjuridisk och en förvaltningsjuridisk. På den senare linjen skulle en förskjutning äga rum från civilrätt, straffrätt

och processrätt till statsrätt, förvaltningsrätt och finansrätt. En sådan lösning är dock otillfredsställande redan av den anledningen, att den icke tillgodoser det viktiga kravet på ökade realkunskaper hos förvaltnings-tjänstemännen. Härtill komma andra olägenheter. Det torde således vara svårt att åstadkomma den ifrågasatta differentieringen utan ökning av lärarkrafterna, såvida man icke vill riskera, att den ena linjen blir eftersatt. Ur de studerandes synpunkt skulle anordningen sannolikt komma att te sig olämplig. De, som bestämde sig för den förvaltningsjuridiska linjen, skulle efter avlagd examen äga rent juridisk utbildning utan att dock kunna nyttiggöra den annat än inom vissa grenar av statsförvaltningen. I jämförelse härmed skulle de, som valt den domstolsjuridiska linjen, vara vida bättre ställda. Det är därför sannolikt, att de, som i första hand ämnade söka sig in i förvaltningen, ej sällan skulle känna sig föranlåtna att dessutom avlägga examen även på den andra linjen. Å andra sidan skulle måhända en del av dem, som i första hand ville ägna sig åt domstolsjuridiken, för säkerhets skull skaffa sig även den merit, som den förvaltningsjuridiska examen kunde innebära. Differentieringen skulle därför av allt att döma medföra en fara för en ökning av de juridiska studiernas omfång. Detta synes icke vara önskvärt, då juris kandidatexamen redan nu på grund av den växande lagstiftningen nått en omfattning, som icke utan nödtvång synes böra ytterligare ökas.

På grund av dessa omständigheter vilja de sakkunniga icke tillstyrka, att frågan löses genom en differentiering av juris kandidatexamen. Enligt de sakkunnigas mening kan en lösning sökas endast i en kombination av filosofiska och juridiska ämnen.

Enligt gällande bestämmelser kan en dylik kombination, om den skall nå en formell examensmässig avslutning, åvägbringas endast genom att den studerande avlägger fullständig filosofisk examen, vanligen filosofie kandidatexamen, och fullständig juridisk examen, vanligen juris kandidatexamen. Denna kombination förekommer enligt den förut anförda statistiken ganska ofta. Emellertid är det tydligt, att studietiden blir högst avsevärd, om filosofie kandidatexamen kombineras med juris kandidatexamen. Den beräknade tiden för den förra examen är sex terminer, för den senare nio terminer. Kombinationen filosofie kandidatexamen—kansliexamen kräver visserligen mindre tid men är också av mindre värde. Kansliexamen har som bekant kommit att betraktas såsom en examen av lägre kvalitet, och dess betydelse i merithänseende är därför ringa. Den föregående statistiken visar också, att sistnämnda kombination inom statsförvaltningen är ganska sällsynt och där förekommer i vida mindre utsträckning än kombinationen juris kandidatexamen—filosofie kandidatexamen.

Ökad möjlighet att förena juridiska och filosofiska studier skulle beredas genom det vid Lunds universitet väckta, av universitetskanslern understödda förslaget om att den, som avlagt juris kandidatexamen, skulle

erhålla rätt att avlägga särskild prövning i vissa ämnen inom filosofiska fakulteten. Detta förslag löser emellertid frågan endast delvis. Det öppnar möjlighet för dem, som huvudsakligen ägna sig åt juridik, att komplettera med humaniora. Däremot kvarstår olägenheten att den, som avlagt filosofisk examen, nödgas avlägga hela juris kandidatexamen, om han vill bedriva mera kvalificerade och meriterande juridiska studier. Förslaget ger ej heller möjlighet att förena ett mindre mått av filosofiska studier med ett mindre mått av juridik.

Det bör därför undersökas, huruvida icke studiet av vissa filosofiska ämnen kan förenas med juridiska studier, som äro mindre omfattande än de, som fordras för en juris kandidatexamen, men likväl mer djupgående än studierna för kansliexamen. De filosofiska ämnen, som härvid närmast ifrågakomma, äro nationalekonomi, statistik och statskunskap. Bland de juridiska ämnena skulle huvudvikten ligga på de offentlighetsrättsliga ämnena, statsrätt, förvaltningsrätt och finansrätt.

Gentemot förslag av sådan innebörd reses gärna från juridiskt håll den invändningen, att de juridiska studierna bilda en enhet, inom vilken varje del så nära sammanhänger med de övriga, att ett lösbrytande av någon del ur den slutna examensenheten icke är möjligt. Det hävdas, att en juridisk examen, som ej har den nuvarande juris kandidatexamens omfång och icke förutsätter ett lika grundligt studium av civilrätt, straffrätt och processrätt som denna, ej skulle ha något väsentligt värde i juridiskt hänseende. Understundom anses det rentav förkastligt att ge de studerande en juridisk utbildning, som icke är fullständig. Man skulle därigenom — anses det — skapa ett sken av juridisk kompetens, som icke motsvarades av de verkliga förhållandena. Allt eller intet förmenas därför vara principen vid anordnandet av de juridiska studierna.

Denna mening är dock ingalunda enhällig bland representanterna för juridiken. Inom de juridiska fakulteterna framträdde tvärtom, såsom av det föregående framgår, under remissbehandlingen av 1933 års departementspromemoria ett betydande intresse för en förvaltningsexamen, bestående av både filosofiska och juridiska ämnen, där huvudvikten inom den juridiska delen skulle ligga på de offentlighetsrättsliga ämnena. Vid de sakkunnigas konferenser med representanter för ämbetsverken har framgått, att ett liknande intresse förefinnes inom statsförvaltningen.

Avgörande för frågan är, vilken användbarhet den ifrågasatta examens-typen skulle kunna få. Vissa antydningar härom ha lämnats redan här ovan. Givetvis skulle den nya examen icke kunna ersätta juris kandidatexamen på de poster inom förvaltningen, vid vilka fullständig juridisk utbildning är nödvändig. Varje oberättigat sken härav bör enligt de sakkunnigas mening undvikas. Sedan således en viss grupp av befattningar avskilts, återstå emellertid trenne stora grupper för vilka den tilltänkta examen skulle kunna få betydelse.

Den första gruppen utgöres av de befattningar, för vilka enbart filo-

sofisk utbildning bereder kompetens. För innehavarna av vissa av dessa befattningar skulle otvivelaktigt ett mera omfattande studium av juridik än som ingår i den för den filosofiska linjen föreslagna allmänna kursen i många fall kunna vara till nytta. De ha i stor utsträckning att tillämpa författningar av olika slag. Om också erforderlig vana härutinnan så småningom förvärfvas under den praktiska tjänstgöringen, skulle dock ett avsevärt stöd erhållas genom en under universitetsstudierna inhämtad allmän översikt över rättssystemet, särskilt om denna innefattade ett fördjupat studium av de offentlighetsrättsliga ämnena.

Den andra gruppen av befattningar, för vilka en kombination av filosofiska och juridiska studier skulle vara lämplig, utgöres av de tjänster, till vilka juridisk och filosofisk examen bereda konkurrerande kompetens. I betydande utsträckning besättas dessa befattningar för närvarande med personer med enbart juridisk utbildning. Det torde emellertid ofta framstå såsom en brist, att dessa juridiskt utbildade personer icke bedrivit mer djupgående studier i nationalekonomi än som fordras för betyget godkänd i juris kandidatexamen samt inga studier i statistik eller statskunskap. Vid de sakkunnigas konferenser med representanter för förvaltningen har denna uppfattning bestyrkts. Med hänsyn till den stora betydelse, som utredningsarbete numera fått inom förvaltningstjänsten, är det, såsom tidigare betonats, av synnerlig vikt, att vederbörande befattningshavare äro väl förtrogna med nationalekonomiska spørsmål och statistiska metoder. Samtidigt är emellertid ej sällan en viss juridisk utbildning önskvärd, ehuru den icke behöver vara så ingående som den, vilken fordras hos domare eller hos dem, som skola representera den juridiska fackkunskapen inom förvaltningen. De sakkunniga förmena därför, att en på lämpligt sätt sammansatt examen, innefattande både filosofiska och juridiska ämnen, skulle befinnas lämplig för de befattningar, varom nu är fråga och till vilka ej den ovan förordade filosofiska examenslinjen kan anses äga företräde.

Den tredje gruppen av de tjänster, vid vilka en juridiskt statsvetenskaplig examenslinje skulle kunna komma i fråga, består av de befattningar, till vilka kansliexamen enligt gällande kompetensbestämmelser bereder tillträde. En examen, vilken inrymmer juridiska studier till åtminstone samma omfång som de i kansliexamen ingående och vilken dessutom innehåller studier i de i egentlig mening statsvetenskapliga ämnena, bör enligt de sakkunnigas mening kunna kvalificera till dessa tjänster.

Även på den juridiska linjen måste, såsom redan tidigare framhållits, huvudvikten ligga på de filosofiska ämnena. Meningen är, att studiet av dessa ämnen skall ge den egentliga fackutbildningen och den allmänna översikten, medan de juridiska studierna skola tjäna till att skänka de studerande erforderlig kännedom om den institutionella ram, vari samhällslivets företeelser röra sig. De juridiska studierna bli alltså att betrakta såsom ett komplement till de filosofiska.

En juridisk linje synes böra ha ungefär samma omfång som den filosofiska linjen enligt det ovan anförda skulle ha. Härav följer att studiet av de filosofiska ämnena måste inskränkas för att bereda plats åt de juridiska. Detta bör emellertid helst icke ske på bekostnad av grundligheten. De filosofiska ämnen, som medtagas, böra på den juridiska linjen studeras om möjligt lika noggrant som på den filosofiska linjen för att examens kvalitet skall bli likvärdig. På grund härav måste antalet ämnen, som medräknas i den för examen stadgade lägsta betygssumman, inskränkas. Till en början torde det vara erforderligt att borttaga det fjärde ämnet, tillvalsämnet. Men det synes även böra övervägas, om icke den obligatoriska ramen för ämnesinnehållet bör förminskas. Vid bedömandet av denna fråga måste följande synpunkter beaktas.

Å ena sidan märkes, att statskunskapen delvis motsvaras av de offentligrättsliga ämnena inom juridiska fakulteten, särskilt statsrätten. Statskunskapen omfattar betydande områden, som icke ingå i de offentligrättsliga ämnena, medan dessa å sin sida, särskilt förvaltningsrätten och finansrätten, inbegripa mycket, som ej hör till statskunskapen. Ofrånkomligt är dock, att i viss utsträckning en dubblering äger rum, när en studerande läser både statskunskap och de offentligrättsliga ämnena.

Å andra sidan märkes, att nationalekonomi aldrig kan undvaras på den juridiska linjen, om icke denna skall få en helt annan karaktär än den filosofiska. En examen på den filosofiska linjen kommer enligt de sakkunnigas förslag alltid att garantera kunskaper i nationalekonomi. Om man tillåte obegränsad frihet i valet av filosofiska ämnen å den juridiska linjen, kunde det inträffa, att nationalekonomi uteslötes. Därmed skulle emellertid just det gå förlorat, som under diskussionen om en statsvetenskaplig examen ansetts vara det viktigaste, nämligen grundlig ekonomisk skolning. Examens otillfredsställande karaktär skulle ytterligare accentueras, om den studerande lade huvudvikten på statskunskap respektive statistik och därtill fogade det lägsta betyg i statistik respektive statskunskap, som kunde räcka för att fylla ut betygssumman. Såsom nedan skall närmare utvecklas, ha de sakkunniga ansett, att fyra betygsenheter i de filosofiska ämnena böra fordras på den juridiska linjen. Med obegränsad valfrihet skulle då examen kunna sammansättas så, att den studerande toge tre betyg i statskunskap eller statistik och därjämte i den valda examenskombinationen ett betyg i statistik eller statskunskap, samt därefter de juridiska ämnena. Det är uppenbart, att en sådan examen icke skulle ge vad man åsyftat med en statsvetenskaplig examen.

Nationalekonomi bör följaktligen alltid vara obligatoriskt ämne även på den juridiska linjen. Kunskapsfordringarna däri böra vara desamma som på den filosofiska linjen.

Det återstår då att pröva, huruvida valfrihet skall råda mellan statistik och statskunskap. Övervägande skäl tala för att besvara denna fråga jakande. Statskunskap har icke så utpräglat rättsligt innehåll som de offent-

ligrättsliga ämnena utan ger fastmer en djupare historisk-politisk bildning samt en mer ingående kännedom om det moderna statslivet och om utländska författningar än de offenligrättsliga studierna inom den för desamma tillmätta tiden kan förmedla. Bland de av de sakkunniga hörda representanterna för ämbetsverken har betonats värdet för förvaltningen av studier i statskunskap. Även ämnet statistik har emellertid stor betydelse i denna examensform. Den utgör ett komplement till nationalekonomien och är av praktiskt värde för de studerande, som ämna söka sig till statistiska tjänster i statsförvaltningen och annorstädes. På grund av vad nu anförts kunna de sakkunniga icke förorda, att någotdera av de båda nyssnämnda ämnena statistik och statskunskap uteslutes ur examensformen. De anse sig i stället böra tillstyrka, att de studerande skola i examen medtaga, förutom *nationalekonomi*, ettdera av ämnena *statskunskap* och *statistik*. Hinder synas emellertid ej böra läggas för att medtaga alla tre ämnena.

Vad det juridiska inslaget i examen beträffar vilja de sakkunniga icke förorda bildandet av något nytt ämne, »administrativrätt», såsom föreslogs i 1910 års betänkande. De juridiska studierna böra lämpligen så nära som möjligt ansluta sig till gällande examensordning inom juridiska fakulteten, både för att den vanliga undervisningen skall kunna utnyttjas direkt för statsvetenskaplig examen och för att inga särskilda svårigheter skola möta, om någon vill komplettera denna examen med fullständig juris kandidatexamen.

Det skulle kunna synas ligga nära till hands att, såsom också föreslagits, helt enkelt låta det juridiska inslaget bestå av kansliexamen. Denna examen omfattar, utom nationalekonomi, ämnena juridisk encyklopedi, statsrätt (utan folkrätt), förvaltningsrätt och finansrätt, i vilka ämnen gälla samma kursfordringar som för juris kandidatexamen, samt dessutom mindre kurser i civilrätt, straffrätt och processrätt. Av flera skäl är emellertid kansliexamen mindre väl lämpad för ändamålet. Splitteringen på ett alltför stort antal examensämnen vållar, att erforderlig fördjupning icke kan erhållas inom den tid, som lämpligen kan anslås åt de juridiska studierna. Kursen i straffrätt är onödigt vidlyftig, då den är avsedd att förbereda för landsfiskalstjänstgöring. Däremot är det en brist, att ämnet folkrätt icke ingår i examen. Med hänsyn till de internationella relationernas växande betydelse vore en kännedom om den internationella rätten önskvärd hos statstjänstemännen i allmänhet. Framför allt bör naturligtvis folkrätten ingå i examen, om den skall bereda tillträde till utrikesdepartementet. Av samma skäl kan det ifrågasättas, att möjlighet beredes att i examen inbegripa även internationell privaträtt, vilket ämne icke tillhör kansliexamen. Studierna i civilrätt och processrätt äro visserligen till omfånget tillräckliga för statsvetenskaplig examen. Emellertid måste det befaras, att dessa studier i allmänhet äro föga fruktbärande. Någon särskild undervisning för kansliexa-

men förekommer vanligtvis icke, varför de studerande hänvisas till självstudier. Just när det gäller att på relativt kort tid inhämta en översiktlig kunskap, är emellertid en lärares handledning i hög grad påkallad. Ifråga om statsrätt, förvaltningsrätt och finansrätt gälla visserligen, såsom nyss anförts, samma kursfordringar som för juris kandidatexamen. I praxis torde dock ofta nog fordringarna faktiskt sättas något lägre. I statsvetenskaplig examen bör emellertid en särskild vikt läggas vid dessa ämnen.

På grund härav avböja de sakkunniga tanken att låta det juridiska elementet bestå av kansliexamen. I stället föreslås följande anordning. Ämnena *statsrätt med folkrätt, förvaltningsrätt och finansrätt* tagas enligt de för juris kandidatexamen givna bestämmelserna. För att understryka vikten av att dessa ämnen studeras grundligt uppställs krav på en viss kvalificering av betygen. Huvudgrunderna av civilrätt och processrätt ävensom straffrättens allmänna principer inhämtas genom en *juridisk kurs*, som göres avsevärt större än den vanliga propedeutiska kursen. Önskvärt vore att kursen kunde få ungefär samma omfattning som den ettåriga kurs, vilken ges vid handelshögskolan i Stockholm, ehuru läggningen delvis borde bli en annan. Då emellertid en sådan anordning skulle medföra krav på avsevärt ökade anslag för undervisningen, vilja de sakkunniga icke under nuvarande förhållanden ifrågasätta densamma. En någorlunda tillfredsställande lösning inom en relativt måttfull kostnadsram torde kunna vinnas genom att en kurs anordnas under vårterminen med fullt utnyttjande av den tid, som då står till buds. En sådan kurs kunde bli avsevärt mera omfattande än den vanliga propedeutiska kursen, vilken ges mellan den 12 oktober och slutet av november månad, varjämte det mindre antalet deltagare skulle göra det möjligt att bedriva undervisningen mera intensivt och rationellt. Kursen behövde knappast anordnas årligen. Det skulle sannolikt räcka, om den anordnades exempelvis vartannat år. Lämpligen torde kunna uppdragas åt kanslern för rikets universitet att för varje gång bestämma om kursens anordnande.

Utom de förut angivna ämnena synes även *juridisk encyklopedi* böra ingå i examen. Den allmänna orientering över rättsbegreppen, som detta ämne är avsett att ge, torde vara behövlig i en statsvetenskaplig examen. Dessutom minskas genom att detta ämne medtages belastningen å den allmänna juridiska kursen.

Något annat juridiskt ämne än de nyssnämnda, statsrätt med folkrätt, förvaltningsrätt, finansrätt samt juridisk encyklopedi, synes icke böra vara obligatoriskt. Det kunde ifrågasättas, om icke även rättshistoria borde inryckas, emedan examen därigenom komme att omfatta hela den s. k. första gruppen av juris kandidatexamens ämnen och en närmare anslutning till gällande examensordning därigenom vinnas. Emellertid synes detta skäl icke ha någon särskild betydelse. De till den första grup-

pen av juris kandidatexamen hörande ämnena bilda sakligt sett icke någon enhet. Sålunda hänger rättshistorien icke närmare ihop med de andra ämnena. I rättshistorien behandlas nämligen huvudsakligen privaträttens historia. Statsförfattnings historia däremot ingår i ämnet statsrätt och finansrättens i finansrätt. Då därtill den historiska synpunkten i hög grad beaktas både i nationalekonomi och statskunskap, torde det icke vara att befara, att de studerande skulle komma att sakna historisk orientering över stats- och samhällslivets utveckling. Rättshistorien är att betrakta såsom en förberedelse för studiet av de ämnen, som icke skulle ingå i statsvetenskaplig examen, framför allt civilrätt, speciell privaträtt och processrätt.

Ett väsentligt skäl mot att i statsvetenskaplig examen medtaga rättshistoria, som är ett av de större ämnena i juris kandidatexamens första del, finna de sakkunniga i den belastning i tidsavseende, som detta skulle medföra. Något annat ämne av de i förslaget medtagna, som i stället skulle kunna uteslutas, finnes nämligen icke. Jämförelsevis mest uthålligt skulle måhända juridisk encyklopedi kunna anses, men, utom att detta ämne är väsentligt mindre och kräver en kortare studietid, torde det dock vara i högre grad betydelsefullt för de statsvetenskapliga studierna än rättshistoria. Skulle man ifrågasätta en förlängning av studietiden, borde denna utökning enligt de sakkunnigas mening ägnas åt en fördjupning av det civilrättsliga studiet. Den svaga punkten i den föreslagna examen torde nämligen ligga i det jämförelsevis ringa utrymme, som beretts civilrätten. Mer ingående studier i de offentligrättsliga ämnena kunna svårigen genomföras utan rätt grundliga insikter i civilrättens principer. De sakkunniga ha sökt möta detta behov genom att föreslå en betydligt utvidgad propedeutisk kurs med huvudvikten lagd å civilrättens grunder. Skulle erfarenhetsmässigt denna grundval för de offentligrättsliga studierna visa sig vara för svag, torde framdeles denna kurs böra ytterligare utbyggas till ettårig. Icke minst denna uppfattning att statsvetenskaplig examen vid en utökning av studietiden i stället skulle behöva utvidgas åt helt annat håll har bestämt de sakkunniga att i alla händelser utesluta rättshistoria.

Härtill kommer, att någon verklig anknytning till gällande examensordning icke skulle åstadkommas genom att rättshistoria gjordes till obligatoriskt ämne. De juridiska ämnena i statsvetenskaplig examen skulle nämligen ändå icke helt sammanfalla med första gruppen av ämnena i juris kandidatexamen. Dels skulle nationalekonomi vara obligatoriskt och romersk rätt utgå, dels skulle förvaltningsrätt, som tillhör andra gruppen, höra samman med examen. Medtagandet av rättshistoria såsom obligatoriskt ämne i statsvetenskaplig examen skulle icke på något sätt vara ägnat att underlätta en övergång till avläggandet av juris kandidatexamen. För den, som vill förena statsvetenskaplig examen och juris kandidatexamen eller från statsvetenskapliga studier övergå till juridiska

studier, är det dock tämligen likgiltigt, på vilket stadium han läser rätts-historia. Den tid, som måste ägnas detta ämne, blir ju ändå alltid den-samma.

På grund härav torde icke finnas tillräcklig anledning att medtaga rättshistoria såsom obligatoriskt ämne. Viktigare än att få en viss sken-bar anknytning till redan förefintliga examensformer synes vara att undvika all onödig splittring och i görligaste mån fördjupa studiet av de ämnen, som medtagas i examen.

Såsom frivilliga tillvalsämnen torde samtliga ämnen inom filosofiska fakulteten böra komma i fråga. Däremot synes det icke vara tillrådligt att utan inskränkning låta juridiska ämnen tillväljas. Civilrätt, speciell privaträtt, straffrätt och processrätt hänga så nära samman, att en examen icke gärna bör få innesluta allenast ett isolerat betyg i något av dessa äm-nen. Däremot finns det intet, som talar emot att ämnet *rättshistoria* gö-res till frivilligt tillvalsämne. Vanskligare är att bedöma vilken ställ-ning *internationell privaträtt* bör ha i detta hänseende. Medtagandet av detta ämne såsom tillvalsämne skulle ha betydelse genom att som nämnts öka examens användbarhet för inträde i utrikesdepartementet. Ett dju-pare studium av internationell privaträtt förutsätter emellertid grund-liga kunskaper framför allt i civilrätt och processrätt. Av denna anled-ning kunde det synas omöjligt att låta den internationella privaträtten studeras utan samband med ett vidlyftigare studium av dessa ämnen. Emellertid bör beaktas, att den kurs i internationell privaträtt, som for-dras för juris kandidatexamen, är starkt begränsad och framför allt rör ämnets allmänna principer. För den, som bevistat den juridiska kursen för statsvetenskaplig examen, torde det därför icke möta några större svårigheter att tillägna sig det erforderliga kunskapsmättet. På grund härav vilja de sakkunniga föreslå, att internationell privaträtt upptages såsom frivilligt tillvalsämne.

Detaljerna i examenslinjens organisation behandla de sakkunniga i ett efterföljande sammanhang.

Mot bakgrunden av vad nu anförts vilja de sakkunniga, som tidigare uppehållit sig endast vid frågan om den juridiska linjens betydelse med hänsyn till utbildningen för tjänster i statsförvaltningen, framhålla, att den med ovan angivna allmänna läggning torde kunna vara en lämp-lig examen även för verksamhet på vissa andra områden. Härtill kom-mer en omständighet av icke ringa vikt. För de vetenskapliga studierna av vissa humanistiska ämnen, särskilt nationalekonomi och statskunskap, är en viss orientering över rättssystemet av betydelse, utan att därför lika ingående studier i juridik som för domarutbildningen erfordras. En-ligt de sakkunnigas mening skulle den tilltänkta juridiska linjen vara väl ägnad att fylla detta behov.

Examenslinjernas speciella anordning.

Av det föregående framgår, att de sakkunniga funnit, att både en filosofisk och en juridisk statsvetenskaplig examen fylla en uppgift i den akademiska undervisningen och kunna bli av betydelse vid tillgodo-seendet av behovet av akademiskt kvalificerad arbetskraft inom stats-förvaltningen och på andra områden. Examenslinjerna utesluta icke varandra och böra alltså icke uppställas såsom alternativ vid utform-ningen av den statsvetenskapliga examen. De äro avsedda att båda vid sidan av varandra ingå i den akademiska examensordningen och rymmas under den gemensamma beteckningen statsvetenskaplig examen. De fö-rete olikheter i fråga om det materiella ämnesinnehållet och dessa olik-heter normera deras användbarhet på olika områden. Men de ha det gemensamt, att de båda få ett utpräglat statsvetenskapligt och i synner-het ekonomiskt innehåll. Det är detta innehåll, obligatoriskt föreskrivet, som skiljer de båda examenslinjerna från de akademiska examenstyper, som redan finnas.

De sakkunnigas förevarande förslag står i överensstämmelse med den uppfattning, som företrätts av flertalet av de representanter för för-valtningen, med vilka de sakkunniga samrätt. Enligt deras mening före-finnes inom statsförvaltningen ett visst behov av att kunna differentiera examenskvalifikationerna efter olika befattningar. De sakkunnigas för-slag att den statsvetenskapliga examen klyves på två linjer i stället för att uniformeras efter en ovillkorlig examenslinje tillgodoser nämnda önskemål. Uppenbart är, att de ökade möjligheter till studiernas anpass-ning efter de studerandes blivande verksamhet, som bjudas genom detta förslag, även är av betydelse för andra förvaltningsområden och för de fria yrkena.

De sakkunniga upptaga nedan till behandling frågan, huru de båda examenslinjerna böra närmare anordnas, och utgå därvid från den ovan angivna förutsättningen, att de skola samordnas under en examensform, benämnd statsvetenskaplig examen.

a. Den filosofiska linjen.

Som ämnen i den filosofiska linjen skola enligt de sakkunnigas tidigare utvecklade förslag ingå nationalekonomi, statskunskap och statistik samt dessutom eventuellt ett av ämnena historia, matematik, geografi och prak-tisk filosofi. Andra ämnen inom filosofiska fakulteten skulle kunna fri-villigt fogas till examen.

Fördjupningen och värdet av den statsvetenskapliga bildning, som ifrå-gavarande examenslinje skall kunna lämna, beror i hög grad av de be-tygskvalifikationer, som böra fordras för examens godkännande. De sak-kunniga anse tillfyllest, om för denna linje av statsvetenskaplig examen räknas med samma antal betygsenheter som i filosofisk ämbetsexamen, alltså med sju betygsenheter.

För de akademiska examina beräknas för närvarande vissa studiernas omfattning normerande studietider. För juris kandidatexamen beräknas en normaltids av nio terminer, för kansliexamen fyra terminer, för filosofisk ämbetsexamen sju terminer och för filosofie kandidatexamen sex terminer.

I de för filosofiska examina gällande studieordningarna beräknas i allmänhet en betygsenhet i ett ämne svara mot en termins studium av det samma. Med tillämpning av denna norm och med beaktande av att den förutberörda juridiska kursen kan beräknas kräva sammanlagt omkring en termin, skulle för examen på den filosofiska linjen krävas åtta terminer. Då emellertid den studerande, samtidigt med att nämnda juridiska kurs bevistas, lämpligen synes kunna disponera någon tid även för studier i andra ämnen, torde den nyss angivna studietiden vara beräknad med viss marginal. Härav följer, att den för den filosofiska linjen beräknade studietiden kan inrymma möjlighet till ytterligare fördjupade studier i de i examenslinjen ingående filosofiska ämnena.

Vad sedan angår betygsenheternas fördelning mellan ifrågavarande ämnen, bör, med fasthållande av den förut uttalade principen, examen koncentreras kring de i egentlig mening statsvetenskapliga ämnena. Mindre än sex betygsenheter bör därför icke fordras i nämnda ämnen. Lämpligen bör för godkännande av examen fordras *antingen* minst sju betygsenheter i de tre obligatoriska ämnena *eller* minst sex betygsenheter i nämnda ämnen och minst en betygsenhet i tillvalsämnet.

Med nyss återgivna förslag öppnas tydligen möjligheter att, utan att släppa kravet på koncentration och fördjupning i de statsvetenskapliga studierna, differentiera examen efter vissa bestämda studielinjer. Genom att något av de obligatoriska ämnena göres grundläggande och i nämnda ämne förvärvas tre betygsenheter kan tydligen examen präglas av något av nämnda ämnen, och denna prägel kan ytterligare betonas genom att lämpligt ämne väljes såsom tillvalsämne.

Den statsvetenskaplig-filosofiska examenslinjens förhållande till andra examensformer belyses av nedanstående jämförelse:

	Normal studietid (terminer)	Antal betygs- enheter
Juris kandidatexamen	9	—
Kansliexamen	4	—
Filosofisk ämbetsexamen	7	7
Filosofie kandidatexamen	6	6
Statsvetenskaplig-filosofisk examen	8	7

I detta sammanhang må beröras frågan om *studieplanerna* för de i den filosofiska linjen ingående examensämnena. Vad nedan anföres äger även tillämpning på de i den juridiska linjen ingående filosofiska ämnena.

Av det föregående framgår, att de statsvetenskapliga ämnenas inord-

nande i en statsvetenskaplig examen är av värde bland annat så till vida, att studierna av dessa ämnen kunna anpassas i syfte att bereda de studerande en enhetlig statsvetenskaplig bildning. De sakkunniga hålla före, att de nuvarande studieplanerna i nämnda ämnen vid de olika universitetet och högskolorna i stort sett kunna bibehållas oförändrade. Vissa jämkningar synas dock erforderliga med hänsyn till ändamålet med den nya examen. De sakkunniga ha icke ansett det påkallat att i detalj granska studieplanernas innehåll utan begränsa sig till att skissera, huru de i stora drag tänka sig att studiet av vederbörande ämnen bör läggas. De förutsätta, att frågan blir föremål för närmare överbäggande av vederbörande ämnesrepresentanter vid universitetet och högskolorna.

En kurs för två betygsenheter i *nationalekonomi* i statsvetenskaplig examen synes ungefärligen bära motsvara en likadan kurs i filosofi kandidatexamen, dock förskjuten i praktisk realistisk riktning utan att kravet på teoretisk träning eftersättes.

Vad angär ämnet *statskunskap*, torde den historiska delen av ämnet bära i viss mån beskäras till förmån för ett mer allsidigt studium av den moderna stats- och förvaltningsorganisationen. Däremot torde åt de andra delarna av ämnet bära bibehållas ungefär lika stort utrymme som i filosofi kandidatexamen.

För ämnet *statistik* torde i stort sett kunna användas de nuvarande kurserna, möjligen med något starkare betoning av den administrativa statistiken.

Såsom i departementspromemorian framhållits, synes i ämnet *historia* tonvikten bära läggas på modern politisk eller ekonomisk historia och i ämnet *geografi* en framskjuten plats beredas åt den ekonomiska och politiska geografin. I ämnet *praktisk filosofi* läser den del av ämnet bära accentueras, som bildar stöd för ämnena statskunskap och nationalekonomi.

Någon bestämd ordning, i vilken de filosofiska ämnena skola studeras, bör enligt de sakkunnigas mening icke föreskrivas. Möjligen kan ifrågasättas, om icke den allmänna juridiska kursen bör erhålla en bestämd plats i studierna, antingen före eller efter studierna av de filosofiska ämnena. De sakkunniga ha emellertid icke funnit av behovet påkallat att närmare fixera dess plats inom den filosofiska linjen, detta så mycket mindre som kursen lämpligen bör kunna bevistas samtidigt med att vederbörande studerar något annat i examen ingående ämne.

Det torde icke behöva särskilt framhållas, att studerande, som avlagt statsvetenskaplig examen på denna linje, bör äga rätt att avlägga *filosofie licentiatexamen* i något av de däri ingående ämnena.

b. Den juridiska linjen.

Den juridiska linjen av statsvetenskaplig examen bör enligt de sakkunnigas föregående förslag sammansättas av *dels nationalekonomi, dels ett av, eventuellt båda ämnena statistik och statskunskap, dels ock juridisk*

encyklopedi, statsrätt med folkrätt, förvaltningsrätt och finansrätt. Vidare bör enligt vad tidigare anförts i undervisningen ingå en grundlig juridisk kurs. Såsom frivilliga tillvalsämnen skulle förekomma rättshistoria samt internationell privaträtt ävensom filosofiska ämnen efter fritt val.

De sakkunniga ha i det föregående uttalat önskvärdheten av en fördjupning av studierna i de offentlighetsrättsliga ämnena. Dessa studier böra om möjligt bli mer kvalificerade än i juris kandidatexamen. Denna kvalificering kan enligt de sakkunnigas mening vinnas därigenom, att högre betyg än godkänd regelmässigt fordras för examens godkännande. För att icke det filosofiska elementet i examenslinjen skall avsevärt reduceras är det dock nödvändigt att icke ställa alltför stora krav på betygskvalifikationen. På grund härav föreslå de sakkunniga, att för examens godkännande skall fordras minst betyget med beröm godkänd i ett av ämnena statsrätt med folkrätt, finansrätt och förvaltningsrätt. Enligt den nuvarande stadgan angående juridiska examina skall vid avgivande av betyg hänsyn tagas mera till grundligheten av den studerandes kunskaper samt till graden av den mogenhet och förmåga av självständigt omdöme, som av honom ådagaläggas, än till omfattningen av de inhämtade studiekurserna. För betygen med beröm godkänd, icke utan berömd godkänd och godkänd må ej i något fall fordras till omfattningen olika studiekurser. De sakkunniga vilja lämna den frågan öppen, om den omtalade fördjupningen av studierna i de offentlighetsrättsliga ämnena i statsvetenskaplig examen skall vinnas genom att en större lärokurs inhämtas. Att så sker synes emellertid icke nödvändigt.

Betygssumman i de filosofiska ämnena kan med hänsyn till inslaget av juridiska ämnen icke sättas så högt som på den filosofiska examenslinjen. Lämpligen torde sammanlagt fyra betygsenheter i förstnämnda ämnen böra krävas.

De sakkunniga övergå så till frågan om anordnandet av den juridiska kursen. Kursens allmänna läggning har ovan berörts. Bland de sakkunniga har uppgjorts en plan för kursen. Enligt denna plan skulle kursen, förutom en allmän inledning, omfatta:

1. *familjerättens huvudgrunder*, särskilt makars egendomsförhållande, arv, testamente och förmynderskap;
2. *allmänna regler om avtal*, om fullmakt och preskription m. m. ur obligationsrättens allmänna del;
3. *köp av lös egendom*;
4. *uppdrag och kommission*;
5. *försträckning*, skuldebrev, växel och check;
6. *pant och borgen*;
7. *försäkringsrätt*;
8. *fraktavtal*;
9. *arbetsavtal*;
10. *regler om bolag*, föreningar, banker, firma och stiftelser;
11. *immaterialrätt* (patenträtt, författarrätt m. m.);

12. regler om *fast egendom*: fastighetsbildningen, köp av fast egendom, lagfart, inteckning, servitut, arrende, hyra och expropriation;
13. grunddrag av lagstiftningen om *vatten, gruvor och skogar*;
14. *civilprocessens*
15. *utsökningslagens* och
16. *konkursrättens* huvuddrag samt
17. *straffrättens* allmänna principer.

Undervisningen skall enligt planen illustreras genom demonstration av juridiska handlingar, såsom köpebrev, inteckningar, växlar, varjämte enklare övningar i uppsättande av sådana handlingar skulle anordnas och undervisningen så mycket som möjligt belysa de faktiska förhållandena inom rättslivet. Under kursen böra hållas fortlöpande förhör och efter dess slut anordnas formlig tentamen, varvid inga andra betyg än godkänd och icke godkänd böra givas.

I förhållande till den nuvarande propedeutiska kursen företer denna allmänna juridiska kurs olikheter därutinnan, att den omfattar längre tid och färre deltagare samt att den inbegriper vissa ämnen såsom bolags- och föreningsrätt, försäkringsrätt, växel- och checkrätt, immaterialrätt m. m., vilka nästan helt förbigås i nämnda propedeutiska kurs. Kursen bör i mån av utrymme stå öppen även för dem, som ämnat avlägga juris kandidatexamen. Härigenom kan för studierna till juris kandidatexamen den fördelen vinnas, att de studerande, som till följd av värnpliktstjänstgöringen under första höstterminen efter studentexamen komma till universitetet först vid vårterminens början, omedelbart kunna erhålla den propedeutiska undervisningen. Den ofta överlupna propedeutiska kursen på höstterminen kan samtidigt något avlastas och en grundligare juridisk kurs än den normala beredas de studerande till juris kandidatexamen, som så önska.

Vad sedan angår studietidens längd å förevarande examenslinje, bör det enligt de sakkunnigas beräkningar vara möjligt för en studerande att förvärva fyra betygsenheter i de ifrågakommande filosofiska ämnena samt erforderliga betyg i ämnena juridisk encyklopedi, statsrätt med folkrätt, förvaltningsrätt och finansrätt ävensom genomgå den juridiska kursen på samma tid, som de sakkunniga beräknat för den filosofiska linjen, alltså på åtta terminer.

Beträffande ordningsföljden mellan ifrågavarande ämnen vilja de sakkunniga allenast uttala, att som förutsättning för tentamina i de offentligrättsliga ämnena bör gälla, att den juridiska kursen genomgåts.

Enligt stadgan angående filosofiska examina tillkommer behörighet att avlägga filosofie licentiatexamen envar, som avlagt filosofisk ämbetsexamen eller filosofie kandidatexamen. Sådan examen skall avläggas i minst ett av fakultetens examensämnen. Enligt stadgan angående juridiska examina må juris licentiatexamen avläggas endast av den, som avlagt juris kandidatexamen. Sådan examen skall avläggas i minst två av vissa examensämnen. De sakkunniga hålla före, att filosofie licentiatexamen

bör få avläggas icke blott, som nämnts, på grundval av den filosofiska utan även av förevarande juridiska linje av statsvetenskaplig examen. Däremot torde det med hänsyn till juris licentiatexamens speciellt juridiska karaktär icke vara lämpligt att låta den, som avlagt juridisk statsvetenskaplig examen, avlägga juris licentiatexamen.

För de båda linjerna gemensamma frågor.

De sakkunniga vilja under denna rubrik till behandling upptaga vissa, icke förut berörda spørsmål, som ha samband med frågan om inrättande av en statsvetenskaplig examen.

Under överläggningarna med de förutnämnda representanterna för ämbetsverken ha vissa av dem uttalat önskvärdheten av att med den nya examensformen förenades utbildning i *bokföring*. Även de sakkunniga ha funnit en sådan utbildning önskvärd icke blott med hänsyn till förvaltningens behov utan också på grund av de praktiska arbetsuppgifterna på vissa andra områden, till vilka den statsvetenskapliga examen skulle komma att bereda tillträde. Denna detalj synes emellertid icke behöva upptagas i de bestämmelser angående statsvetenskaplig examen, som kunna komma att utfärdas. De sakkunniga begränsa sig till att uttala förhoppningen att ifrågavarande önskemål, sedan den nya examensformen kommit till stånd, beaktas av vederbörande akademiska myndigheter och vilja fästa uppmärksamheten vid utvägen att kombinera nämnda utbildning med den undervisning i bokföring, som vid vissa av universitetet och högskolorna beretts juris studerande.

Vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg förekommer *företags ekonomi* (handelsteknik). Undervisningen i detta ämne, som ansluter sig till undervisningen i nationalekonomi, avser att ge de studerande en fördjupad insikt i bokföringens principer, däri inbegripet balansteknik, balanskritik och revision samt i kostnadsberäkning, försäljnings- och marknadslära. Uppmärksamhet ägnas även åt näringslivets organisationsproblem. För de studerande, som i sina studier för statsvetenskaplig examen lägga vikt vid ämnet nationalekonomi och som tänka sig en bana inom ekonomiskt och kameralt betonade grenar av statsförvaltningen eller kommunalförvaltningen eller vissa enskilda ekonomiska organisationer, vore det ändamålsenligt, om de hade tillfälle att jämväl medtaga detta ämne i sin examen. Ämnet kunde efter fritt val få medtagas å båda linjerna av statsvetenskaplig examen utöver de ämnen, som medräknas i betygssumman. Då ämnet företagsekonomi icke upptagits å universitetens och högskolornas undervisningsplaner, skulle därvid förutsättas ett sådant samarbete med handelshögskolorna, att universitetens och högskolornas studerande bereddes möjlighet att delta i undervisningen i detta ämne vid handelshögskolorna och att där avlägga tentamina, vilka så skulle införas i de studerandes betyg över avlagd stats-

vetenskaplig examen vid universiteten eller högskolorna. Enligt vad som inhämtats tillåter icke åtminstone handelshögskolan i Stockholm andra än som ordinarie elever inskrivna studerande att bevista mera än vissa delar av undervisningen och vitsord rörande tentamen i enstaka ämnen ges icke under några förhållanden. På grund härav kommer svårighet att föreligga för den, som förbereder eller avlagt statsvetenskaplig examen, att utom denna examens ram skaffa sig vitsord i ämnet företagsekonomi, såvida han icke vill underkasta sig den omgången att avlägga fullständig ekonomisk examen vid handelshögskola. Utan att företaga en närmare utredning av denna fråga ha de sakkunniga velat i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid lämpligheten av att den göres till föremål för undersökning.

Av redogörelsen för de sakkunnigas överläggningar med vederbörande representanter för ämbetsverken har vidare framgått, att den *praktiska utbildningen* av juris kandidaterna vid domstolarna av ämbetsverken plägar tillmätas stor betydelse. Såsom av bilaga A framgår, voro 1908 års sakkunniga inne på tankegången att organisera en motsvarande praktisk utbildning som avslutning på statsvetenskaplig examen. Utbildningen skulle anordnas vid länsstyrelserna, där de utexaminerade skulle tjänstgöra under förslagsvis ett år. Liknande uppslag ha senare framförts vid remissbehandlingen av 1933 års departementspromemoria.

Vissa skäl tala för införandet av en organisatorisk eller traditionell förenig av den statsvetenskapliga examen med praktisk tjänstgöring. En statsvetenskaplig examen med goda betyg dokumenterar icke i och för sig vederbörandes lämplighet för praktiska förvaltningsförvärv. En väl vitsordad provtjänstgöring efter avlagd statsvetenskaplig examen skulle däremot kunna möjliggöra ganska säkra slutsatser i nämnda hänseende. För ämbetsverken, vilka lärt sig uppskatta den praktiska förutbildning, som representeras av juris kandidaternas domstolstjänstgöring, skulle det otvivelaktigt vara till gagn med en sådan prövningsinstans.

Emellertid läser lösningen av den föreliggande frågan om inrättande av en statsvetenskaplig examen icke vara beroende av möjligheten att inrätta en instans för praktisk förutbildning av ovan angivet slag. Enligt de sakkunnigas mening kan med dryftandet av frågan om en organiserad provtjänstgöring anstå, tills någon tids erfarenhet vunnits om tillströmningen till den nya examensformen och om vilka ämbetsverk och inrättningar, som komma att använda sig av densamma. De anse sig därför icke böra nu upptaga denna fråga till närmare diskussion.

Det torde icke ankomma på de sakkunniga att avgiva förslag rörande *kansliexamens* bibehållande eller avskaffande. I detta sammanhang vilja de emellertid erinra om det välkända förhållandet, att kansliexamen med dess nuvarande gestaltning utgör en mycket bristfällig form av förvalt-

ningsexamen. Vid ett realiserande av de sakkunnigas förslag inrättas en förvaltningsexamen av avsevärt mer kvalificerad beskaffenhet än kansliexamen. De sakkunniga vilja därför diskussionsvis ifrågasätta, om icke kansliexamens avskaffande skulle kunna utgöra en lämplig rationaliseringsåtgärd inom den akademiska undervisningen samtidigt med att den statsvetenskapliga examen införes.

De sakkunniga vilja fästa uppmärksamheten vid att deras förslag icke utesluter utan tvärtom i hög grad underlättar *examenskombinationer*. En studerande, som exempelvis avlagt examen på den filosofiska linjen av statsvetenskaplig examen men för sin blivande verksamhet önskar tillgodogöra sig det juridiska innehållet på den juridiska linjen, kan inhämta detta på något över tre terminer. En studerande åter, som genomgått den juridiska linjen och önskar fördjupa sina statsvetenskapliga kunskaper, torde kunna avlägga examen på den filosofiska linjen på ungefär samma tid. Båda linjerna torde sålunda kunna genomgås på en studietid av sammanlagt fem och ett halvt år. En förutsättning för kombinationer av nyss antydd art är självfallet, att betyg i ämne, som studerats på den ena linjen, gäller för motsvarande ämne även på den andra linjen. De sakkunniga taga för givet att så kommer att ske.

De sakkunnigas förslag öppna även möjligheter för kombinationer av statsvetenskaplig examen med andra examensformer. En juris kandidat torde — under förutsättning att betygen i juris kandidatexamen i de i den juridiska linjen av statsvetenskaplig examen ingående ämnena äro tillräckligt kvalificerade och utan tentamen kunna överflyttas att gälla även i sistnämnda examen — kunna avlägga statsvetenskaplig examen på två år. Juris kandidatexamen och statsvetenskaplig examen på den juridiska linjen torde sålunda kunna avläggas efter sammanlagt sex och ett halvt års studietid. För den nu vanliga kombinationen juris kandidat- och filosofie kandidatexamen torde i regel krävas något längre studietid.

Av vad nu sagts torde framgå, att de sakkunnigas förslag även underlättar övergång från den ena linjen av statsvetenskaplig examen till den andra samt från statsvetenskaplig examen till juris kandidatexamen eller filosofie kandidatexamen och tvärtom. En studerande, som påbörjat studierna på den filosofiska linjen av statsvetenskaplig examen men ej vill slutföra desamma, kan stanna vid att avlägga en filosofie kandidatexamen. En filosofie kandidat torde — ifall de i hans examen ingående ämnena motsvara de i den filosofiskt betonade statsvetenskapliga examen ingående ämnena och tentamina kunna godtagas även för sistnämnda examen — kunna avlägga statsvetenskaplig examen efter en à två terminers ytterligare studier.

Även andra sätt att förena olika examina eller övergå från en examensbana till en annan kunna tänkas. De sakkunniga ha här begränsat

sig till att anföra ovanstående exempel. Dessa exempel ge vid handen, att den nya examensformen smidigt kan inpassas i den akademiska examensordningen och att den är ägnad att underlätta examenskombination. Att behov av att kombinera examina föreligger, utvisas redan av det förhållandet, att redan nu relativt ofta förekommer, att studerande avlägger exempelvis juris kandidat- och filosofie kandidatexamen.

Den frågan uppställer sig till besvarande, huru den nya examensformen bör inordnas i den akademiska undervisningen, enkannerligen till vilken *fakultet* den bör hänföras.

Självfallet bör den filosofiska linjen anknytas till den filosofiska fakulteten. Den juridiska linjen synes däremot böra fogas till den juridiska fakulteten. Dess ämnesinnehåll ger rent kvantitativt utslag för den juridiska fakulteten och det synes även ur andra synpunkter de sakkunniga motiverat, att en juridiskt betonad examensform lägges till den juridiska fakulteten. Vad nyss anförts innebär alltså, att statsvetenskaplig examen skall kunna avläggas inom två fakulteter, den juridiska inom den juridiska fakulteten och den filosofiska inom den filosofiska fakulteten.

I förhållande till de övriga examensformerna vid universiteten kommer sålunda den av de sakkunniga förordade statsvetenskapliga examen att intaga en särställning så till vida, att examen som helhet betraktad kommer att fördelas på två fakulteter. Den avviker från hittills förekommande examensformer även därutinnan, att envar av de båda i examen ingående linjerna kommer att rymma studier, som tillhöra en annan fakultet än den, dit examenslinjen förlägges. Den filosofiska linjen blir i sistnämnda hänseende den ur fakultetssynpunkt renaste. Den juridiska linjen däremot kommer att bestå av ämnen från båda fakulteterna.

Att den nya examensformen skär gränserna för fakultetsindelningen torde icke lägga hinder i vägen för genomförandet av den ifrågasatta reformen inom det akademiska undervisningsväsendet. Emellertid vålar den omständigheten, att den nya examensformen icke sammanfaller med fakultetsindelningen, vissa tekniska svårigheter, som måste lösas, innan förslaget kan genomföras. De sakkunniga ha icke fattat som sin uppgift att taga slutlig ställning till de tekniska detaljerna i denna organisationsfråga. För att giva en något säkrare utgångspunkt för ärendets fortsatta behandling ha de emellertid ansett sig böra utarbeta ett utkast till examensstadga, vilket fogas vid betänkandet (sid. 58—60).

Då varken den föreslagna statsvetenskapliga examen eller de i densamma ingående examenslinjerna helt sammanfalla med fakultetsindelningen, torde det icke vara lämpligt att meddela erforderliga författningsbestämmelser i de gällande stadgorna angående juridiska respektive filosofiska examina. Lämpligare synes vara att utfärda en *särskild stadga angående statsvetenskaplig examen*, vilken bör omsluta båda examens-

linjerna och reglera deras plats inom de juridiska och filosofiska fakulteterna.

Motiveringen för det väsentligare materiella innehållet i stadgeutkastet framgår av vad i det föregående anförts. Bestämmelserna i övrigt ha så nära som möjligt anslutits till nu gällande bestämmelser angående juridiska och filosofiska examina. Beträffande vissa detaljer i utkastet må följande anföras.

§ 1.

De sakkunniga ha för de i examen ingående linjerna valt benämningarna statsvetenskaplig-juridisk respektive statsvetenskaplig-filosofisk examen. Denna terminologi har närmast tillkommit för att underlätta stadgetextens utformning.

Det synes ur många synpunkter önskvärt att den, som avlagt statsvetenskaplig examen, erhåller en titel. Det möter vissa svårigheter att finna en lämplig sådan. Förslagsvis kunna benämningarna *politices magister* eller *politices kandidat* komma i fråga. I stadgans 9 och 13 §§ har den förstnämnda benämningen preliminärt införts.

§ 2.

Behörigheten att avlägga statsvetenskaplig examen torde kunna utformas på ensartat sätt för båda linjerna. De sakkunniga ha icke ansett sig böra uppställa krav på minst godkända insikter i studentexamen i andra ämnen än historia och minst ett främmande levande språk. Det kan diskuteras, om icke med hänsyn till det statistiska och ekonomiska innehållet i den statsvetenskapliga examen liknande krav bör uppställas i fråga om matematik. Då emellertid i praktiken lärokurserna torde kunna och även pläga anpassas efter vederbörandes insikter i detta ämne, torde behov av en sådan föreskrift icke föreligga.

§ 4.

Det samarbete mellan juridiska och filosofiska fakulteterna, som förutsättes i denna paragraf, betingas av examens blandat juridiska och filosofiska innehåll.

§ 6.

Det må erinras, att enligt 11 § i stadgan angående filosofiska examina tentamensbetyg för examens avläggande skall äga giltighet under så lång tid, som motsvarar den för examen fastställda normaltiden, räknat från och med den termin, som följer närmast efter tentamens avläggande. Denna bestämmelse bör även gälla beträffande de filosofiska ämnena i statsvetenskaplig examen. Bestämmelserna om giltighetstiden för tentamina i juridiska ämnen tillhöra i juridiska fakulteten studieplanen. Samma princip synes böra gälla i fråga om de juridiska ämnena i statsvetenskaplig examen.

De sakkunniga ha övervägt att — i nära anslutning till ett av 1910 års sakkunniga framlagt förslag — i förevarande stadga införa en föreskrift om att kanslern för rikets universitet skulle äga bestämma i vad mån den, som avlagt juris kandidatexamen, filosofisk ämbetsexamen eller filosofie kandidat- eller licentiatexamen skulle äga att under viss tid från examens avläggande tillgodoräkna sig däri erhållna betyg såsom gällande för motsvarande ämnen i statsvetenskaplig examen. Motivet till denna föreskrift skulle vara att underlätta examenskombinationer. Det har emellertid syntts de sakkunniga obehövt att genom författningsbestämmelser binda detta förfarande. Lämpligen bör det ankomma på vederbörande universitetslärare att liksom nu i de enskilda fallen avgöra i vad mån en studerande bör få tillgodoräkna sig betyg i något ämne i en examen såsom gällande för motsvarande ämne i statsvetenskaplig examen och tvärtom.

§ 9.

Den formella prövningen av examensansökningar sker nu som bekant inför vederbörande fakultet, i vilken de till fakulteten hörande universitetslärarna ha säte. Den frågan uppstår, huru prövningen av ansökningar om statsvetenskaplig-juridisk examen skall äga rum. De till filosofiska fakulteten hörande examinatorerna ha nämligen icke säte i den fakultet, som formellt skall pröva ansökningarna. Denna svårighet torde kunna övervinnas på så sätt, att vederbörande examinatorer från filosofiska fakulteten skola äga deltaga i sammanträde med juridiska fakulteten, där förevarande examensansökningar prövas. Det må erinras, att prövningsförfarandet som bekant åtminstone vid statsuniversiteten numera är av helt formell natur.

§ 15.

Bestämmelser angående efterprövning torde böra meddelas i denna stadga. Såsom paragrafen utformats, kan sådan efterprövning ske endast i fråga om filosofiskt ämne. De juridiska ämnena ha uteslutits därför att flertalet av dessa ämnen, såsom tidigare framhållits, äro av den art, att de lämpligen icke isolerade böra fogas till den statsvetenskapliga examen. Nackdelen av att vissa av dessa ämnen uteslutas synes dock icke vara så stor, att den motiverar särskilda föreskrifter beträffande ifrågavarande ämnen.

De sakkunniga vilja tillfoga, att en allmän hänvisning till stadgan angående statsvetenskaplig examen torde böra göras i 1 § av stadgorna för juridiska respektive filosofiska examina. Härutöver torde i sistnämnda stadgor erfordras vissa jämkningar, vilka de sakkunniga dock icke ansett sig behöva här särskilt redovisa.

Sammanfattning.

De sakkunnigas förslag innebär i huvudsak följande:

Med den akademiska undervisningen i vårt land införlivas en statsvetenskaplig examen med ändamål att meddela en fördjupad statsvetenskaplig bildning och avsedd att meritera till vissa befattningar i den civila statsförvaltningen, i de kommunala förvaltningarna och hos vissa ekonomiska organisationer, till vissa lärartjänster etc.

Nämnda examen organiseras på följande två linjer:

1. en *juridisk*, bestående av följande ämnen och studier samt med följande minimikrav:

a. nationalekonomi	}	sammanlagt fordras minst fyra betygsenheter i
minst två av dessa ämnen, varav obligatoriskt
nationalekonomi.
statistik		
statskunskap		
b. allmän juridisk kurs.		
c. juridisk encyklopedi	}	obligatoriska ämnen; i ett av de tre sistnämnda
ämnena fordras minst två betygsenheter.
statsrätt med folkrätt		
förvaltningsrätt		
finansrätt		
d. varje annat filosofiskt ämne samt rättshistoria
och internationell privaträtt	}	valfria ämnen.

2. en *filosofisk*, bestående av följande ämnen och studier samt med följande minimikrav:

a. nationalekonomi	}	obligatoriska ämnen, vari fordras minst sex be-
tygsenheter.
statistik		
statskunskap		
b. geografi	}	fakultativa ämnen, varav fordras ett med minst
en betygsenhet, såvida icke i de tre obligatoriska
ämnena tagits minst sju betygsenheter.
historia		
praktisk filosofi		
matematik		
c. allmän juridisk kurs.		
d. varje annat filosofiskt
ämne	}	valfria ämnen.

Examen efter den juridiska examenslinjen avlägges inom juridiska fakulteten och examen efter den filosofiska examenslinjen inom filosofiska fakulteten.

Den normala studietiden beräknas till åtta terminer.

Båda examenslinjerna kunna bilda grundval för filosofie licentiat-examen.

Utkast

till

Stadga angående statsvetenskaplig examen.

§ 1.

Statsvetenskaplig examen avlägges inom juridiska eller filosofiska fakulteten.

Sådan examen benämnes i denna stadga statsvetenskaplig-juridisk examen, då den avlägges inom juridiska fakulteten, och statsvetenskaplig-filosofisk examen, då den avlägges inom filosofiska fakulteten.

§ 2.

Behörighet att avlägga statsvetenskaplig examen tillkommer envar, som vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i historia och minst ett främmande levande språk, så ock studerande, som avlagt juris kandidatexamen, filosofisk ämbetsexamen eller filosofie kandidatexamen.

§ 3.

Vederbörande fakultet skall tillse, att en med hänsyn till statsvetenskaplig examen ordnad undervisning finnes att tillgå för de studerande i de ämnen, som ingå i nämnda examen och tillhöra fakultetens läroområde.

Juridiska fakulteten åligger därvid att, på sätt kanslern bestämmer, anordna en för statsvetenskaplig examen avsedd undervisningskurs rörande civilrättens och processrättens huvudgrunder ävensom straffrättens allmänna principer.

§ 4.

Till de studerandes ledning skola vederbörande fakulteter i samråd upprätta samt hos kanslern för prövning och stadfästelse ingiva plan för studiernas ändamålsenliga bedrivande. Denna studieplan skall utgå från en normaltids av högst åtta lästerminer.

§ 5.

I de genom juridiska och filosofiska fakulteternas försorg upprättade och utgivna studiehandböcker för de studerande inom vederbörande fakultet skola intagas denna examensstadga samt erforderliga anvisningar rörande statsvetenskaplig examen i de delar av nämnda examen, som tillhöra fakultetens läroområde.

§ 6.

I avseende å de till juridiska fakulteten hörande ämnena skola 3 §, 4 § 2 och 3 st., 5 § 2 st., 6—9 §§ samt 10 § 1 och 2 st. av stadgan den 29 april 1904 angående juridiska examina och i avseende å de till filosofiska fakulteten hörande ämnena 3 § 2 st., 4 § sista st. samt 6—11 §§ av stadgan den 1 november 1907 angående filosofiska examina äga motsvarande tillämpning; skolande anteckning i tentamensbok ske jämväl rörande den här i 3 § omförmälda undervisningskurs.

Statsvetenskaplig-juridisk examen.

§ 7.

Examensämnen i statsvetenskaplig-juridisk examen äro nationalekonomi, statistik och statskunskap samt juridisk encyklopedi, finansrätt, statsrätt med folkrätt och förvaltningsrätt.

Studerande vare dock oförhindrad att i examen dessutom medtaga varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten, ävensom rättshistoria och internationell privaträtt.

Härutöver skall den studerande hava genomgått den i 3 § omförmälda undervisningskurs och däröver erhållit minst godkänt vitsord. Innan så skett, må icke tentamen i något av de juridiska ämnena honom medgivas, såvida han icke genomgått den i 2 § av stadgan angående juridiska examina omförmälda propedeutiska kurs. Befriad från förstnämnda undervisningskurs är den, som avlagt juris kandidat-examen.

§ 8.

För att statsvetenskaplig-juridisk examen skall godkännas fordras, att den studerande erhållit

dels sammanlagt minst fyra betygsenheter i nationalekonomi, statistik och statskunskap eller i två av dessa ämnen, varav dock nationalekonomi alltid måste vara det ena,

dels ock betyget godkänd i juridisk encyklopedi, statsrätt med folkrätt, förvaltningsrätt och finansrätt samt minst betyget med beröm godkänd i åtminstone ett av de sistnämnda tre ämnena.

§ 9.

1. Studerande, som fullgjort vad för statsvetenskaplig-juridisk examens avläggande är föreskrivet, äger till juridiska fakulteten ingiva ansökan om examen.

2. Prövning av sådan ansökan skall fakulteten företaga på sätt angående prövning av juridiska examina är föreskrivet; dock äga härvid i fakultetens sammanträde deltaga vederbörande examinatorer inom den filosofiska fakulteten.

3. Den, som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen, skall av fakultetens dekanus för politics magister förklaras.

§ 10.

Ansökan om statsvetenskaplig-juridisk examen skall innehålla uppgift å de ämnen, som skola ingå i examen; och skola vid ansökningen fogas:

1) intyg, att den studerande för den termin, under vilken examen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;

2) betyg, utvisande att den studerande fullgjort vad enligt 2 § erfordras för behörighet att avlägga examen;

3) den studerandes tentamensbok; samt

4) en avgift av femton kronor.

Statsvetenskaplig-filosofisk examen.

§ 11.

Examensämnen i statsvetenskaplig-filosofisk examen äro nationalekonomi, statistik, statskunskap, geografi, historia, praktisk filosofi och matematik.

Studerande vare dock oförhindrad att i examen dessutom medtaga varje ämne, som tillhör filosofiska fakulteten.

§ 13.

För att statsvetenskaplig-filosofisk examen skall godkännas, fordras, att den studerande

dels genomgått den undervisningskurs, som i 3 § omförmäles, och däröver erhållit minst godkänt vitsord,

dels ock erhållit *antingen* sammanlagt minst sju betygsenheter i nationalekonomi, statistik och statskunskap *eller ock* minst sex betygsenheter i sagda ämnen och minst betyget godkänd i ett av ämnena geografi, historia, praktisk filosofi och matematik.

Befriad från den ovan omförmälda undervisningskurs är den, som avlagt juris kandidatexamen.

§ 13.

1. Studerande, som fullgjort vad för statsvetenskaplig-filosofisk examens avläggande är föreskrivet, äger till filosofiska fakultetens dekanus ingiva ansökan om examen.

2. Prövning av sådan ansökan skall av fakulteten företagas på sätt angående prövning av filosofiska examina är föreskrivet.

3. Den, som avlagt statsvetenskaplig-filosofisk examen, skall av fakultetens dekanus för *politices* magister förklaras.

§ 14.

Ansökan om statsvetenskaplig-filosofisk examen skall innehålla uppgift å de ämnen, som skola ingå i examen; och skola vid ansökningen fogas:

1) intyg, att den studerande för den termin, under vilken examen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;

2) betyg, utvisande att den studerande fullgjort vad enligt 2 § erfordras för behörighet att avlägga examen;

3) den studerandes tentamensbok; samt

4) en avgift av femton kronor.

Efterprövning.

§ 15.

1. Studerande, som avlagt statsvetenskaplig examen, äger att efter fordringarna för denna examen undergå efterprövning såväl i filosofiskt ämne, som ej ingått i hans examen, som ock till vinnande av högre betyg i filosofiskt ämne, vari han i examen blivit prövad. Ej må någon mer än en gång undergå efterprövning i samma ämne.

Genom efterprövning erhållet betyg medför samma rättigheter som om det erhållits i den avlagda examen.

2. I fråga om efterprövning skall i tillämpliga delar gälla vad om prövning i statsvetenskaplig examen stadgas.

3. Ansökan om efterprövning skall innehålla uppgift å det eller de ämnen, som prövningen skall omfatta, samt ingivas till dekanus i vederbörande fakultet; och skola vid ansökningen fogas:

1) intyg, att den studerande för den termin, under vilken prövningen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;

2) betyg över avlagd statsvetenskaplig examen;

3) den studerandes tentamensbok; samt

4) en avgift av fem kronor för varje ämne, som skall ingå i prövningen.

Särskilda yttranden:

1. av herr **Brusewitz**:

Ehuru jag i stort sett instämmer i de sakkunnigas betänkande och förslag, har jag på vissa punkter några erinringar att framställa. De röra dels den allmänna motiveringen för de föreslagna båda linjerna av statsvetenskaplig examen, den filosofiska och den juridiska, dels den speciella anordningen av dessa examenslinjer.

Av utredningen synes mig framgå, att ett praktiskt behov i främsta rummet föreligger att få fram en ändamålsenligt anordnad filosofisk statsvetenskaplig examen. I 1933 års departementspromemoria, som tog sikte på en sådan examen, förutsattes dess behövlighet ur förvaltningssynpunkt bland annat därför att utvecklingen fört med sig, att ett allt större antal poster inom statsförvaltningen besättas av filosofiskt skolade personer, och det framhölls, att en närmare utredning hur härmed förhölle sig vore önskvärd. Den nu företagna utredningen har till fullo bekräftat det i promemorian gjorda antagandet, då det visat sig, att en tredjedel av de förvaltningstjänster utredningen berör författningsenligt eller på grund av praxis kunna innehavas av personer med filosofisk examen. Även om denna beräkning icke skulle vara fullt säker, är det uppenbart, att antalet sådana tjänster är avsevärt stort och långt större än vad man utgått från i flera av de med anledning av promemorian avgivna remissyttrandena. Det är för utbildning av ett stort antal hithörande befattningshavare den filosofiska examenslinjen är avsedd, och det synes mig icke ådagalagt, att för deras del något egentligt behov förefinnes att inrätta en kombinerad filosofisk-juridisk linje. Något större intresse för denna senare linje med tanke på nu nämnda grupp av befattningshavare visas icke heller bland de representanter för ämbetsverken de sakkunniga hade tillfälle konferera med.

Då jag för min del biträtt förslaget om den kombinerade linjen eller inrättandet av en statsvetenskaplig juridisk examen, har anledningen härtill sålunda icke varit, att denna examensform skulle anses erforderlig ifråga om nyssberörda grupp av ämbets- och tjänstemän. För deras utbildning torde en organisering och koncentration av de filosofiskt statsvetenskapliga studierna vara ändamålsenligast och mest överensstämmande med de kompetenskrav, som hittills enligt förordning eller praxis uppställts för deras antagande inom vederbörande ämbetsverk. Ett beak-

tansvärt skäl för den statsvetenskapligt juridiska linjens införande synes mig emellertid ligga i det under de sakkunnigas överläggningar framkomna uppslaget, att den skulle kunna anses lämplig att ersätta den hittillsvarande kansliexamen. Tanken har visat sig ha sympatier även på ämbetsmannahåll. En bestämd mening i frågan om kansliexamens avskaffande ha de sakkunniga ej ansett sig kunna uttala, och denna fråga torde väl kräva ytterligare övervägande. I varje fall skulle, såsom i betänkandet framhålles, den juridiska examenslinjen få en icke oviktig uppgift att fylla som förutbildning i de fall, där nu kansliexamen utgör kompetensgrund. Vidare skulle den kunna komma till viss användning beträffande sådana tjänster, där nu juridiska och filosofiska examina ge konkurrerande kompetens.

Huruvida genomgång av en allmän juridisk kurs bör ingå i den filosofiska examenslinjen synes vara diskutabelt. En del av representanterna för ämbetsverken ha i detta samband icke tillmätt den någon egentlig betydelse. Att en sådan kurs kan vara nyttig genom att ge en allmän orientering över rättssystemet är obestriddigt. Men vinsten härav reduceras väsentligt, om kursen skulle bli så tidskrävande, att den inverkar menligt på de studerandes möjligheter att fördjupa och utvidga studierna i de statsvetenskapliga ämnena utöver den för examen erforderliga minimisumman av 7 betygsenheter. Under alla förhållanden synes syftet med denna kurs kunna uppnås, om den inskränkes till den ungefärliga omfattning som den nuvarande propedeutiska kursen inom juridiska fakulteten har.

Samma inskränkning av ifrågavarande kurs, då det gäller den juridiska examenslinjen, synes vara motiverad. Den äger visserligen här en vida större betydelse. Men någon verklig juridisk utbildning ger den ju under inga förhållanden och avser ej heller att ge. I betänkandet föreslås en för ändamålet särskilt anordnad kurs under vårterminen »med fullt utnyttjande av den tid som då står till buds», en kurs alltså vid sidan av den vanliga propedeutiska kursen och betydligt mycket längre än denna. Enligt beräkningar, som gjorts under de sakkunnigas överläggningar, skulle tiden uppgå till över 100 timmar — ett kollegium, som i längd torde närma sig rekord inom det akademiska kollegieväsendet. Ett sådant kollegium, lika påfrestande i längden för läraren att ge som för lärjungarna att åhöra, är ur undervisningssynpunkt föga tilltalande. Det skall ej förnekas, att den nu förekommande propedeutiska kursen kan kräva vissa förbättringar. Men det torde ej vara omöjligt åstadkomma sådana inom ramen av den nuvarande kursen. Därmed vunnas, att denna kunde användas jämväl för statsvetenskaplig juridisk examen och på samma gång att studieordningen för denna examens juridiska ämnen så nära som möjligt anslöte sig till den studieordning, som gäller för första gruppen av juris kandidatexamens ämnen.

Ur denna synpunkt kan också ifrågasättas lämpligheten att, som i be-

tänkandet föreslås, avskilja rättshistorien från den juridiska examenslinjens ämnen. Vissa skäl tala härför, men då de sakkunniga ansett sig böra bibehålla juridisk encyklopedi, kan man fråga sig, om inte den historiska introduktion till de rättsvetenskapliga studierna, som rättshistorien ger, ur bildningssynpunkt är minst lika mycket att taga vara på som den orientering över rättsbegreppen, vilken encyklopedien avser att meddela. Mot det i betänkandet framställda förslaget att kräva två betyg (med beröm godkänd) i ett av de offentligrättsliga ämnena (statsrätt, förvaltningsrätt och finansrätt) har jag i och för sig ingenting att invända. Det må endast anmärkas, att vinsten härav är problematisk, så länge inga till omfattningen större studiekurser än de för ett betyg gällande uppställas som erforderliga för vinnande av två betyg. — Enligt min uppfattning synes sålunda det lämpligaste vara att behålla ämnena i juris kandidatexamens första grupp jämte den nuvarande propedeutiska kursen i väsentligen oförändrat skick för att med tillägg av förvaltningsrätten och i förening med de föreslagna tre statsvetenskapliga ämnena (nationalekonomi, statistik och statskunskap) ingå i den statsvetenskaplig-juridiska examenslinjen.

Vad de sistnämnda ämnena angår, har den meningen gjorts gällande bland de sakkunniga, att statskunskapen kunde umbäras i den juridiska linjen. Såvitt jag kan se, vilar denna mening på ett missförstånd ifråga om statskunskapens ämnesinnehåll och arbetsmetoder. Det förhåller sig visserligen så, att i statskunskapen ingår som ett viktigt led ett studium av den svenska statsorganisationen, framför allt av våra grundlagar. Men detta grundlagsstudium är endast en del av statskunskapen, och att märka är dessutom att därvid tillämpas delvis andra metoder och synpunkter än vid motsvarande studier inom statsrätten. Det väsentliga i detta samband är emellertid, att inom statskunskapen bedrivs studier, såsom en blick på studiehandböckerna i ämnet utvisar, över en mängd områden, berörande statslivets olika företeelser, vilka ej ingå i undervisningen i statsrätt. Ett dubbelstudium för den, som läser båda ämnena, kan det därför blott till en mindre del bli fråga om och för övrigt knappast i ordets egentliga mening, eftersom studiemetoderna äro olikartade. Men med skäl torde kunna sägas, att de båda ämnena på ett fruktbärande sätt komplettera varandra, varför de väl lämpa sig att båda ingå i den juridiska linjen av statsvetenskaplig examen.

2. av herr Olivecrona:

Gentemot sakkunnigmajoriteten är jag skiljaktig såtillvida som jag anser att *både nationalekonomi och statistik böra vara obligatoriska ämnen på den juridiska linjen*, under det att statskunskapen bör bli ett valfritt tillvalsämne.

Kärnan i den föreslagna examen utgöres av nationalekonomi och stati-

stik. Examen äsyftar nämligen i första rummet att ge en lämplig förutbildning för utredningsarbete inom statsförvaltningen. I synnerhet gäller detta om den juridiska linjen. Ur denna synpunkt fordras framför allt grundlig utbildning i nationalekonomi samt förtrogenhet med statistiska metoder. Nationalekonomi och statistik måste emellertid kompletteras med kunskaper rörande statsorganisationen. Dessa kunskaper kunna inhämtas genom studium av antingen statskunskap eller de offentligrättsliga ämnena. Det är därför det är lämpligt att föreslå en juridisk och en filosofisk linje vid sidan av varandra.

För att de två linjerna skola bli likvärdiga fordras att kärnan av nationalekonomi och statistik är lika stark på båda hållen. Detta blir icke alltid fallet enligt majoritetens förslag. En examen å den juridiska linjen skall enligt förslaget kunna innesluta t. ex. två betyg i statskunskap, ett betyg i nationalekonomi och ett betyg i statistik. En sådan examen är av två skäl mindre värd än en examen å den föreslagna filosofiska linjen. Dels föreligger delvis en dubblering i förhållandet mellan statskunskapen och de offentligrättsliga ämnena, varför examen i realiteten får ett mindre omfång än betygssumman anger. Dels innefattar examen endast ett betyg i vartdera av de två kärnämnen, vilket aldrig kan förekomma på den filosofiska linjen. De sakkunniga yttra själva (sid. 41): »Med obegränsad valfrihet skulle examen (på den juridiska linjen) kunna sammansättas så, att den studerande toge tre betyg i statskunskap eller statistik och därjämte i den valda examenskombinationen ett betyg i statistik eller statskunskap, samt därefter de juridiska ämnena. Det är uppenbart, att en sådan examen icke skulle ge vad man äsyftat med en statsvetenskaplig examen.» Med samma rätt kan det samma sägas om en sådan examen som den nyss angivna eller om en examen, vari det filosofiska elementet bestode av tre betyg i statskunskap och ett betyg i nationalekonomi.

Även om de sakkunnigas förslag genomföres, kan man visserligen förmoda att de studerande i allmänhet skola välja fullvärdiga kombinationer på den juridiska linjen. Emellertid skulle förslagets regler skapa en frestelse för en och annan att skaffa sig en examen som vore alltför lätt vunnen och därför icke ägde den kvalitet som avsetts. Dylika tendenser — som lätt kunde föranleda den missuppfattningen att examen å den juridiska linjen vore en motsvarighet till kansliexamen — förebyggas genom att nationalekonomi och statistik göras obligatoriska och att sammanlagt fyra betyg krävas i dessa ämnen.

Bilaga A.**P. M.****ang. statsvetenskaplig examen.****(1933 års departementspromemoria.)****Inledning.**

Frågan om inrättande av statsvetenskaplig examen har tidigare varit föremål för utredning av särskilt tillkallade sakkunniga (Hj. L. Hammarskjöld, ordf., S. J. Boëthius och Eli F. Heckscher), vilka år 1910 avgåvo ett betänkande med förslag till sådan examen. Betänkandet remitterades till ett flertal myndigheter, vilka däröver inlämnade yttranden. Åtskilliga av dessa gingo i starkt kritisk riktning, och utredningen har sedermera ej föranlett några åtgärder.

I det följande torde vara skäl att först något beröra 1910 års betänkande och i anslutning därtill den kritik och de motförslag detta betänkande gav upphov till. Därefter följa några riktlinjer för förnyat upptagande av frågan om en statsvetenskaplig examen.

A. 1910 års betänkande.**I. Allmänna utgångspunkter.**

Utgångspunkten för de sakkunniga är, att den moderna utvecklingen på stats- och samhällslivets områden skapat behov av en grundläggande universitetsexamen, som bättre än gällande juridiska examina tillgodoser kravet på fördjupade reala kunskaper inom dessa områden. Den nya examen tänkes som en ämbetsexamen, vilken skulle ge kompetens för inträde i statsförvaltningen. Tyngdpunkten i examen skulle utgöras av de centrala statsvetenskapliga ämnena (statskunskap, nationalekonomi och statistik), men med dessa ämnen skulle kombineras en viss juridisk utbildning, varigenom de studerande skulle sättas i stånd »att på det faktiska materialet anlägga samtidigt juridiska och statsvetenskapliga synpunkter». Man borde, med tillämpande av detta dubbla betraktelsesätt, sträva efter att så långt som möjligt »föreina studier i gällande rätt med studier i rättens föremål, så att den positiva rätten ses från de faktiska förhållandenas synpunkt och omvänt».

II. Olika utvägar för inrättande av statsvetenskaplig examen.

1. Sakkunniga diskutera först möjligheten att grunda statsvetenskaplig examen på *gällande examina* antingen inom juridiska eller filosofiska fakulteten, eventuellt genom viss ombildning av dessa examina eller inrättande inom endera fakulteten av nya examenslinjer vid sidan av de gamla.

2. Juridiska fakulteten.

a) *Juris kandidatexamen.* Då de rent juridiska ämnena i denna examen (civil-, straff- och processrätt) alltid måste få en central ställning, har en statsvetenskaplig linje föga utsikt att göra sig gällande. Därför talar också nationalekonomiens undanskymda ställning i juris kandidatexamen. Varken en ombildning eller en uppdelning av juris kandidatexamen är en framkomlig väg.

b) Statsvetenskaplig examen såsom *förberedande* till juris kandidatexamen. Även denna utväg avvisas under hänvisning till de föga uppmuntrande erfarenheterna av de gamla förberedande examina (jur.fil.kand.- och jur. prelim. examen).

c) Likaså avvisas tanken på *efter* juris kandidatexamen följande statsvetenskaplig examen, då dess effektivitet ännu mindre skulle kunna upprätthållas än den förberedande examens.

d) *Kansliexamen*. Denna har visserligen en mera utpräglad statsvetenskaplig karaktär, men ett avgörande hinder för dess användbarhet som grund för statsvetenskaplig examen är dess kvalitativa otillräcklighet. En nyinrättad statsvetenskaplig examen skulle från början komma i en falsk ställning, om den framträdde som en reformerad kansliexamen.

3. *Filosofiska fakulteten*. Om en statsvetenskaplig examen skulle inrättas inom filosofiska fakultetens ram, skulle det ske genom ombildning »av filosofie kandidatexamen eller rättare någon av dess grenar till en *andra filosofie ämbetsexamen*», avsedd för statsförvaltningen, vilken skulle komma att stå vid sidan av den nuvarande för lärarbanan avsedda ämbetsexamen. En dylik anordning anses dock medföra »stor oklarhet och förvirring», i all synnerhet som filosofie kandidatexamen skulle bibehållas för fria studier inom hela filosofiska fakultetens läroområde.

4. *Ny fristående statsvetenskaplig examen*. Denna utväg betecknas som den enda möjliga, då den statsvetenskapliga utbildningen kräver både filosofiska och juridiska ämnen. Den kan därför ej med fördel hänvisas till blott endera av dessa ämnesgrupper.

III. Den statsvetenskapliga examens anordnande.

1. Examen bör grundas på *en kombination av statsvetenskapliga och juridiska ämnen*, så beskaffad, att de statsvetenskapliga ämnena göras till studiernas medelpunkt, men därjämte med fullt tillräcklig plats för de juridiska ämnena inom examens ram. »Största möjliga samband mellan juridiska och statsvetenskapliga studier bör åvägbringas, så att de förra i erforderlig mån komplettera de senare.»

2. Juridiska ämnen.

a) *Propedeutisk undervisningskurs*. Som sådan skulle användas den propedeutiska kurs, som enligt den juridiska examensstadgan anordnas för alla juris studerande. Kursen skulle utgöra ett ämne, kallat *juridisk propedeutik*, och vara obligatorisk för statsvetenskaplig examen.

b) *Administrativrätt*. Detta ganska heterogena ämne skulle till huvudbeståndsdelen utgöras av näringsrätten, väsentligen samma ämne som speciell privaträtt, men därjämte av förvaltningsrätt och finansrätt, med undantag för de delar som ingå i nationalekonomi och statskunskap. Administrativrätten skulle ingå som obligatoriskt läroämne i vissa examenstyper.

c) *Valfria jurid. ämnen*: civilrätt, folkrätt, internationell privaträtt och rätts-historia. Kursfordringarna i dessa ämnen skulle vara ungefär desamma som för jur. kand.examen, i civilrätt dock något lägre.

3. Statsvetenskapliga ämnen.

a) Först och främst de tre centrala statsvet. ämnena: *statskunskap*, *nationalekonomi* och *statistik*, vilka som obligatoriska huvudämnen skulle bilda kärnan i var sin examenstyp.

b) *Obligatoriska biämnena*: historia och matematik i vissa ämneskombinationer.

c) *Valfria ämnen*: politisk och ekon. geografi, nord. språk, latin, tyska, engelska, franska.

4. *Examenstyper*. Inalles utgöra de nämnda jurid. och filosof. ämnena 17, därav 6 juridiska och 11 filosofiska (inkl. nationalekonomi). För att åstadkomma

enhetlighet i studierna föreslås 3 examenstyper. I var och en av dessa skulle ingå ett huvudämne med högre betyg samt 3 obligatoriska biämnena med minst ett betyg. Obligatoriskt ämne i alla typerna är juridisk propedeutik. Betyget i detta ämne skulle dock ej inräknas i examens betygssumma. Examenstyperna äro följande:

a) Den *statsvet. historiska* examenstypen: statskunskap huvudämne (minst 2 betyg), nationalekonomi (1), historia (1), administrativrätt (1); s:a 5 betyg.

b) Den *nationalekonomiska* examenstypen: nationalekonomi huvudämne (2), statskunskap (1), statistik (1), administrativrätt (1); s:a 5 betyg.

c) Den *statistiska* examenstypen: statistik huvudämne (2), statskunskap (1), nationalekonomi (1), matematik eller historia (1); s:a 5 betyg.

d) *Examenstypernas förhållande till varandra.* De föreslagna typerna skilja sig ej mycket från varandra. Genom lämplig kombinerings av ämnen och betyg är det möjligt att på en gång avlägga examen enligt två, t. o. m. alla tre typerna.

5. Betygssumma, examenstid.

a) *Betygssumman* är beräknad till 7 betyg som minimum, alltså samma fordran som för filosof. ämbetsexamen. Den erforderliga betygssumman kan enligt den föreslagna anordningen förvärfvas antingen genom flera högre betyg i de obligatoriska ämnena eller genom betyg i tillvalda ämnen. Rätt stor frihet råder därför för de studerande vid planläggningen av examen.

b) *Sammanlagda studietiden* beräknas till 4 år, en termin längre än för fil. ämbetsexamen. Förlängningen är motiverad därav, att jurid. propedeutik i statsvet. examen tillkommer som obligatoriskt ämne, varför betygssumman i verkligheten är 8 betyg.

6. *Förhållande till övriga examina.* Förekomsten av både filosof. och jurid. ämnen gör, att avläggandet av andra examina, vid sidan av statsvet. examen, väsentligt underlättas, vare sig det gäller examen i filosof. eller jurid. fakultet.

a) *Kombinering av statsvet. examen med fil. kand.- eller fil. ämbetsexamen.* Då examensfordringarna för statsvet. examen i de filosof. ämnena i det hela skulle sammanfalla med fordringarna i dessa ämnen för fil. kand.- och fil. ämb.examen, är det tydligt, att avläggande till exempel av fil. ämb.examen efter statsvet. examen skulle kunna försiggå inom relativt kort tid. De i statsvet. examen erhållna betygen skulle få räknas till godo i rent filosof. examina och omvänt.

b) *Kombinering av statsvet. examen med jurid. examen.* Även vid avläggande av jur. kand.examen skulle de studerande få räkna sig till godo betyg i jurid. ämnen, som erhållits i statsvet. examen. Enligt de sakkunnigas beräkning skulle statsvet. examen och jur. kand.examen kunna avläggas på sammanlagt 6 ½ år.

c) *Högre examensgrader.* Avläggandet av statsvet. examen skulle berättiga till avläggande av fil. lic.examen med åtföljande fil. dr.grad (däremot ej jur. lic.examen).

7. *Examens namn* skulle vara statsvet. examen, och som titel föreslås *politices kandidat* (polit. kand.) enligt danskt mönster.

8. *Examenskommission.* Då statsvet. examen genom kombinerings av jurid. och filosof. ämnen intar en mellanställning mellan fakulteterna, anses nödvändigt, att denna mellanställning också formellt kommer till uttryck genom inrättande av en särskild examenskommission för handläggande av hithörande examensärenden. Kommissionen skulle bestå av vederbörande lärare från jurid. och filosof. fakulteterna.

9. *Praktisk utbildning.* De sakkunniga diskutera möjligheten att som avslutning på statsvet. examen anordna praktisk utbildning vid universiteten, men framställa intet förslag härom. I stället föreslås, att praktisk utbildning anordnas vid *länsstyrelserna*, där de utexaminerade skulle tjänstgöra, (jfr tingstjänstgöringen för juristerna). Utbildningstiden föreslås till ett år. Praktisk utbildning skulle dock ej vara obligatorisk för inträde i förvaltningen.

IV. Kompetens.

1. Examens uppgift skulle i främsta rummet vara att tillgodose statsförvaltningens behov av statsvet. utbildning. I enlighet härmed avses, att den i viss utsträckning skulle ge kompetens till *anställning i den civila förvaltningen*, och en kompetensreglering förutsättes, som bereder den plats vid sidan av de dittills så gott som utan all konkurrens gällande jurid. examina. Även för en hel del *fria yrken* skulle statsvet. examen ge god utbildning.

2. Någon närmare utredning av kompetensfrågan ge ej de sakkunniga. En del exempel på ämbetsverk och fria yrken, till vilka statsvet. examen skulle kunna bereda inträde, anföras emellertid.

a) *Förvaltningen*: främst nämnas statsdepartementen (utom justitiedep.); bland de centrala ämbetsverken kommerskollegium, statskontoret, domänstyrelsen, generaltullstyrelsen, armé- och marinförvaltningen, möjligen kammarkollegium och delvis kammarrätten; som en grupp för sig nämnas riksarkivet, biblioteken, statistiska centralbyrån samt de statistiska avdelningarna i andra ämbetsverk; vidare diplomat- och konsulsstaten samt länsstyrelserna; slutligen två statsförvaltningen närstående områden, nämligen riksdagens och dess utskotts kanslier samt kommunalförvaltningen.

b) *Fria yrken*: pressen, näringslivets korporationer, lärare i statsvet. ämnen.

B. Yttranden över 1910 års betänkande.

Betänkandet remitterades till ett stort antal myndigheter för yttrande. Dessa myndigheter kunna indelas i följande huvudgrupper: de juridiska fakulteterna i Uppsala, Lund och Stockholm; de filosofiska fakulteterna i Uppsala, Lund och Göteborg; åtskilliga centrala ämbetsverk samt länsstyrelserna. I det följande kan endast högst summariskt beröras den kritik och de nya uppslag, som framkommo.

I. De juridiska fakulteterna.

1. I *allmänhet* framhålles otillräckligheten av den juridiska utbildningen, vilken betecknas som underlägsen kansliexamen. Hela statsvet. examen betecknas som en alldeles för heterogen samling av ämnen för att kunna ge något bildningsvärde att bygga på. »Det går ej att i en till studietiden begränsad ämbetsexamen förena ett stort antal jurid. och filosof. ämnen» (Stockholms jurid. fakultet). Tiden för studierna är alldeles för kort för att medge inhämtande av fördjupade insikter. Framför allt kan ingen verklig jurid. utbildning vinnas. Förslaget »ett experiment», som ej kan tjäna som underlag för ämbetsmannautbildningen. Det är endast ägnat att uppamma »juridiska dilettanter». Förslaget avstyrkes enhälligt. Någon verklig kompetens för tjänst i statsförvaltningen — jämförd med de jurid. examina — kan den tilltänkta statsvet. examen ej ge. För övrigt anmärkes, att ingen egentlig utredning lämnats i kompetensfrågan.

2. Vad det obligatoriska ämnet *juridisk propedeutik* beträffar, framhålles, att förslaget härom vilar på en missuppfattning av den propedeutiska juridiska kursens ändamål. Den är intet »ämne» och har betydelse endast såsom förberedande studier för rent jurid. examina.

3. *Administrativrätten* framhålles som ett konstruerat ämne, i själva verket bestående av tre olika, med varandra föga sammanhängande ämnen. Dess värde som juridiskt bildningsmedel i statsvet. examen är överskattat. Tillika är det svårt att åstadkomma undervisning i detta ämne, splittrat som det är på olika discipliner.

4. Tanken att *före*na jurid. och filosof. studier anses sålunda förfelad, såsom ägnad att förtunna både det jurid. och statsvet. studiet. Något organiskt helt kan ej uppnås genom en sådan förening. Bättre än att söka en examensform för förening av jurid. och filosof. studier är då att genom avläggande av dels filosof. examen (t. ex. fil. kand.examen i statsvet. ämnen), dels jurid. examen (jur. kand.- eller kansliexamen) skaffa sig en mera gedigen både jurid. och statsvet. bildning. F. ö. påpekas, att redan jur. kand.examen för sig, genom dess allt starkare betonade offentligrättsliga inslag, ger en bildning, som gör de studerande skickade att träda in i statsförvaltningen.

5. Vissa *reformuppslag* framföras:

a) *Statsvetenskaplig utbyggnad av jur. kand.examen* genom fordran på högre betyg i ettdera av ämnena statsrätt, finans- och förvaltningsrätt samt nationalekonomi (vilket senare ämne alltid skulle ingå i examen). Denna linje skulle speciellt berättiga till inträde i de förvaltande verken. Vid sidan därav en linje för rättegångsverken. Skillnaden mellan dessa linjer är dock ej stor.

b) Även en *påbyggnad på kansliexamen* (juridisk statsvetenskaplig examen) med praktisk utbildningskurs anses tänkbar.

c) Vidare föreslås, som nämnt, *kombinering av kansliexamen med fil. kand.examen i statsvet. ämnen*. Kansliexamen kunde förbättras genom fordran på högre betyg i vissa ämnen, varjämte den även skulle omfatta speciell privaträtt. På så sätt kunde en förening av jurid. och filosof. studier möjliggöras, ehuru examen skulle fördelas på de två fakulteterna. En statsvet. ämbetsexamen kunde på denna grundval inrättas, med olika typer, om så behövdes. — Förening av jur. kand.- och fil. kand.examen vore naturligtvis även möjlig, med ty ätföljande högre kompetens.

6. En särskild linje företrädades av prof. Wicksell i Lund: inrättandet av *en ny ämbetsexamen inom fil. fakulteten* med nationalekonomi, statistik och matematik som obligatoriska ämnen; dessutom kunde som fakultativa tillvalsämnen förekomma historia, statskunskap, teoretisk och praktisk filosofi.

II. De filosofiska fakulteterna.

Dessa äro i *allmänhet* vida mer tillmötesgående gent emot sakkunnigförslaget än de jurid. fakulteterna. Väsentliga ändringar av förslaget förordas dock.

1. Fil. fakulteten i *Lund* går längst i tillmötesgående riktning. Den beslöt »kraftigt tillstyrka inrättandet av en statsvet. examen» i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigbetänkandet och under livligt instämmande i de synpunkter, som där anförts om behovet av statsvet. utbildning av förvaltningsämbetsmännen. Fakulteten underströk också vikten av att politices kandidaterna tillförsäkrades »en fullt tävlingsduglig kompetens och fullt tillfredsställande befordringsmöjligheter». Endast en del smärre ändringar förordades. — *Konsistoriet* däremot beslöt, med uttalande av sina sympatier för en statsvet. examen, avstyrka det föreliggande förslaget.

2. Fil. fakulteten i *Uppsala* föreslog en ändring av de sakkunnigas förslag, som gick ut på kombinerings av kansliexamen med viss grupp av ämnen inom fil. fakulteten (i huvudsaklig överensstämmelse med en linje, som inom jur. fakulteten föreslagits av professorerna Davidson och Westman). Förslaget, som tillstyrktes av *konsistoriet*, innehåller följande huvudpunkter:

a) Den *jurid. ämnesgruppen* omfattar kansliexamen (utom nationalekonomi) jämte speciell privaträtt. Den *propedeutiska juridiska kursen* är obligatorisk. Prövningen sker inom jur. fakulteten.

b) Den *filosof. ämnesgruppen* omfattar: statskunskap, nationalekonomi, statistik och historia, varav de två förstnämnda jämte ettdera av de två sistnämnda

äro obligatoriska. Minst 2 betyg måste ha erhållits antingen i nationalekonomi eller statskunskap samt i ett av de två andra ämnena. Minst 5 betyg måste sammanlagt ha erhållits i de nämnda i examen medtagna ämnena.

c) Sammanlagda studietiden beräknas till 4 år.

d) Ang. *förhållandet till övriga filosof. examina* föreslogs, att studerande, som i fil. kand.- eller ämbetsexamen erhållit betyg i ämne, hörande till statsvet. examen, skulle få räkna sig detta tillgodo vid prövning i sistnämnda examen. Vidare skulle det vara möjligt att i statsvet. examen erhålla vitsord även i andra än de nämnda fyra ämnena, enligt för fil. kand.examen gällande fordringar — Statsvet. examen skulle berättiga till fil. lic.examen med efterföljande doktorsgrad.

3. Lärarrådet i Göteborg tillstyrkte inrättandet av statsvet. examen, dock med avsevärda ändringar av sakkunnigförslaget, vilka gingo ut på en inom filosof. fakulteten förlagd examen. Dock skulle förutsättning för denna examen vara, att de studerande genomgått den propedeutiska kursen inom jurid. fakulteten (eller kansli- eller jur. kand.examen). Vidare skulle det vara tillåtet för studerande, som avlagt statsvet. examen, att förvärva vitsord i ämnen hörande till jur. kand.examen.

a) *Examensämnena* skulle vara statskunskap, nationalekonomi (obligatoriska) samt ettdera av ämnena statistik, historia eller politisk och ekonomisk geografi; jämte dessa ämnen böra i examen även kunna ingå matematik, nordiska språk, franska, engelska, tyska, ryska och latin.

b) För examens godkännande fordras minst 7 betyg, därav minst 2 betyg i vart och ett av tvenne obligatoriska ämnen.

c) Som nödvändigt villkor för examens framtid framhålles, att den tillerkännes »en bestämd, icke alltför snävt tillmätt kompetens till statens ämbeten och tjänster, dels en exklusiv kompetens till vissa befattningar, dels en konkurrerande kompetens med jur. kand.examen».

4. *Universitetskanslern* framhöll, att tanken på inrättande av en statsvet. examen vore synnerligen beaktansvärd, men att den lösning av frågan, som föreslagits av de sakkunniga, knappast vore tillfredsställande. Han rekommenderade det av fil. fakulteten i Uppsala framförda förslaget till eftersinnande, men fann hela frågan — icke minst kompetensbestämmelserna — påkalla ny utredning.

III. Ämbetsverk m. fl.

1. Ett 30-tal centrala ämbetsmyndigheter inkommo med yttranden. Någon redogörelse för dessa kan ej här komma ifråga, och de synas f. ö. knappast ge mycket av intresse. De flesta konstatera behovet av en statsvet. examen och ge sakkunnigförslaget ett visst erkännande, men framhålla att det ej har synnerlig betydelse för ifrågavarande ämbetsverk, som ej finna skäl att vidtaga ändring av gällande kompetensbestämmelser. En del ämbetsverk utpeka dock vissa befattningar, för vilka statsvet. examen vore lämplig förutbildning. — Mest gynnsamma mot förslaget ställa sig kommerskollegium och statistiska centralbyrån.

2. *Publicistklubben* anser den föreslagna examen vara en god bildningslinje för blivande journalister; dock påyrkas större frihet i ämnesval.

3. *Svenska stadsförbundet* anser, att statsvet. examen väl kan vara av viss nytta för en del befattningar i större städer, men finner ej egentligt skäl från städernas sida att påyrka dess inrättande.

4. *Länsstyrelserna* förorda, med ett och annat undantag, den föreslagna examen.

a) Rörande dess användbarhet framhålles i flera yttranden, att den bör kunna tjäna som kompetens för alla befattningar inom länsstyrelserna utom landssekreterare och länsnotarie (i ett par yttranden även för dessa); en del yttranden anse, att den bör likställas med kansliexamen, en del åter undantaga uttryckligen även

landskamrerare, länsbokhållare och kronofogdetjänsterna såsom uppnåeliga för studerande med statsvet. examen.

b) Den *praktiska utbildningskursen* förordas i allmänhet, ehuru den anses svår att organisera; en del förorda dess förlängning till 2 år.

C. Riktlinjer för frågans återupptagande.

I. Slutsatser av den tidigare diskussionen.

1. *Förenandet i en och samma examensform av jurid. och filosof. studier* synes knappast vara en lämplig utväg. I varje fall måste den kritik, som riktades mot 1910 års förslag, på avgörande punkter anses berättigad. Huvudfelet med detta förslag var, att det på samma gång gav en alldeles för otillräcklig jurid. bildning och — i sin strävan att inom en begränsad studietid sammanföra jurid. och filosof. ämnen — även alltför mycket förtunnade studiet i de rent statsvet. ämnena.

2. Tanken att grunda statsvet. examen på en kombination av en särskild *jurid.* examen (kansliex. på visst sätt högre kvalificerad) och en särskild *filosof.* examen i statsvet. ämnen (Uppsala fil. fakultets förslag) är mera tilltalande. Men även häremot kunna berättigade invändningar göras. Den jurid. bildningen är icke synnerligen stark, och den statsvet. är otillräcklig (5 betyg). En sådan examen är icke konkurrenskraftig för inträde på ämbetsmannabanan. Att tvångsvis sammanföra jurid. och statsvet. ämnen, det må vara i den ena eller den andra av de här anvisade formerna, visar sig sålunda mindre lyckligt.

3. *Avläggandet av både filosof. och jurid. examen* får bero på *det frivilliga initiativet*. Denna möjlighet har sedan länge begagnats, och alltjämt torde det vara ganska vanligt, att de studerande taga en fil. kand.examen med t. ex. statskunskap, nationalekonomi och statistik jämte därefter följande jur. kand.examen.

4. Som en möjlighet har diskuterats att inom *jurid. fakulteten* tillgodose den statsvet. bildningen genom en *omläggning av jur. kand. examen*. Denna tanke, som dock icke omfattats med något större intresse, förtjänar möjligen ett visst avseende. En sålunda omlagd jur. kand.examen skulle måhända kunna bli ändamålsenlig för de jur. studerande, som gå in i statsförvaltningen. Denna möjlighet, som kräver närmare undersökning, må dock t. v. lämnas därhän. Den skulle f. ö. icke ge någon lösning av frågan om inrättande av en speciell statsvet. examen.

5. Återstår utvägen att anordna *statsvet. examen inom filosof. fakulteten*, såsom tidigare framkastats av Göteborgs högskola (varvid dock ett visst samband med jurid. studier bibehållits) och prof. Wicksell i Lund (utan något sådant samband). Denna utväg skall här närmare diskuteras, varvid den statsvet. examen förutsättes som en rent filosof. examen. — Anmärkas må här endast, att en filosof. statsvet. examen (inom filosof. fakulteten) icke behöver utesluta en ev. jurid. statsvet. examen (inom jurid. fakulteten). De skulle komma att tjäna olika ändamål.

II. Statsvetenskaplig examen inom filosofiska fakulteten.

1. *Allmänt*. Lämpligast torde vara att inom filosof. fakulteten anordna en examenslinje för avläggande av en statsvet. magisterexamen (vid sidan av den förefintl. filosof. magisterexamen för läroverken). Sammanlagda betygssumman torde även för statsvet. magisterexamen böra sättas till 7 betygsenheter som minimifordran. Följande frågor uppstå i samband med examens anordnande: Ämnen, olika ämneskombinationer, studiekurser i de olika ämnena, studietid, förhållande till andra examina. Dessa frågor kunna här endast helt preliminärt beröras. En

mera ingående undersökning bör ske genom hörande av fackkunniga i de här äsyftade ämnena.

2. *Ämnen.* De ämnen, som kunna och böra ifrågakomma, torde i första rummet vara statskunskap, nationalekonomi och statistik, men därjämte historia och geografi (kulturgeografi), vilka ämnen inom filosof. fakulteten ha en mer eller mindre statsvet. karaktär. Önskvärt vore att även kunna få med sociologi som särskilt ämne, vilket dock t. v. måste lämnas ur räkningen, då detta ämne ej är företrätt inom universitetsundervisningen.

a) För medtagandet av de tre förstnämnda ämnena, *statskunskap, nationalekonomi och statistik*, ofta kallade de egentliga statsvet. ämnena, torde ingen motivering behövas.

b) *Historia* torde knappast böra tillmätas samma räckvidd i statsvet. examen som de nämnda ämnena, men i viss kombination med andra ämnen kan det vara mycket lämpligt att medtaga.

c) *Geografi*, i dess politiska och ekonomiska delar (kulturgeografi), är av betydelse för en ekonomisk samhällsvetenskaplig bildning och torde med fördel kunna användas i olika ämneskombinationer.

2. *Böra flera ämnen, hörande till fil. fakulteten, utöver de 5 nämnda, kunna ingå i statsvet. examen?* Frågan kräver noggrant övervägande. I tidigare förslag har man i allmänhet tänkt sig, att utom vissa statsvet. kärnämnen med en viss sammanlagd betygssumma skulle ett eller flera andra filosof. ämnen efter fritt val kunna medtagas (jämf. t. ex. Göteborgs högskolas förslag, ovan sid. 70). En dylik anordning tillämpas i viss mån för fil. mag.examen, i vilken utöver den obligatoriska ämneskombinationen andra filosofiska ämnen kunna medtagas och även medräknas i betygssumman.

a) Vissa *fördelar* kunna vara förenade med rätten att utom statsvet. ämnen få tillvälja andra ämnen. Sålunda kunde det lämpa sig för studerande, som specialisera sig på nationalekonomi och statistik, att taga med matematik. De båda filosofierna skulle också kunna ägna sig för förening med statsvet. studier. Tänkbart vore också, att ett språk finge medtagas, såsom tidigare föreslagits. Härigenom erhöles examen större användbarhet för olika ändamål. *Förutsättning* för en anordning av nu antytt slag skulle givetvis vara, att de statsvet. ämnena utgjorde huvudinnehållet i examen, så att denna innefattade t. ex. 3 obligatoriska sådana ämnen med en betygssumma av minst 5 eller kanske ännu hellre 6 enheter, var till sedan kunde läggas ett annat ämne, fritt utvalt bland de icke statsvetenskapliga.

b) *Nackdelar* följa också av rätten till ett friare ämnesval. Examens enhetlighet går förlorad (jämför tidigare anmärkningar mot heterogenitet). Ett verkligt organiskt samband mellan de nämnda statsvet. ämnena och andra filosof. ämnen existerar knappast, på några få undantag när. Det torde därför kunna starkt ifrågasättas, om andra ämnen än de ovannämnda 5 böra få ingå i examen med rätt till inräkning i betygssumman.

c) Som ett huvudönskemål bör uppställas *koncentration och fördjupning av de statsvet. studierna*. Därpå hänger examens värde både som förberedelse för inträde i förvaltningen eller i de fria yrkena och som ren bildningslinje. Nedan räknas därför t. v. endast med de 5 statsvet. ämnena som ingredienser i examen och med fordran, att 7 betygsenheter uppnåtts i ett visst antal av dessa ämnen. Den anordningen torde dock böra träffas, att en studerande, som önskar erhålla vitsord i annat filosof. ämne, kan få detta vitsord infört i sitt examensintyg.

3. *Examenstyper och ämneskombinationer.* Olika möjligheter äro tänkbara. Man kan sammanställa ett visst antal olika typer på så sätt, att vissa ämnen (t. ex. två) i växlande kombinationer göras till obligatoriska, med valfrihet bland de övriga ämnena. Man kan också göra ett par ämnen (statskunskap och nationaleko-

nomi) till fast obligatoriska, så att de ingå som en kärna i alla ämneskombinationer (jämf. Göteborgs högskolas förslag, ovan s. 70). Minst 3 ämnen böra ingå i examen, och av dessa böra 2 vara huvudämnena med minst 2 betyg i vardera. De båda utvägarna exemplifieras nedan:

a) Kombinationer av *följande två obligatoriska ämnen*, som tillika äro huvudämnena:

Statskunskap och nationalekonomi.

Statskunskap och historia.

Nationalekonomi och statistik.

Nationalekonomi och geografi.

Historia och geografi.

Till dessa kombinationer *måste* sedan komma ytterligare ett ämne, eventuellt flera, så att betygssumman blir minst 7.

b) Utgår man från *statskunskap och nationalekonomi som fast obligatoriska ämnen*, kunna med dessa som kärna en mängd olika kombinationer göras. Endast ett av dem torde böra göras till huvudämne, så att det andra huvudämnet kan tagas bland något av de övriga, tillvalda ämnena. — Skillnaden mellan de båda alternativen torde i praxis icke bli så stor.

c) I verkligheten torde examen icke komma att omfatta mer än 3 eller 4 ämnen, varigenom koncentration uppnås. Möjligen borde som garanti för koncentrationen stadgas, att de 7 betygen måste förvärfvas inom en ram av 4 ämnen.

4. *Studiekurser*. I allmänhet torde man kunna utgå ifrån de för fil. kand.- eller mag.examen gällande kurserna. Omläggning av dessa kurser torde dock för vissa ämnen bli nödvändig, så att de bättre lämpa sig för det syfte, man vill vinna med statsvet. examen: i statskunskap t. ex. större koncentration till den moderna författningen och förvaltningen och större utrymme måhända för svensk statskunskap, i historia tonvikten på modern politisk historia samt ekonomisk historia, i geografi framskjutande av kulturgeografien. Behovet av kursomläggningar kan naturligtvis först avgöras efter konferens med de olika ämnesrepresentanterna.

5. *Studietid*. Bör kunna beräknas till densamma som för fil. mag.examen. d. v. s 3 ½ år.

6. *Förhållande till andra examina*.

a) *Fil.kand.- och mag.examina*. Tentamen för dessa examina i statsvet. ämnen bör så långt möjligt göras användbar även för statsvet. examen och omvänt, så att övergång från den ena examen till den andra underlättas.

b) *Fil. lic.examen* bör givetvis kunna tagas efter statsvet. examen.

c) Det torde böra tagas i övervägande, huruvida studerande, som avlagt statsvet. examen, bör kunna avlägga examen i första gruppen av jur. kand.examens ämnen, dock med utbytande av romersk rätt mot förvaltningsrätt, med rätt till vitsord häröver. Tänkbart vore, att härigenom en viss jurid. statsvetenskaplig kompetens kunde uppnås. Möjligen borde också medgivas rätt till tentamen i enstaka jurid. ämnen (t. ex. rättshistoria, förvaltningsrätt, folkrätt).

III. Ändamålet med statsvetenskaplig examen.

1. Den *frågan* kan ställas, i vad mån ett verkligt behov föreligger av en examenslinje, sådan som den ovan skisserade. Redan enligt gällande ordning är det för de studerande möjligt att inom ramen för fil. kand.examen avlägga en examen i de angivna statsvet. ämnena med avpassande av ämneskombinationer och betygssumma efter tycke och smak. Behöves under sådana förhållanden en särskilt reglerad statsvet. examen inrättas inom fil. fakulteten?

2. På denna fråga kan först och främst svaras, att det i och för sig ingalunda

skulle sakna betydelse, om en *samhällsvetenskaplig bildningslinje*, särskilt anordnad, införlivas med universitetens undervisning och examensordning. Det kan knappast sägas, att de samhällsvetenskapliga studierna ännu erhållit den framskjutna ställning vare sig inom vårt skolväsen eller inom universiteten, som de förtjäna och som icke minst i vår tid krävs. Genom markerande av en dylik studielinje skulle de samhällsvetenskapliga studierna erhålla en officiellt erkänd plats i universitetsundervisningen, vilket skulle bidra till att främja och uppmuntra dessa studiers bedrivande.

3. Vidare bör observeras, att den nya examen genom krav på *minst 7 betyg* och genom anordnande av mera ändamålsenliga och *organiskt sammanhängande ämneskombinationer* skulle betyda på samma gång en rationalisering och fördjupning av de statsvet. studierna, som den nuvarande fil. kand.examen, varken ger eller förutsätter.

4. En särskilt organiserad statsvet. examen torde även bli till nytta som *förutbildning för inträde i vissa grenar av statsförvaltningen*. Behovet av en rent statsvet. ämbetsmannautbildning torde avsevärt ha ökats under de senaste 20 åren. Antalet tjänster, för vilka en sådan utbildning är lämpad, har stegrats. Redan nu innehas ett icke ringa antal befattningar av humanistiskt bildade tjänstemän. *Kompetensfrågan* och behovet av statsvet. utbildade tjänstemän för statsförvaltningen kräver emellertid en ingående undersökning, innan någon bestämd uppfattning kan uttalas på denna punkt.

5. En viss uppmärksamhet förtjänar den ökade möjlighet statsvet. examen skulle ge även till *historielärarnas utbildning*. Vid användning av kombinationen historia och geografi, som ingår i fil. mag.examen, skulle blivande historielärare beredas möjlighet att utöka denna kombination med ämnen, som ingå i statsvet. examen. Praktiskt taget skulle med de nämnda grundämnena statsvet. examen, såsom i detta fall nära sammanfallande med fil. mag.examen, bli likvärdig med den senare. För närvarande kräves ej av historielärare någon genom examen intygd bildning i vare sig statskunskap eller nationalekonomi. Att detta är en brist kan ej förnekas, i all synnerhet sedan samhällsläran börjat få en större, om ock ännu otillräcklig plats på skolschemat. Möjligen kan denna fråga förtjäna beaktas vid ett ev. inrättande av statsvet. examen.

6. Som förutbildning även för vissa *fria yrken* torde en organiserad statsvet. examen erhållit ökad betydelse.

7. Rörande *statsvet. examen som kompetensgrund* för befattningar i offentlig eller privat tjänst torde f. ö. kunna antagas, att inrättandet av en sådan examen skulle komma att ge impuls åt vederbörande ämbetsverk och andra att vid fastställande av kompetensbestämmelser taga hänsyn till denna examen. Först genom tillvaron av en preciserad statsvet. utbildningslinje vid universiteten kunna verkliga förutsättningar skapas för de statsvet. studiernas tillgodogörande för statsförvaltningen och andra befattningar.

8. Som bevis för det ökade intresset för ekonomiskt samhällsvet. studier må till slut nämnas, att vid *handelshögskolan* nyligen inrättats en *ekonomie magisterexamen* som påbyggad på den grundläggande ekonomiska examen. I denna sistnämnda examen ingå följande 4 ämnen: nationalekonomi, handelsteknik, antingen ekonomisk geografi eller rättsvetenskap och ett främmande språk. *Ekonomie mag.-examen* må avläggas av den, som avlagt ekonomisk examen. I *ekonomie mag.-examen* kunna ingå dels de ovan angivna ämnena, dels också ett av ämnena ekonomisk historia, statistik och statskunskap. För godkänd examen kräves en betygssumma av minst 7 betyg i högst 4 ämnen. Även en annan linje med mindre betygssumma är medgiven. Denna examensform fastställdes 1932 och började tillämpas från och med höstterminen s. å.

*Bilaga B.***Statsvetenskaplig examen i Danmark, Norge och Finland.**

I vissa främmande länder tillämpas examensformer, som kunna ha intresse vid prövningen av frågan om införandet i vårt land av en speciell statsvetenskaplig examen. När i det följande uppmärksamheten koncentreras allenast på de skandinaviska länderna, sker det därför, att det ej synes motiverat att med de svenska förhållandena jämföra utbildningen i andra länder än dem, vilkas akademiska och institutionella förhållanden något så när svara emot de i vårt land gängse.

I alla de skandinaviska länderna — utom i Sverige — finnas särskilda statsvetenskapliga examensformer.

Äldst är den statsvetenskapliga utbildningen i *Danmark*. Där inrättades redan år 1848 en statsvetenskaplig examen. Denna examensform har emellertid sedan dess flera gånger ändrats till överensstämmelse med utvecklingens krav, och examen utgör därför i sin nuvarande utgestaltung en produkt av de erfarenheter, som vunnits under den långa tid, den varit i bruk. Det synes icke erforderligt att här närmare syssla med den historiska utvecklingen. Allenast må framhållas följande, som har visst samband med vad i det efterföljande anføres.

Under hela tiden har den statsvetenskapliga utbildningen sorterat under den rätts- och statsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Köpenhamn.

Till en början omfattade ifrågavarande examen politisk ekonomi (däri inbegripet vetenskapens historia, nationalekonomiens teori och politik) samt finansvetenskap, statistik, offentlig rätt (allmän statsrätt, Danmarks offentliga rätt och folkrätt), statsvetenskaplig encyklopedi, rättsvetenskaplig encyklopedi samt den nyare tidens politiska historia.

År 1892 gjordes ett experiment med två statsvetenskapliga examina. Den ena examenstypen, statsvetenskaplig ämbetsexamen, omfattade en första avdelning, innehållande borgerlig rätt, straffrätt och processrätt, och en andra avdelning, bestående av nationalekonomi och finanslära, statistik, statsrätt och folkrätt. Den andra examenstypen, ekonomisk-statistisk examen, omfattade grupper av följande ämnen, nämligen nationalekonomi med finansvetenskap, statistik, statsvetenskaplig encyklopedi, politisk historia, allmän rättslära, statsrätt, förmögenhets- och näringsrätt samt folkrätt. Som huvudämnen kunde ifrågakomma antingen nationalekonomi eller statistik. Vid sidan härav skulle läsas vissa av nyssnämnda ämnen såsom biämnen.

Den förstnämnda av ifrågavarande examenstyper, den juridiskt betonade, vann mycket ringa anslutning. Däremot blev den sistnämnda examenstypen anlitad i ganska stor utsträckning. Valfriheten mellan ämnena utnyttjades dock föga. Konsekvenserna härav drogos år 1904, då anordningen med två examensformer upphävdes och den nya statsvetenskapliga examen i huvudsak byggdes på den examensform, som representerats av den ekonomisk-statistiska examen, dock med viss utvidgning av de ekonomiska disciplinerna och en skärpning av fordringarna i statistik.

1904 års examensordning omfattade sålunda följande ämnesområden eller ämnen, nämligen teoretisk nationalekonomi, ekonomisk politik, finansvetenskap, Danmarks statistik, statistikens teori, statsvetenskaplig encyklopedi, politisk historia, borgerlig

lig rätt, statsförfattningsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt. Valfriheten begränsades till att gälla de båda huvudämnena nationalekonomi och statistik.

I sina grunddrag blev den nyss skisserade ordningen bestående till år 1929, då de ännu gällande bestämmelserna infördes genom en kungörelse av den 5 april 1929. Enligt denna är den statsvetenskapliga examen delad i två avdelningar, som kunna absolveras var för sig, dock med början med den första avdelningen.

För examen i *första* avdelningen (5 terminer) krävas vissa kunskaper i bokföring m. m. Denna avdelning omfattar nationalekonomi med finansvetenskap (översikt), Danmarks statistik, dansk borgerlig rätt (översikt: 4—5 timmar per vecka under en termin), ekonomisk historia och propedeutisk sociologi samt allmän företagsekonomi.

Den *andra* avdelningen (5 à 6 terminers studium), före vars genomgång vederbörande skall ha fullgjort vissa praktiska övningar i nationalekonomi och statistik och utarbetat vissa skriftliga uppgifter, omfattar nationalekonomiens teori, statistikens teori, vissa delar av nationalekonomiens politik (praktisk nationalekonomi) samt slutligen *antingen* statsförfattnings- och förvaltningsrätt med näringsrätt samt grunddragen av folkrätten *eller* delar av dansk förmögenhetsrätt.

Enligt uppgifter, som de sakkunniga inhämtat från universitetet i Köpenhamn, har under de senaste 15 åren statsvetenskaplig examen avlagts av följande antal personer, nämligen år 1919 17, *därefter* respektive år 17, 17, 15, 18, 14, 21, 22, 29, 17, 18, 22, 11, 16 och slutligen år 1933 12.

I en år 1925 av Socialøkonomisk Samfund i Danmark utgiven festskrift¹ återfinnas vissa uppgifter angående de *yrken*, åt vilka de statsvetenskapliga kandidaterna ägnat sig. Undersökningen, som avser tiden från år 1852, är specificerad med hänsyn till de olika studieordningar, som under denna tid gällt. Beaktas här allenast totalsummorna, befinnes det, att av de 649 kandidater, som ingå i statistiken, 13 % vunnit anställning i ministerierna, 6 % i utrikesdepartementets tjänst, 7 % i vissa sociala institutioner (fabriksinspektionen, arbetarförsäkringen, sjukkassor och olycksfallsförsäkring m. m.), 2 % i amten, 15 % vid tull, post, statsbanor och telegraf och närmare 10 % i andra administrativa befattningar. Omkring 7 % hade sysselsatts vid kommunala, vid industriens och handelns samt vid lantbrukets institutioner. Omkring 5 % hade ägnat sig åt journalistisk verksamhet. 11 % hade haft anställning vid banker, sparkassor, kreditföreningar och försäkringsinstitut. De återstående 24 % hade ägnat sig åt annan fri verksamhet, hade ingått äktenskap eller emigrerat. Av denna kategori betecknades 5 % som obefordrade.

Den statsvetenskapliga examen i *Norge* är av yngre datum än motsvarande danska.

Genom en lag den 9 oktober 1905 om statsekonomisk examen vid universitetet föreskrevs, att vid detsamma skulle finnas en statsekonomisk examen i ämnena statsekonomi, finansvetenskap och statistik. Närmare bestämmelser härom meddelades i ett reglemente den 27 november 1907. Såsom kunskapsmål vid examen skulle uppställas fordringar på kunskaper i nationalekonomi (teoretisk, historisk och praktisk), finansvetenskap, statistikens metoder (även sannolikhetskalkyler och försäkringsmatematik) samt vidare historisk och statistisk kännedom om Norges befolkningsförhållanden, näringsliv och ekonomiska tillstånd. Det må antecknas, att den juridiska fakulteten före examensformens tillkomst ifrågasatt inrättandet av en självständig statsekonomisk examen, vilken skulle tjänstgöra som frivillig tilläggsexamen till vissa ämbetsexamina, bland annat den juridiska. Examen anordnades emellertid som en helt självständig examen, alltså icke såsom tilläggsexamen.

¹ Festskrift i anledning af 25-Aars-dagen for Oprettelsen af Socialøkonomisk Samfund, Köpenhamn 1925.

Ifrågavarande statsekonomiska examen kvarstod i stort sett oförändrad ända till år 1934, då en helt ny statsvetenskaplig examen infördes. Härom må följande anföras.

Utgångspunkten för reformsträvandena synes ha varit en skrivelse den 2 december 1930 till juridiska fakulteten från professorerna O. Jæger och I. Wedervang. I denna skrivelse riktades en skarp kritik mot de statsvetenskapliga studiernas anordning i Norge. Denna examenstyp hade icke slagit väl ut framför allt på grund av den korta studietiden av teoretiskt två år och med hänsyn därtill att ämnesområdet icke utformats med tanke på att examensformen skulle lämpa sig för bestämda yrken eller sysselsättningar. Examen vore icke en ämbetsexamen, den gäve icke behörighet för vissa tjänster och kvalificerade ej ens för vissa befattningar.

Nu föreslogs i stället, att en mer tidsenlig examen skulle inrättas på grundval av en modern socialvetenskaplig studieordning. Grundstommen borde utgöras av vissa statsvetenskapliga ämnen men därtill borde läggas några juridiska discipliner. Delning på linjer borde icke komma ifråga. I skrivelsen erinrades om de nyss antydda danska erfarenheterna av en dylik linjedelning. Den eftersträfvade differentieringen efter olika utbildningsmål erbjödes genom det utbildningssystem, som kommit till stånd, om den ifrågasatta nya statsvetenskapliga examen inrättades. Då skulle å ena sidan finnas den vanliga juridiska examensformen med de rättsvetenskapliga disciplinerna som grundstomme, supplerade med så mycket av den nationalekonomiska ämnesgruppen, som ansåges nödvändig med hänsyn till föreliggande praktiska behov, å andra sidan den nya ekonomiska examen med de nationalekonomiska och statistiska ämnena som grundstomme, kompletterade med de rättsvetenskapliga discipliner, som fogade sig till examensformen i övrigt och som delvis icke inrymdes under den juridiska examen. Dessa båda utbildningstyper finge tillgodose den offentliga administrationens olika utbildningsbehov. Men även utanför den statliga och kommunala förvaltningen funnes verksamhetsgrenar, där en modern socialekonomisk utbildning kunde vara erforderlig, exempelvis inom bank- och försäkringsväsendet, hos sammanslutningar på olika områden inom näringslivet, hos fackorganisationer etc.

Den nya examen borde sålunda ställas i paritet med universitets övriga examina och kvalificera för vissa bestämda ämbeten. Såsom exempel på sådana nämndes i ifrågavarande skrivelse vissa sekreterar- och högre befattningar i statsrevisionen, i Norges bank, i statistiska centralbyrån, riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet samt dessutom de flesta regeringsdepartementen.

Förslaget — som på grund av budgetära förhållanden icke fördes fram under de närmast följande åren — förelades stortinget genom en proposition den 2 mars 1934. I denna proposition anslöt sig vederbörande departement till den uppfattningen, att den ekonomiska examen till karaktären borde bli likvärdig med övriga examina vid universitetet. Den nya ekonomiska examen borde särskilt kvalificera till en rad befattningar i den centrala och kommunala förvaltningen, även om det för det dåvarande måste sägas medföra svårigheter att giva anvisning på vissa bestämda ämbeten, till vilka den nya examen borde giva exklusiv rätt.

Det vid propositionen fogade lagutkastet vann i huvudsak stortingets bifall och den 22 juni 1934 har i följd härav utfärdats en ny lag om *ekonomisk ämbetsexamen* vid universitetet. Examen avlägges inom den juridiska fakulteten vid universitetet. Den omfattar studier i nationalekonomi och statistik samt i rättsvetenskap.

Studierna i nationalekonomi och statistik skola omfatta nationalekonomiens teori, dess historia, näringspolitik, socialpolitik, sociologi, arbetet som ekonomisk och sociologisk faktor, ekonomisk historia, företagsekonomi (även lantbruksekonomi), finanslära, statistikens teori och teknik, jämförande ekonomisk och social statistik, företagsstatistik, jämförande befolkningsstatistik och befolkningslära.

Studierna i rättsvetenskap skola omfatta en kort kurs i privaträtt och författningsrätt. Vidare skola i dessa studier ingå vissa avsnitt av förvaltningsrätten, varibland näringsrätt, socialrätt och finansrätt.

Närmare bestämmelser om den ekonomiska ämbetsexamen skola utfärdas i särskilt reglemente. Genom ifrågavarande lag har 1905 års förutnämnda lag upphävts.

Enligt stadga den 22 april 1927 angående examina inom Åbo akademis statsvetenskapliga fakultet i Finland äro examina inom nämnda fakultet *politices kandidatexamen*, *politices licentiatexamen* och statsvetenskaplig examen.

För *politices kandidatexamen* fordras bland annat godkända prov pro exercitio i två av språken tyska, engelska och franska, intyg över avlagd förberedande examen i juridisk propedeutik, omfattande de första grunderna av privaträtten och den allmänna rättsläran, processrätten, straffrätten och förvaltningsrätten, kunskaper i minst fyra av följande fakulteten tillhörande ämnen uti av fakulteten godkänd förening, nämligen nationalekonomi (med finansvetenskap), statistik, statskunskap (statslära), statsrätt (med förvaltningsrätt), folkrätt (mellanfolklig rätt) och privaträtt (med allmän rättslära) samt följande ämnen från andra fakulteter, nämligen allmän historia, nordisk historia, filosofi och matematik. I dessa ämnen bör enligt stadgan erhållas åtminstone följande vitsord, nämligen i ett ämne inom egen fakultet laudatur och därtill ytterligare i ett annat ämne samma vitsord eller ock uti två sådana approbatur cum laude. Har examen statsvetenskapligt huvudämne (*statsvetenskaplig examenstyp*) bör i densamma ingå minst två statsvetenskapliga ämnen. Examinand, som valt rättsvetenskapligt huvudämne (*rättsvetenskaplig examenstyp*), bör enligt stadgan förete högre betyg i förberedande examen uti juridisk propedeutik i de ämnen, som icke ingå i hans slutexamen. Obefrägenande av examenstyp skall slutexamen innehålla nationalekonomi och nordisk historia.

Berättigad erhålla *politices licentiats* grad är *politices* kandidat, som i kandidatexamen har antingen laudatur i tre ämnen i sådan förening, som fakulteten i överensstämmelse med nyss antydda grunder godkänt, eller vid efterprövning ådaga-lagt motsvarande kunskaper samt vidare med fakultetens tillstånd offentliggjort en avhandling, som blivit av fakulteten efter offentligt försvar godkänd. Fakulteten kan tilldela *licentiat politices doktors* värdighet.

För *statsvetenskaplig examen* fordras, bland annat, att examinanden godkänts i kunskapsprov pro exercitio i tyska, franska eller engelska, förete intyg över avlagd förberedande examen i juridisk propedeutik i ovannämnda ämnen samt har kunskaper i minst fyra ämnen uti av fakulteten godkänd förening. Härvid bör vederbörande i minst två ämnen ha erhållit vitsordet approbatur cum laude. I övrigt gäller beträffande betyg och ämnesval detsamma som för *politices kandidatexamen*.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat var antalet slutamina inom statsvetenskapliga fakulteten intill utgången av vårterminen 1934 för statsvetenskaplig examen sammanlagt 9 och för *politices kandidatexamen* sammanlagt 17. Några studerande ha avlagt båda examina. Att examen vunnit så relativt ringa anslutning lär enligt vad som upplysts bero bland annat på att examenstypen har att utstå konkurrens med en likartad handelshögskoleexamen.

Bilaga C.**Ekonomisk magisterexamen vid handelshögskolan i Stockholm.**

Vid handelshögskolan i Stockholm finnas två examina, nämligen ekonomisk examen och ekonomisk magisterexamen.

I *ekonomisk examen* skola ingå följande ämnen:

- a) nationalekonomi,
- b) företagsekonomi,
- c) *antingen* ekonomisk geografi med råproduktlära *eller* rättsvetenskap,
- d) ett främmande levande språk.

För examens godkännande kräves, att den examinerade i samtliga de ämnen, som fordras, erhållit minst betyget godkänd.

Studietiden för ekonomisk examen är enligt uppgift 2 à 2 ½ år.

Ekonomisk magisterexamen kan avläggas endast av den, som avlagt nyssnämnda ekonomiska examen. Magisterexamen är alltid en påbyggnad på den ekonomiska examen.

I magisterexamen kunna ingå

- a) nationalekonomi,
- b) företagsekonomi,
- c) *antingen* ekonomisk geografi med råproduktlära *eller* rättsvetenskap,
- d) ett av ämnena ekonomisk historia, statistik och statskunskap.

För godkänd examen kräves en betygssumma av minst sju betyg i högst fyra ämnen.

Den, som i ekonomisk examen har minst två betygsenheter i såväl ekonomisk geografi som rättsvetenskap, får dock avlägga ekonomisk magisterexamen med en betygssumma av minst fem betyg i högst tre ämnen.

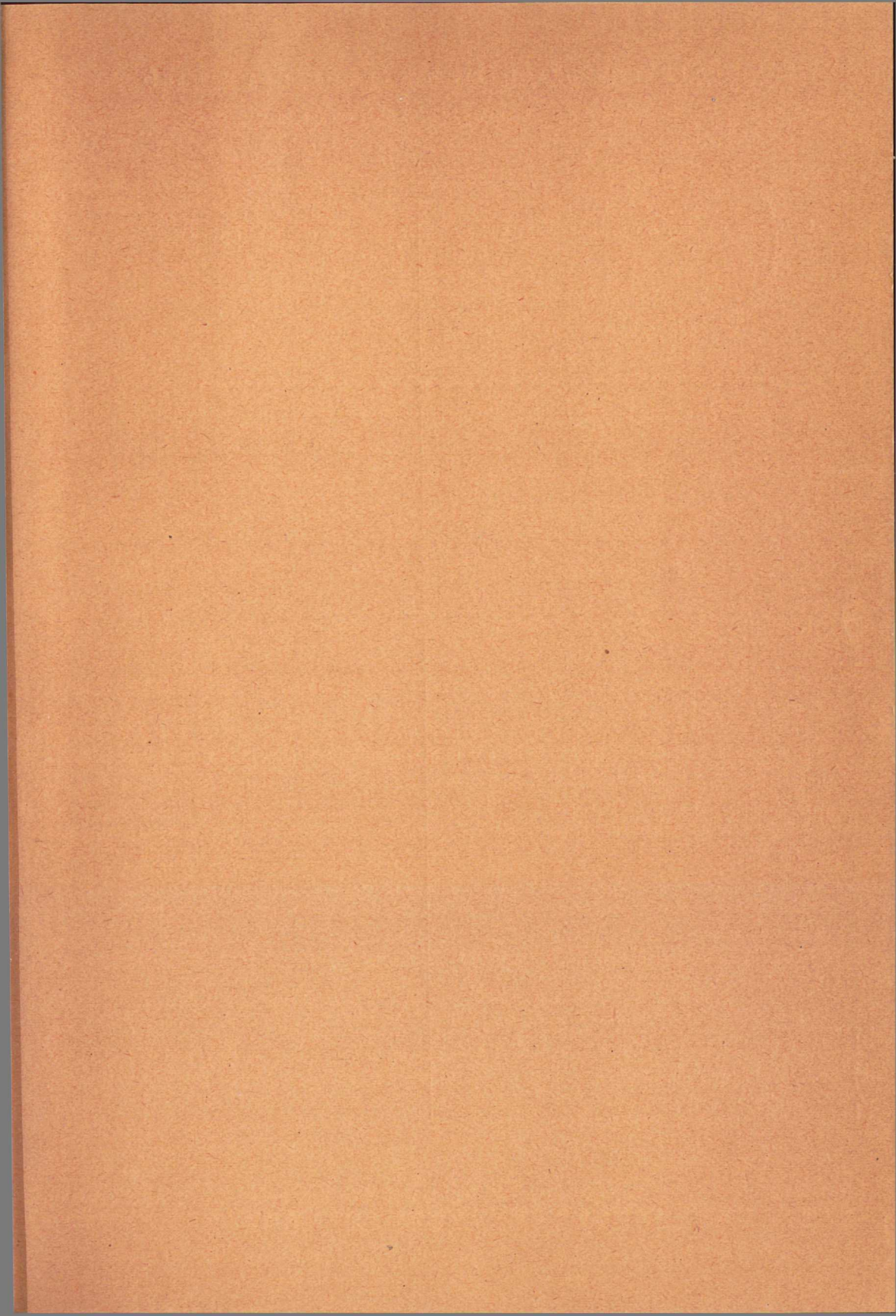
Studietiden för ekonomisk magisterexamen är enligt uppgift 3 ½ à 4 år.

Bilaga D.

Förteckning över verk och inrättningar, som ingå i den i betänkandet (sid. 24—28) omförmälda statistiken rörande kompetensförhållandena inom statsförvaltningen.

Departementen
 Beskickningarna till främmande makter
 Justitiekanslersämbetet
 Fångvårdsstyrelsen
 Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap
 Socialstyrelsen
 Försäkringsrådet

Riksförsäkringsanstalten
 Pensionsstyrelsen
 Medicinalstyrelsen jämte statens anstalter för sinnessjuka
 Statens bakteriologiska laboratorium
 » rättskemiska laboratorium
 » farmaceutiska laboratorium
 » veterinärbakteriologiska anstalt
 » fattigvårds- och barnavårdsinspektion
 Generalpoststyrelsen jämte poststaten
 Telegrafstyrelsen jämte telegrafstaten
 Järnvägsstyrelsen jämte järnvägsstaten
 Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte väg- och vattenbyggnadsstaten
 Vattenfallsstyrelsen
 Byggnadsstyrelsen
 Djurgårdskommissionen
 Kammarkollegiet
 Statskontoret
 Mynt- och justeringsverket
 Kammarrätten
 Generaltullstyrelsen jämte tullstaten
 Statistiska centralbyrån
 Bank- och fondinspektionen
 Sparbanksinspektionen
 Riksräkenskapsverket
 Kontrollstyrelsen
 Statens pensionsanstalt
 Riksarkivet
 Kungl. Biblioteket
 Nationalmuseum
 Skolöverstyrelsen
 Domänstyrelsen jämte skogsstaten
 Lantbruksstyrelsen jämte kemiska stationer för jordbruket och näringarna och
 statens lokala fiskeriadministration.
 Undersöknings- och försöksanstalten för sötvattensfisket
 Rikets allmänna kartverk
 Sveriges geologiska undersökning
 Statens meteorologisk-hydrografiska anstalt
 » egnahemsstyrelse
 Kommerskollegium
 Lotsstyrelsen jämte lots- och fyrstaten
 Patent- och registreringsverket
 Försäkringsinspektionen
 Justitieombudsmannen och hans expedition
 Militeombudsmannen » » »
 Riksbanken jämte underlydande avdelningskontor
 Riksgäldskontoret
 Riksdagsbiblioteket

Statens offentliga utredningar 1935

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag ang. åtgärder mot statsfientlig verksamhet. [8]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. [5]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. [2]

Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. [3]

Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. [6]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. [1]

Promemoria ang. tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. [4]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. [9]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. [7]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag ang. rundradion i Sverige. [10]
Betänkande med utredning och förslag ang. inrättande av en statsvetenskaplig examen. [11]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.